

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

БОНДАР КАТЕРИНА СЕРГІЇВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедрою
міжнародних відносин і зовнішньої
політики,
д.е.н., проф.

В. В. Лимар
« ____ » _____ 2025 р.

**СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ПІД ЧАС
ПОВНОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ: ЗМІСТ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ**

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:

Прихненко М. І., старший викладач кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
к.політ.н.

Оцінка: ____ / ____ / ____

(бали за шкалою СКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК:

(підпис)

Вінниця - 2025

Бондар К.С. Спортивна дипломатія України під час повномасштабного російського вторгнення: зміст та перспективи. Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», освітня програма «Міжнародні комунікації та медіація в умовах конфліктного врегулювання». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2025

У роботі розкрито сутність і зміст спортивної дипломатії як інструменту публічної дипломатії держави та форми реалізації «м'якої сили» у міжнародних відносинах. Проаналізовано становлення, інституційні основи та сучасний стан спортивної дипломатії України в умовах війни, зокрема роль спорту у формуванні міжнародної підтримки, іміджу держави та санкційної ізоляції росії. Висвітлено діяльність Національного олімпійського комітету України, Міністерства молоді та спорту, участь спортсменів як амбасадорів держави, а також приклади міжнародних проєктів (Game4Ukraine, United24). Окреслено перспективи розвитку спортивної дипломатії у післявоєнний період, визначено її потенціал у процесі відбудови країни та інтеграції до європейського спортивного простору.

Ключові слова: спортивна дипломатія, публічна дипломатія, м'яка сила, міжнародні відносини, Україна, війна, олімпійський рух.

120 с., Бібліографія: 116 найм.

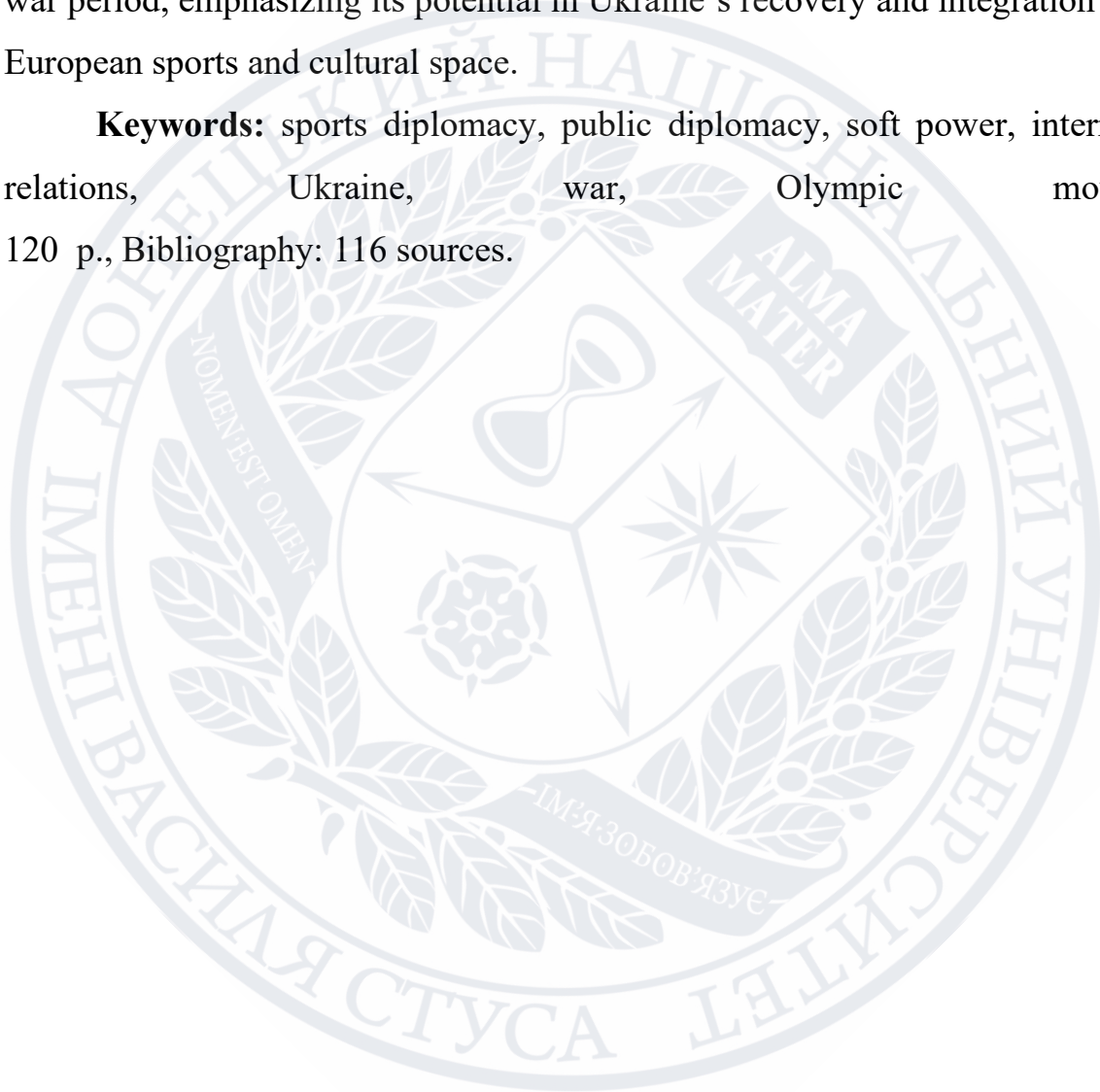
Bondar K.S. Ukraine's sports diplomacy during the full-scale russian invasion: content and prospects. Specialty 291 "International Relations, Public Communications and Regional Studies", educational program "International Communications and Mediation in Conflict Resolution". Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2025.

The present paper explores the phenomenon of sports diplomacy as an instrument of a state's public diplomacy and a form of implementing "soft power" in international relations. It analyzes the formation, institutional foundations, and current state of Ukraine's sports diplomacy under wartime conditions. Particular

attention is given to the role of sport in shaping international support, enhancing the country's image, and contributing to Russia's sanctions isolation. The study highlights the activities of the National Olympic Committee of Ukraine, the Ministry of Youth and Sports, and Ukrainian athletes as national ambassadors, as well as international initiatives such as *Game4Ukraine* and *United24*.

The paper outlines the prospects for developing sports diplomacy in the post-war period, emphasizing its potential in Ukraine's recovery and integration into the European sports and cultural space.

Keywords: sports diplomacy, public diplomacy, soft power, international relations, Ukraine, war, Olympic movement.
120 p., Bibliography: 116 sources.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	8
1.1. Стан вивчення проблеми	8
1.2. Джерельна база дослідження.....	13
1.3. Методологічні засади дослідження	19
РОЗДІЛ 2. СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ДЕРЖАВИ.....	27
2.1. Визначення, сутність, функції та інструменти спортивної дипломатії	27
2.2. Спортивна дипломатія як інструмент «м'якої сили» держави»	38
РОЗДІЛ 3. СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ.....	55
3.1. Концептуальні засади спортивної дипломатії України (аналіз офіційних документів).....	55
3.2. Ізоляція спортивної складової діяльності росії на міжнародній арені	61
3.3. Українські спортсмени як амбасадори держави в світі	68
3.4. Місце та роль України у міжнародних спортивних організаціях.....	80
РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ.....	85
4.1. Вплив спортивної дипломатії на міжнародну підтримку України.....	85
4.2. Залучення «інвестицій» в спорт для відбудови України	93
ВИСНОВКИ	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	105

ВСТУП

Актуальність теми. Спорт із найдавніших часів був не лише формою дозвілля чи змагання, а й невід’ємним елементом культури людства, покликаним об’єднувати народи й плекати загальнолюдські цінності. Завдяки універсальності мови спорту він став дієвим каналом міжнародного спілкування, де зникають політичні кордони, а гуманістичні ідеали набувають практичного втілення. Саме тому спорт розглядається як особлива форма комунікації, а спортивні зв’язки – як складова міжнародного культурного та політичного діалогу.

У сучасному світі спортивна діяльність дедалі частіше виходить за межі суто фізичної культури, перетворюючись на важливий інструмент міжнародних відносин і публічної дипломатії. Через змагання, спортивні кампанії, гуманітарні ініціативи та символічні жести формуються глобальні цінності, підтримується толерантність, взаємоповага та солідарність між державами. З огляду на це, спорт дедалі активніше постає як складова «м’якої сили» (*soft power*) у системі зовнішньополітичних стратегій держав.

З науково-теоретичної точки зору актуальність теми зумовлена тим, що феномен спортивної дипломатії на перетині міжнародних відносин, комунікаційних студій і культурології досі залишається недостатньо концептуалізованим, особливо в українському науковому дискурсі. Попри наявність праць, присвячених публічній дипломатії, брендингу держави та «м’якій силі», спортивний вимір цих процесів часто розглядається фрагментарно – як другорядний або допоміжний інструмент. Відсутні усталені підходи до визначення місця спортивної дипломатії в системі зовнішньополітичних практик, бракує порівняльних досліджень моделей використання спорту в міжнародній комунікації різними державами, а також системного аналізу її ефективності в умовах воєнних конфліктів.

Для України після початку повномасштабного російського вторгнення 24 лютого 2022 року спортивна дипломатія набула особливого значення. Вона стала не лише засобом культурного представництва, але й потужним

інструментом протидії агресії через міжнародні бойкоти, виступи українських спортсменів як послів миру, викриття воєнних злочинів, кампанії солідарності та благодійні ініціативи. Саме в цьому контексті виникає потреба не тільки описати окремі кейси, а й теоретично осмислити механізми функціонування спортивної дипломатії, її вплив на міжнародний імідж держави та місце в архітектурі зовнішньої політики. Отже, тема дослідження є актуальною як з практичної, так і з академічної точки зору, оскільки поєднує аналіз нових емпіричних реалій із розвитком сучасних теорій публічної дипломатії та «м'якої сили».

Об'єкт дослідження – спортивна дипломатія як інструмент публічної дипломатії держави.

Предмет дослідження – особливості, інструменти та перспективи реалізації спортивної дипломатії України в умовах повномасштабного російського вторгнення.

Мета дослідження – проаналізувати зміст, тенденції розвитку та роль спортивної дипломатії України як засобу міжнародного впливу, формування позитивного іміджу держави та протидії російській агресії.

Завдання дослідження:

1. Дослідити стан вивчення проблеми.
2. Проаналізувати джерельну базу дослідження.
3. Дослідити особливості використання спортивної дипломатії як інструменту публічної дипломатії держави.
4. Проаналізувати вплив повномасштабного вторгнення РФ на трансформацію спортивної дипломатії України.
5. Дослідити основні ініціативи, заходи та міжнародні кампанії України у сфері спортивної дипломатії.
6. Окреслити перспективи розвитку спортивної дипломатії України в післявоєнний період та в контексті євроінтеграційних процесів.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період від 2022 року, коли почалася повномасштабна війна Росії, до 2025 року, що

характеризується активним розвитком української спортивної дипломатії у світі.

Територіальні межі дослідження охоплюють діяльність українських спортивних інституцій, дипломатичних місій, федерацій та організацій, а також їхню взаємодію з міжнародними структурами МОК, UEFA, FIFA, Радою Європи, ЮНЕСКО, Європейською комісією тощо.

Наукова новизна полягає у комплексному аналізі спортивної дипломатії України в умовах війни як інструменту зовнішньополітичної стратегії, що поєднує культурну, гуманітарну та інформаційну складові.

Практичне значення полягає у можливості використання результатів дослідження для розроблення державних стратегій у сфері спортивної дипломатії, удосконалення діяльності Міністерства молоді та спорту, Міністерства закордонних справ, Національного олімпійського комітету, а також у навчальному процесі при підготовці фахівців з міжнародних відносин і спортивного менеджменту.

Апробація результатів дослідження: Бондар К. С. Спортивна дипломатія України під час повномасштабного російського вторгнення: зміст та перспективи // Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса / ред. кол. М. І. Прихненко (голова) та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. Вип. 17, т. 2. С. 33-37.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розкрито теоретичні засади феномену спортивної дипломатії; у другому проаналізовано сучасний стан та напрями діяльності України в цій сфері під час війни; у третьому подано бачення перспектив розвитку спортивної дипломатії України у післявоєнний період.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан вивчення проблеми

Спортивна дипломатія – це використання спорту як засобу впливу на дипломатичні, соціальні та політичні відносини. Вона ґрунтується на припущенні, що всезагальне захоплення спортом може подолати культурні та міжнародні розбіжності, створюючи платформу для діалогу та обміну за межами традиційної дипломатичної сфери. Це явище стосується не лише міжнародних спортивних змагань, але й культурних обмінів, пов'язаних зі спортом, програм розвитку спорту та управління міжнародним спортом [41, с. 240-241].

Тема спортивної дипломатії стала предметом вивчення багатьох дослідників. Чіткого визначення поняття «спортивна дипломатія» не сформовано, можливо, тому, що важко коректно охопити його кросдисциплінарність і комплексність: масштаби проблем, які вона охоплює, кількість суб'єктів, зацікавлених і залучених у її діяльність, і засоби, якими вона оперує. Крім того, до спортивної дипломатії часто відносять усе, що пов'язує спорт і політику, що, на нашу думку, неправильно, замінюючи слова «політика, політичні інтереси» на «дипломатія, дипломатичні інтереси».

Більченко, А., Окладна, М., Рижкова, Ю. пропонують таке визначення: «спортивна дипломатія – це офіційна й неофіційна діяльність держав, урядів, спеціальних зовнішньополітичних органів зі здійснення завдань зовнішньої політики держави шляхом організації, проведення й участі в міжнародних спортивних заходах за участю команд, спортсменів, тренерів та їх досягнень» [9, с. 42].

Крім того, до спортивної дипломатії часто відносять усе, що пов'язує спорт і політику, що, на думку багатьох науковців, не є вірним. У роботі С. Кулик стверджується, що спорт та дипломатія означають певні публічні

види діяльності, при цьому, виділяючи спорт, який є досить популярною сферою сучасності. А тому, спорт і дипломатія – це гра з дотриманням: вихідного положення «fair play» (тобто чесна гра, повага до суперника, повага до регламентів та рішень суддів); традицій, протоколу та етикету (тобто відкриття та закриття ігор, суддівство, правил проведення таких ігор, тощо); рангу та звань; повага до рішень та угод (у спорті – тренерів, суддів, у дипломатії – глав держав, делегацій) і обов’язковість їх виконання [24, с. 18].

Спортсмен і дипломат – суб’єкти, які грають в команді, а тому на свій ризик мають право здійснювати неординарні прийоми. На наш погляд, можна погодитись із висновком С. Кулика, що спорт і дипломатія виступають своєрідною моделлю світу та є, так званим, «брендом» та «іміджем» держави, а тому важливим у вивченні спортивної дипломатії є встановлення її основних форм, серед яких можна визначити: дипломатію спортивних змагань; дипломатію спортивних організацій; дипломатія як засіб досягнення зовнішньо-політичних цілей [24, с. 178].

Питання спортивної дипломатії як інструмента зовнішньої політики держави поступово набуло системного осмислення в українській і зарубіжній науковій літературі лише упродовж останнього десятиліття. Це пов’язано з активним пошуком нових форм реалізації так званої «м’якої сили» (*soft power*) - сукупності засобів ненасильницького впливу держави у міжнародному просторі. Спортивна дипломатія в цьому контексті виступає особливою сферою, де поєднуються політичні, культурні, комунікативні та гуманітарні інтереси.

Загальнотеоретичне підґрунтя концепції спортивної дипломатії закладено у працях зарубіжних авторів - Дж. Ная, який розкрив сутність «м’якої сили» як альтернативи силовим методам досягнення політичних цілей [72]; Ф. Тейлора, котрий розглядав спорт як універсальний інструмент публічної дипломатії [79]; Л. Еллісона, С. Мюррея та Б. Сандерса, які акцентували на гуманітарній ролі спорту у зміцненні міжнародного порозуміння [72].

У розвитку прикладних вимірів цієї ідеї важливою є думка У. Меркеля: спорт дедалі частіше виступає інструментом зовнішньої політики, оскільки дає державам «майданчик» для символічних сигналів і стабільних контактів поза традиційними дипломатичними каналами [75]. Після 2014 р., а особливо від 2022-го, ця оптика стала ключовою для українських студій: війна оголила потребу поєднувати інструменти публічної дипломатії, стратегічних комунікацій і спортивного представництва.

Я. С. Корабльова у своїх працях зазначає, що спортивна дипломатія має подвійний характер, одночасно слугує інструментом міждержавної взаємодії та засобом конструювання позитивного наративу про країну всередині міжнародного інформаційного простору [21, с. 64]. На думку дослідниці, спортивні події, участь у міжнародних чемпіонатах та організація благодійних матчів сприяють формуванню «м'якого іміджу» держави.

Н. М. Лебідь розглядає спортивну дипломатію як форму гуманітарного впливу, що поєднує морально-етичні й політичні аспекти міжнародної діяльності [25, с. 295-296]. Вони вказують, що спорт є дієвим засобом комунікації, оскільки апелює до універсальних цінностей -справедливості, чесної гри, рівних можливостей, які легко сприймаються світовою аудиторією.

Д. Теплов підкреслює, що спортивна дипломатія здатна виконувати і функцію «кризового мосту» між державами, оскільки у багатьох випадках саме спортивні контакти зберігаються навіть тоді, коли офіційні дипломатичні відносини припинені [49]. Такий підхід особливо актуальний для України, яка у період воєнної агресії продовжує залишатися активним суб'єктом міжнародних спортивних ініціатив.

У вітчизняній літературі усталене дефініційне ядро пропонують М. Окладна та І. Щеглаков: спортивна дипломатія - це засіб реалізації зовнішньої політики, спрямований на підвищення міжнародного авторитету держави через офіційну й неофіційну діяльність державних і недержавних акторів у контексті міжнародних спортивних подій [36, с. 94]. Саме події - змагання, турніри, олімпіади - постають «комунікативними вузлами», де

репрезентується політична суб'єктність держави та конвертується символічний капітал спорту в дипломатичний ефект.

Ранні українські студії робили акцент на інституційних можливостях і обмеженнях такого інструмента. І. Грідіна та Д. Куц ще до повномасштабної війни звертали увагу на «двонапрямність» впливу: спорт одночасно слугує каналом міжнародної комунікації та сферою, де конфлікти легко політизуються, що потребує продуманої державної стратегії [11, с. 334–336]. Я. Корабльова, розглядаючи дипломатію в олімпійському русі, підкреслює, що олімпійські практики - це не лише «сцена» для іміджу, а й простір норм і процедур, здатних інституційно обмежувати токсичні наративи [21, с. 21–22].

Спроба системної інвентаризації викликів і можливостей належить Ю. Філіпповій, Дослідниця аргументує, що спортивні зв'язки підсилюють міжкультурний діалог і працюють як компонент державної іміджевої політики; однак реальний ефект залежить від здатності узгоджувати дії міністерств, федерацій і громадянського суспільства [57, с. 153–156]. Подібний висновок підтримують і міждисциплінарні праці про неklasичні форми дипломатії: вони показують, що позатрадиційні дипломатичні інструменти (культура, спорт, міські мережі) набувають ваги за умов тривалої кризи безпеки, коли потрібні «довгі» канали легітимації і коаліційності [60, с.165-166].

Події 2022–2025 рр. різко змінили фокус досліджень. О. Меженська пропонує рамку «війни дипломатії», де спортивний вимір стає окремою ділянкою фронту - інструментом мобілізації підтримки, санкційного тиску та утримання уваги союзників [27, с. 135–138]. М. Коваленко на конкретних кейсах фіксує результативність: відсторонення спортсменів РФ/РБ у низці федерацій, видимість позиції України в провідних європейських медіа, благодійні ініціативи з ефектом «дипломатії участі» [20, с. 24–25]. У спортстудіях також наростає інтерес до миробудівної функції спорту: Н. Хома наголошує, що за належної інституційної спроможності спортивні події

можуть виконувати роль механізму солідаризації та нормотворення в умовах конфлікту [60, с. 168–170].

Новий пласт україноцентричних досліджень працює з арсеналом стратегічних комунікацій. Д. Дубов розглядає «стратегічний наратив» як стрижень сучасної державної комунікації; його логіка прямо застосовна до спортивної дипломатії, де потрібні узгоджені меседжі, доведені до глобальних аудиторій каналами спорту [15, с. 3–4]. Медіастудії, зокрема Н. Лебідь, вказують на конфігурації воєнних наративів у ЗМІ та ризики «втоми аудиторій», що висуває підвищені вимоги до дизайну спортивно-дипломатичних повідомлень [25, с. 296–299].

Прикладні огляди (І. Кудлай, Т. Мікуліна) систематизують інструменти спортивної дипломатії від офіційних запитів у міжнародні федерації до краудфандингових подій і амбасадорських програм, підкреслюючи їх взаємодоповнюваність [23, с. 139–141]. Окремі роботи (С. Кулік) акцентують на ризиках інструменталізації спорту авторитарними режимами й потребі «імуностійких» процедур у глобальних спортивних інституціях [24, с. 7–10].

Водночас корпус праць, попри прогрес, має прогалини. По-перше, досі бракує вичерпних мап інституційної архітектури спортивної дипломатії України (хто саме координує, як розподілені повноваження, якими є канали взаємодії МЗС - Мінмолодьспорт - НОК - федерації - НУО). По-друге, обмежені кількісні оцінки ефектів (метрики впливу на рішення МОК/UEFA/FIFA, наративні зсуви в ключових медіаринках, конверсія подій у політичні результати). По-третє, потрібні порівняльні студії з кейсами інших демократій, що працюють у схожому конфліктному контексті. Узагальнюючи, сучасний стан розробки питання переходить від дескрипції до аналітики, але потребує методично вибудованих оцінок ефективності та інституційних дорожніх карт на воєнний і післявоєнний періоди.

1.2. Джерельна база дослідження

Джерельну основу дослідження становить широкий комплекс матеріалів нормативно-правового, аналітичного, статистичного та публіцистичного характеру, що дозволяє всебічно розкрити зміст і динаміку розвитку спортивної дипломатії України в умовах повномасштабної війни.

Нормативно-правову базу складають законодавчі та урядові акти, які визначають інституційні засади функціонування сфери спорту й міжнародного співробітництва. Серед них Закон України «Про фізичну культуру і спорт», Державна стратегія розвитку фізичної культури і спорту до 2032 р., а також Наказ Міністерства молоді та спорту України від 28 травня 2022 р. № 1587 «Про деякі питання проведення всеукраїнських спортивних заходів в умовах воєнного стану» [1]; Постанова Кабінету Міністрів України від 20 травня 2022 р. № 615 про внесення змін до нормативів, що регламентують участь українських делегацій у міжнародних змаганнях [2]; Положення про Міністерство молоді та спорту України [4]; а також Указ Президента України «Про затвердження Доктрини інформаційної безпеки України» від 25.02.2017 р., який визначає інформаційно-комунікаційні орієнтири гуманітарної політики держави [3].

До нормативного блоку належать також акти Верховної Ради України, зокрема Постанова № 4314-IX від 20 березня 2025 р. «Про Звернення Верховної Ради України до міжнародних спортивних організацій щодо недопущення російських і білоруських спортсменів до міжнародних змагань» [39], що стала прецедентом застосування спортивної дипломатії як санкційного інструмента. Важливим елементом нормативно-стратегічної рамки є також Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки, ухвалена у березні 2021 р., яка визначає стратегічні цілі, ключові напрями та інструменти публічної дипломатії держави, включно з культурною, іміджевою та комунікаційною складовими [40]. Саме в межах цієї Стратегії публічна дипломатія інституційно

закріплюється як інструмент реалізації зовнішньої політики України, що створює рамкові умови для розвитку й осмислення спортивної дипломатії як одного з напрямів «м'якої сили» держави.

Офіційні документи міжнародних спортивних інституцій — Міжнародного олімпійського комітету (МОК), Міжнародного паралімпійського комітету (МПК), Міжнародної федерації футболу (FIFA), Союзу європейських футбольних асоціацій (UEFA), а також Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (UNESCO) — становлять важливу складову джерельної бази, оскільки саме ці структури визначають світові стандарти взаємодії спорту, політики та прав людини. До таких документів, зокрема, належить Olympic Charter МОК у чинній редакції (уведена в дію з 23 липня 2024 р.), що кодифікує фундаментальні принципи олімпізму, політичної нейтральності, недискримінації та відповідальності Олімпійського руху перед міжнародною спільнотою. Важливим нормативним джерелом є IPC Handbook / Конституція Міжнародного паралімпійського комітету, яка визначає статус, цілі та принципи діяльності МПК, зокрема вимоги політичної нейтральності, недопущення дискримінації та регламентацію участі національних паралімпійських комітетів у Паралімпійському русі.

Для аналізу футбольного виміру спортивної дипломатії використовуються FIFA Statutes, дисциплінарні кодекси й інші регулятивні акти, що визначають цілі організації (розвиток футболу, недискримінація, чесна гра), а також санкційні механізми щодо асоціацій та учасників змагань. Аналогічну функцію в європейському контексті виконують UEFA Statutes (остання редакція набрала чинності 1 липня 2024 р.) та дисциплінарні регламенти, які описують цілі UEFA, принципи недискримінації, відповідальність асоціацій і клубів за порушення норм, пов'язаних із расизмом, політичною агітацією тощо.

На глобальному рівні концептуальну рамку для розуміння спорту як інструмента прав людини й розвитку задає Міжнародна хартія фізичного

виховання, фізичної активності та спорту UNESCO (переглянута редакція 2015 р.), яка формулює принципи недискримінації, інклюзії та соціальної відповідальності в галузі спорту й використовується державами як орієнтир для спортивної політики. Саме ці документи мають нормативний характер і дозволяють аналізувати спортивну дипломатію не лише через окремі кейси, а й через систему закріплених міжнародних стандартів.

Окрему групу джерел становлять публічні заяви, промови та інтерв'ю посадових осіб МОК, МПК, FIFA, UEFA, UNESCO, а також офіційні новинні повідомлення й пресрелізи цих організацій. Вони не мають статусу нормативних актів, але відбивають поточну інтерпретацію принципів, закріплених у базових хартіях і статутах, та демонструють еволюцію позиції інституцій щодо участі держав-агресорів у міжнародних змаганнях, застосування санкційних механізмів, підтримки України тощо. У роботі ці матеріали розглядаються як окрема категорія джерел — дискурсивні свідчення, що доповнюють аналіз офіційно-правової бази спортивної дипломатії.

Згодом питання реалізації цих рекомендацій стало предметом офіційних комунікацій між МОК та українською стороною. У низці звернень і заяв, оприлюднених на офіційних ресурсах Офісу Президента України та Міністерства молоді та спорту, фіксується позиція України щодо участі спортсменів держав-агресорів у міжнародних змаганнях [52]. Ці документи належать до корпусу офіційних актів виконавчої влади, які уточнюють зовнішньополітичну позицію держави в площині спортивної дипломатії.

Окрему групу джерел становлять матеріали, що фіксують публічні комунікації навколо заяв керівництва МОК щодо можливості допуску спортсменів із Росії та Білорусі під нейтральним прапором (березень 2023 р.). Для реконструкції позиції українських інституцій у роботі використовуються офіційні повідомлення Офісу Президента України та Міністерства молоді та спорту, а також спільні заяви Мінмолодьспорту й НОК України, оприлюднені на їхніх вебресурсах [5; 12; 17; 29; 30; 55; 66]. Зміст цих документів

залучається не для оцінки політичних рішень, а для фіксації аргументації української сторони щодо умов участі або відсторонення спортсменів держав-агресорів у міжнародних змаганнях.

Важливе місце в джерельній базі посідають офіційні рішення та заяви Міжнародної федерації футболу (FIFA) та Союзу європейських футбольних асоціацій (UEFA), оприлюднені на їхніх офіційних вебсайтах. У відповідних пресрелізах і постановах фіксуються рішення про відсторонення національних збірних і клубів Російської Федерації від міжнародних турнірів, а також визначаються процедурні та дисциплінарні наслідки таких кроків. У дослідженні ці документи використовуються як первинні джерела для реконструкції інституційної позиції ключових футбольних організацій щодо санкцій проти держави-агресора та для зіставлення її з підходами інших міжнародних спортивних структур.

Окремий блок становлять програмні документи Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (UNESCO) – передусім Міжнародна хартія фізичного виховання, фізичної активності та спорту (переглянута редакція 2015 р.) та інші декларативні акти у сфері прав людини, освіти й міжкультурного діалогу. Вони не регулюють безпосередньо порядок допуску спортсменів до змагань, проте задають гуманітарну рамку розуміння спорту як інструмента миру, інклюзії та толерантності. У дослідженні ці документи використовуються для окреслення ціннісного контексту, в межах якого формуються аргументи України у комунікації з міжнародними організаціями щодо участі держав-агресорів у міжнародних змаганнях [документи UNESCO].

У роботі офіційні документи міжнародних організацій (МОК, МПК, FIFA, UEFA, UNESCO тощо) використовуються насамперед для реконструкції інституційних підходів до спорту в умовах воєнних конфліктів та санкційних режимів, що надалі слугує основою для аналітичних висновків у наступних розділах.

Окрему групу становлять медійні джерела – матеріали українських і зарубіжних ЗМІ, аналітичні публікації, репортажі та інтерв'ю, які висвітлюють конкретні кейси спортивної дипломатії у контексті російсько-української війни. До них належать, зокрема, новинні повідомлення про заклики уряду Великої Британії та інших держав до бойкоту участі російських спортсменів [10; 26], публікації, що переказують офіційні звернення Президента України до МОК і міжнародних федерацій [17], коментарі міністра молоді та спорту Вадима Гутцайта щодо недопуску росіян і білорусів до змагань [12], а також матеріали про громадянські ініціативи й інформаційні кампанії (наприклад, кампанія А. Шевченка та групи «1+1 media» із закликом до бойкоту) [6]. До цього блоку також віднесено репортажі та інформаційні матеріали про благодійний матч GAME4UKRAINE у межах платформи United24, які поєднують опис спортивної події з підсвічуванням її гуманітарного та дипломатичного вимірів [70]. Усі ці джерела розглядаються як вторинні: вони не мають нормативного статусу, але використовуються для реконструкції публічного дискурсу, міжнародних реакцій і практичних форм реалізації спортивної дипломатії.

Використано також офіційні інформаційні ресурси Національного олімпійського комітету України (НОК) [19; 33] та Міністерства молоді та спорту України (Мінмолодьспорт) [29; 47; 57; 65], які є базовими джерелами для аналізу державної політики у сфері спортивної дипломатії. Ці ресурси містять не лише новинну та статистичну інформацію, а й стратегічні документи, звіти, аналітичні довідки та публікації, що відображають офіційні позиції української держави на міжнародній арені.

Зокрема, на офіційному вебпорталі Міністерства молоді та спорту України оприлюднюються регулярні звіти про участь українських спортсменів у міжнародних стартах, ініціативи щодо посилення санкцій проти представників держав-агресорів [29], а також офіційні заяви міністра Вадима Гутцайта, у яких наголошується на незмінній позиції України щодо повного недопущення російських і білоруських спортсменів до світових змагань [12].

Окремі розділи portalу висвітлюють діяльність департаментів міністерства, що займаються міжнародною співпрацею, публічною дипломатією та іміджевими проєктами [47], а також інформаційні кампанії, спрямовані на викриття російських маніпуляцій у спортивному середовищі [65].

Важливою частиною джерельної бази є аналітичні матеріали Мінмолодьспорту, присвячені організації міжнародних заходів та розвитку комунікаційної політики у спорті. Особливої уваги заслуговує Міжнародний форум «Сила спортивної дипломатії», проведений у Києві 3 грудня 2024 року [57]. У межах цього форуму представники урядових структур, дипломатичного корпусу, спортивних федерацій, медіа та міжнародних організацій обговорювали практичні аспекти використання спорту як інструмента зовнішньої політики, гуманітарної співпраці та протидії інформаційній агресії Росії. Матеріали заходу стали ключовим свідченням інституційного становлення української спортивної дипломатії у воєнний час.

Офіційний вебпортал Національного олімпійського комітету України [19; 33] містить історичні, організаційні та інформаційні відомості, які дозволяють простежити еволюцію участі України в олімпійському русі від моменту створення НОК у 1990-х роках до сучасного етапу. Зокрема, на сайті подано структурну схему комітету, дані про міжнародні контакти, звіти про участь українських делегацій у літніх та зимових Олімпіадах, а також офіційні звернення президента НОК та керівників федерацій щодо політики недопуску спортсменів із країн-агресорів до міжнародних турнірів. Ці матеріали засвідчують, що НОК України виступає не лише спортивною організацією, а й суб'єктом публічної дипломатії, який активно репрезентує державу у глобальному спортивному співтоваристві.

Окремий інтерес становлять інформаційні бюлетені та тематичні звіти НОК, що відображають спільні ініціативи з міжнародними олімпійськими структурами, благодійні проєкти та кампанії підтримки українських спортсменів. Наприклад, у матеріалах 2023–2024 років висвітлено проведення програм «Olympic Solidarity», проєктів допомоги спортсменам, що втратили

можливість тренувань через війну, та заходів з популяризації України на міжнародній арені через участь у гуманітарних марафонах і культурних фестивалях.

Таким чином, офіційні сайти та звіти НОК України і Мінмолодьспорту виконують подвійну функцію:

- виступають джерелами фактологічної інформації - статистики, нормативних документів, хронології подій;
- водночас є індикаторами державної комунікації, які відображають політику уряду щодо посилення спортивної дипломатії як частини національної безпеки та публічної дипломатії України[104].

Допоміжний корпус джерел охоплює публікації міжнародних експертів, що відображають глобальну реакцію на агресію РФ у контексті спорту: дослідження М. Колуччі «Sport and Diplomacy in the Aftermath of the Russia–Ukraine War» [71], аналітичні матеріали видань *The Guardian* та *USA Today* [82; 77], а також заяви відомих спортсменів О. Усика, Е. Світоліної, О. Зінченка, які виступили публічними амбасадорами України у світі [81; 59].

Таким чином, джерельна база охоплює нормативні, документальні, наукові, аналітичні та публіцистичні матеріали різного рівня — від національних стратегій і законів до конкретних кейсів участі українських спортсменів у міжнародних заходах. Така багатовимірність забезпечує репрезентативність дослідження та дає змогу поєднати макро- (інституційний) і мікро- (комунікативний, персональний) рівні аналізу феномену спортивної дипломатії України.

1.3. Методологічні засади дослідження

Методологічна основа дослідження визначається його міждисциплінарним характером – поєднанням підходів теорії міжнародних відносин і зовнішньої політики, політичної науки, соціології спорту, комунікативістики та культурології. Така оптика дозволяє розглядати

спортивну дипломатію України не лише як форму гуманітарної та культурної взаємодії, а й як специфічний інструмент реалізації зовнішньополітичної стратегії держави в умовах війни, де спортивні практики включено до ширшої конфігурації санкційних режимів, публічної дипломатії та безпекової політики [41; 57; 60].

У руслі теорії публічної дипломатії дослідження спирається на концептуалізацію спорту як ресурсу «м'якої сили» (soft power), що ґрунтується на привабливості цінностей, символічних образів та культурних практик, а не на примусі. Робота виходить із того, що спортивна дипломатія інтегрується до ширшої стратегії публічної дипломатії України, зафіксованої, зокрема, в Стратегії публічної дипломатії МЗС на 2021–2025 рр. [84], та розглядається як інструмент формування позитивного міжнародного іміджу, мобілізації солідарності із державою-жертвою агресії та підтримки її суб'єктності в глобальному політичному просторі. У цьому контексті використовуються підходи, що трактують спорт як інструмент зовнішньої політики та дипломатії держав (У. Меркель, М. Колуччі), де спортивні події, санкції та жести підтримки аналізуються як елементи дипломатичного репертуару [71; 72].

Важливу роль відіграють напрацювання західних і українських дослідників, які розглядають спорт як канал міжнародних комунікацій і простір політичної взаємодії. У працях У. Меркеля спорт описується як інструмент реалізації зовнішньополітичних пріоритетів, що дозволяє простежити, як держави використовують спортивні події для просування власних наративів та інтересів [71]. Дослідження М. Колуччі присвячене аналізу практичних наслідків російсько-української війни для глобальної спортивної архітектури та пропонує типологію інституційних реакцій міжнародних федерацій (від символічних жестів до жорстких санкцій), що в роботі використовується як рамка для класифікації рішень МОК, МПК, FIFA, UEFA щодо РФ та РБ [72].

Український сегмент методологічної бази формують праці Ю. Філіппової, І. Кудлая, Т. Мікуліної, С. Кулика, В. Приходька та ін. Ю. Філіппова концептуалізує спортивну дипломатію як окремий напрям гуманітарної політики, окреслюючи її цілі, суб'єктів та ключові інструменти в українському контексті [57]. І. Кудлай і Т. Мікуліна пропонують класифікацію інструментів спортивної дипломатії (символічні жести, участь у міжнародних подіях, просування цінностей через спорт), що використовується для побудови аналітичної моделі дослідження [23]. С. Кулик аналізує історичну еволюцію взаємодії спорту і дипломатії та наголошує на подвійній природі спорту як простору співпраці та конкуренції держав [24], тоді як В. Приходько з колегами розглядають спортивну дипломатію України й демократичного світу в період повномасштабної агресії, пропонуючи емпіричний матеріал і категоріальний апарат для опису новітніх форм спортивної солідарності [41].

На рівні політичної науки та комунікативістики дослідження спирається на підходи стратегічних комунікацій і «стратегічного наративу», розроблені українськими авторами (Д. Дубов, М. Чеховська, А. Рагнєв) [15; 62]. Ці підходи дозволяють аналізувати спортивну дипломатію як частину ширшого наративного протистояння, де через спортивні події, висловлювання спортсменів, заяви урядових структур та міжнародних організацій конструюються образи «агресора» та «жертви», легітимується санкційна політика й артикулюється український погляд на справедливість і безпеку [49; 60; 61]. Додатково враховуються соціокомунікаційні студії, присвячені висвітленню війни та спорту в медіа (Н. Лебідь, С. Зінченко), які задають інструментарій дискурсу- та контент-аналізу для вивчення журналістських матеріалів і публічних виступів спортсменів та посадовців [18; 25; 47].

Узагальнюючи, методологічна основа дослідження поєднує системний та інституційний підходи теорії міжнародних відносин (аналіз ролі міжнародних спортивних організацій і рішень держав), конструктивістську перспективу (увага до смислів, ідентичностей і наративів, що вибудовуються через спорт), а також соціологію спорту й комунікаційні студії, орієнтовані на

аналіз публічного дискурсу. Саме такий комплексний підхід дає можливість інтерпретувати спортивну дипломатію України як багатовимірне явище – одночасно культурне, політичне, комунікативне й інституційне.

Дослідження ґрунтується на низці загальнонаукових принципів, серед яких ключовими є:

- принцип системності передбачає розгляд спортивної дипломатії як частини ширшої системи зовнішньополітичної діяльності держави, де всі її елементи (урядові структури, спортивні федерації, ЗМІ, громадські організації) функціонують у взаємозв'язку;
- принцип історизму дає змогу аналізувати еволюцію спортивної дипломатії України в часовій динаміці: від перших проявів у 1990-х роках до її трансформації у період війни;
- принцип об'єктивності орієнтує дослідника на всебічний і неупереджений аналіз явищ, із урахуванням позицій різних акторів міжнародного процесу;
- принцип гуманізму полягає у визнанні спорту як миротворчого та комунікативного інструмента, що сприяє солідарності й підтримці загальнолюдських цінностей;
- принцип міждисциплінарності, який забезпечує інтеграцію знань із політології, соціології, комунікацій, спортивного менеджменту та культурології для цілісного осмислення об'єкта дослідження.

З огляду на мету та завдання роботи, застосовано кілька взаємодоповнюючих наукових підходів:

1. Системний підхід, що дозволив розглядати спортивну дипломатію України як багаторівневу структуру, у якій взаємодіють державні органи, спортивні асоціації, громадські ініціативи, медіа та окремі спортсмени як «дипломати-амбасадори». Цей підхід дав можливість виявити взаємозалежність між політичними, культурними та спортивними чинниками впливу на міжнародну репутацію України.

2. Діалектичний підхід сприяв усвідомленню динамічності досліджуваного феномена, його здатності змінюватися під впливом суспільно-політичних трансформацій, зокрема війни. Він дозволив простежити, як спортивна дипломатія адаптується до нових викликів і стає частиною інформаційного фронту держави.

3. Інституційний підхід забезпечив аналіз ролі державних структур (МЗС, Мінмолодьспорту, НОК України) у реалізації спортивної дипломатії, їхніх повноважень і механізмів координації дій на міжнародному рівні.

4. Комунікативний підхід дав змогу розглянути спорт як засіб міжкультурного діалогу й інструмент стратегічних комунікацій, орієнтований на формування позитивних наративів про Україну у світових медіа.

5. Порівняльно-аналітичний підхід використано для зіставлення досвіду України з практиками інших держав, зокрема, Великої Британії, Польщі, Канади, які ефективно застосовують спортивну дипломатію для зміцнення міжнародного іміджу.

На теоретичному рівні використано методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, класифікації та узагальнення, що дали змогу опрацювати наукову літературу, нормативно-правові документи, статистичні звіти та визначити ключові тенденції розвитку спортивної дипломатії України.

У структурі методології дослідження розрізняються теоретичний та емпіричний рівні аналізу. На теоретичному рівні спортивна дипломатія України осмислюється крізь призму теорії міжнародних відносин, концепції публічної дипломатії та «м'якої сили», досліджень соціології спорту й комунікативістики [57; 60; 71; 72]. Застосовуються методи логіко-теоретичного аналізу, синтезу, порівняння, системний та інституційний підходи, що дає змогу уточнити понятійно-категоріальний апарат, виявити місце спортивної дипломатії в структурі зовнішньополітичної стратегії України та сформулювати аналітичну модель дослідження.

На емпіричному рівні дослідження ґрунтується на комплексі взаємопов'язаних якісних методів, спрямованих на аналіз конкретних практик

і рішень спортивної дипломатії в умовах російсько-української війни. Передусім застосовано контент-аналіз нормативно-правових актів України та офіційних документів міжнародних спортивних організацій (МОК, МПК, FIFA, UEFA, ЮНЕСКО, МЗС України, НОК України) [1; 2; 3; 4; 40; 44; 84–90]. Це дозволило реконструювати формальні рамки, у яких ухвалювалися санкційні та політичні рішення, а також зіставити позиції різних інституцій щодо участі спортсменів держав-агресорів.

Другу групу методів становлять контент- та дискурс-аналіз медійних і публічних комунікацій, зокрема офіційних заяв Президента України, Міністерства молоді та спорту, НОК України, міжнародних федерацій, а також публікацій українських і зарубіжних ЗМІ [5; 12; 17; 18; 29; 35; 49; 52; 53; 55; 58; 68; 82]. На основі попередньо визначених категорій (типи акторів, форми спортивної дипломатії, аргументи «за» і «проти» допуску російських та білоруських спортсменів, образи України й агресора тощо) здійснено кодування текстів, що дало змогу простежити домінантні наративи, форми символічних жестів підтримки та зміни міжнародного дискурсу у 2022–2025 рр.

Додатково використано метод case study для поглибленого аналізу низки показових кейсів спортивної дипломатії України та її партнерів: рішень щодо участі російських і білоруських спортсменів в Олімпійських іграх, санкцій FIFA та UEFA, благодійного матчу GAME4UKRAINE, Міжнародного форуму «Сила спортивної дипломатії» тощо [41; 47; 55; 70; 72]. Такий підхід дозволяє не лише зафіксувати окремі події, а й виявити логіку взаємодії між державними органами, міжнародними спортивними структурами та громадянським суспільством.

Поєднання цих методів забезпечує об'єктивність та достовірність результатів за рахунок використання різнорідних, але взаємодоповнювальних джерел (нормативні акти, офіційні документи, медійні матеріали, наукові праці) і тріангуляції даних – зіставлення висновків, отриманих на основі різних типів матеріалу. Практична спрямованість дослідження досягається

тим, що емпіричний аналіз безпосередньо пов'язаний з поточними рішеннями українських інституцій та міжнародних спортивних організацій, що дозволяє сформулювати рекомендації щодо подальшого використання інструментів спортивної дипломатії в зовнішній політиці України.

Передусім використано метод контент-аналізу, який дав змогу систематизувати та проаналізувати зміст офіційних документів, публічних заяв і медіа-матеріалів, пов'язаних із реалізацією спортивної дипломатії України. Контент-аналіз дозволив виявити основні теми, ключові меседжі та комунікаційні стратегії, за допомогою яких держава й спортивні інституції просувають на міжнародному рівні український наратив про спорт як інструмент боротьби за мир і незалежність.

Метод спостереження застосовано для фіксації та інтерпретації конкретних дій і ініціатив у межах спортивної дипломатії - участі українських делегацій у міжнародних подіях, виступів офіційних осіб, заяв спортсменів-амбасадорів (зокрема О. Усика, Е. Світоліної, А. Шевченка, О. Зінченка), а також реакцій міжнародних спортивних організацій на політику України. Особлива увага приділялася відображенню у ЗМІ таких подій, як форум «Сила спортивної дипломатії» (Київ, 2024), благодійний матч Game4Ukraine (2023) та офіційні звернення українського уряду до МОК щодо недопуску російських і білоруських спортсменів. Метод спостереження дав можливість відтворити логіку розвитку дипломатичних зусиль у спортивній сфері, простежити тенденції та оцінити їх результативність у реальному часі.

Порівняльний метод використано для аналізу та зіставлення рішень міжнародних спортивних федерацій щодо України, Російської Федерації та Республіки Білорусь. На основі цього методу досліджено політику різних організацій від FIFA та UEFA, які запровадили повне відсторонення російських команд від турнірів, до окремих міжнародних федерацій (зокрема Міжнародної асоціації боксу, Федерації стрільби з лука та Міжнародної легкоатлетичної асоціації), які демонстрували різні підходи до санкцій. Порівняльний аналіз дозволив виявити відмінності у реакції глобальних

спортивних структур на війну та оцінити вплив української дипломатичної позиції на ухвалення цих рішень.

Додатково використано структурно-функціональний метод, що дозволив визначити функції спортивної дипломатії - представницьку, комунікативну, миротворчу, іміджеву, санкційну та інтеграційну.

Наукова новизна полягає в поєднанні політичного, комунікаційного та культурологічного вимірів дослідження спортивної дипломатії України під час війни, що дозволило розглядати її не лише як похідну від традиційної дипломатії, а як самостійний комплекс інструментів «м'якої сили». Запропонований методологічний підхід створює основу для подальших емпіричних досліджень ефективності спортивної дипломатії в системі зовнішньополітичних комунікацій України.

Таким чином, використання контент-аналізу, спостереження та порівняльного методу забезпечило глибоке емпіричне підґрунтя дослідження, дозволивши не лише описати, а й емпірично підтвердити ефективність української спортивної дипломатії в умовах воєнного часу.

РОЗДІЛ 2. СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ДЕРЖАВИ

2.1. Визначення, сутність, функції та інструменти спортивної дипломатії

Проблематика взаємодії спорту й політики належить до найскладніших і водночас найактуальніших у сфері як спортивних, так і міжнародних досліджень. Система організації спортивного руху в кожній державі формується під впливом історичних традицій, культурних цінностей, політичної структури, рівня економічного розвитку, демографічних особливостей, стану науки, техніки, суспільної культури та релігійного середовища [20, с. 24–25]. Ці чинники зумовлюють унікальність національних моделей спортивної дипломатії та відображають спосіб, у який країна позиціонує себе у світі через спорт.

Історично зв'язок між політикою й спортом простежується ще з античних часів. Перші Олімпійські ігри, що відбулися у 776 р. до н. е., стали не лише спортивним, а й політичним явищем. Давньогрецька традиція укладати перемир'я під час проведення Ігор демонструвала розуміння спорту як альтернативи війні та як інструмента мирного суперництва між полісами [23, с. 139-140]. Ця практика символізувала зародження ідеї про те, що сила держави може проявлятися не лише у військовому аспекті, а й у культурних і фізичних досягненнях. Таким чином, ще в античну добу спорт став формою політичної комунікації, спрямованої на утвердження престижу й мирного співіснування.

У новітній історії питання взаємодії спорту та політики набуло особливого значення в контексті розвитку публічної дипломатії. Цей напрям міжнародних комунікацій охоплює практично всі сфери людської діяльності, перетворюючи кожного, хто представляє свою державу за кордоном, від спортсмена й митця до науковця чи волонтера на потенційного суб'єкта

дипломатії [36, с. 92-93]. Публічна дипломатія визначається як сукупність дій, спрямованих на зміцнення національних інтересів і безпеки держави шляхом формування сприятливого міжнародного іміджу, впливу на громадську думку та популяризації власних культурних і політичних цінностей [34, с. 11].

У сучасному глобалізованому світі кількість акторів міжнародних відносин значно зростає. Як наголошують М. Вельніш і Б. Харра, «публічна дипломатія більше не належить виключно державам, у ній беруть участь громадські організації, університети, бізнесові структури та окремі особистості» [42]. Канада, наприклад, розглядає діячів культури, освітян, студентів, спортсменів і навіть туристів як важливих «публічних дипломатів», які сприяють поширенню національних цінностей за межами країни [15].

У цьому контексті спорт став особливо дієвим інструментом публічної дипломатії. Його універсальна природа, емоційний вплив і здатність об'єднувати людей різних національностей роблять його потужним каналом комунікації між народами. Саме тому спортивну дипломатію часто вважають однією з найефективніших форм «м'якої сили» держави.

Як зазначають А. Шуляк і С. Кулік, спортивна дипломатія є «невід'ємною складовою сучасної міжнародної політики, яка поєднує культурний і політичний аспекти впливу, сприяючи зміцненню міжнародного авторитету держави через досягнення її спортсменів» [65, с. 130]. Н. Хома також підкреслює, що спорт має потенціал миробудівничої функції, особливо в умовах конфліктів, адже сприяє налагодженню діалогу й порозуміння між народами [60, с. 169].

Водночас витoki спортивної дипломатії як окремого напрямку дослідження варто шукати не лише у сфері публічної дипломатії, а й у самій філософії спорту. Змагання, що відбуваються під егідою міжнародних спортивних організацій, стали простором, де політика й гуманістичні ідеали поєднуються в єдину форму мирного суперництва. Поступово спорт почав виконувати роль «м'якого інструмента» міжнародного впливу, за допомогою

якого держави можуть формувати позитивне сприйняття своєї культури, традицій і цінностей.

Інституційне становлення публічної дипломатії у XX столітті стало важливим каталізатором для розвитку спортивної дипломатії як окремої галузі. Під її парасолькою виникли культурна, економічна, туристична та спортивна дипломатії - усі вони поділяють спільну мету: покращення міжнародного іміджу країни шляхом ненасильницьких, комунікативних і культурних методів впливу [64, с. 32-33].

Отже, спорт у XXI столітті перетворився на потужний інструмент політичного представництва, комунікації та культурного діалогу. Міжнародні спортивні заходи, такі як Олімпійські ігри, чемпіонати світу чи континентальні форуми, виступають не лише майданчиком для змагання, а й важливим простором реалізації публічної дипломатії. Саме тому у сучасній науковій літературі все частіше використовується поняття «спортивна дипломатія», що окреслює цей «сплав» політики та спорту, спрямований на зміцнення міжнародного авторитету, підвищення привабливості держави та розбудову довіри між народами [65, с. 121-122].

Поняття «спортивна дипломатія» увійшло до наукового та професійного лексикону відносно недавно. Інтелектуальним підґрунтям для його виокремлення стали ідеї засновника сучасного олімпізму П'єра де Кубертена, який наполягав на високому суспільно-культурному статусі спорту в системі міжнародних взаємин і його потенціалі як інструмента взаєморозуміння між народами [70, с. 5]. Через новизну тематичного поля усталене єдине визначення ще не вироблено; водночас, у межах цього дослідження доречним є таке робоче трактування: спортивна дипломатія - це офіційна та неофіційна діяльність державних інституцій і недержавних суб'єктів, спрямована на реалізацію зовнішньополітичних цілей держави через організацію, проведення та участь у міжнародних спортивних подіях, у яких репрезентують країну команди, спортсмени, тренери та управлінські структури [65, с. 124; 68].

За своєю логікою це не тільки «перемоги на табло», а й комунікаційні процеси довкола події: залучення спортсменів і тренерів, менеджерів федерацій, уболівальників та медіа формує бажані уявлення про державу серед іноземних аудиторій. Успішні виступи чи бездоганна організація турніру підсилюють довіру та привабливість країни, отже, опосередковано працюють на зовнішньополітичні інтереси [24, с. 7–10; 57, с. 153–156].

Порівнюючи класичну й спортивну дипломатію, дослідники підкреслюють їхню різну «глибину поля»: традиційна зосереджена на переговорах і формальних рішеннях, тоді як спортивна діє як «засіб засобу» - м'який канал доступу до публік та еліт, який готує ґрунт для політичних домовленостей і партнерств [70]. У цьому сенсі спорт виконує роль провідника публічної дипломатії, але має власну історію, інституції та етичні норми (*fair play*), що зближує його з дипломатичним протоколом і правилами взаємної поваги [73].

Зв'язок політики й спорту простежується від античності: олімпійське перемир'я та символічне змагання полісів створили модель мирного суперництва, в якій престиж і перевага демонструвалися культурними та фізичними досягненнями, а не військовою силою [70, с. 5–6]. У XX–XXI ст. ці ідеї трансформувались у практики глобальних інституцій (МОК, FIFA, UEFA), де спорт позиціонується як простір міжнародної солідарності, рівності, інклюзії та діалогу [71].

Коло спортивної дипломатії надзвичайно широке: держави та їхні зовнішньополітичні відомства, міністерства спорту, НОКи, міжнародні й національні федерації, клуби, самі спортсмени і тренери, ЗМІ, уболівальницькі спільноти, бізнес-структури. Відповідно й форми діяльності різноманітні: Олімпійські ігри, чемпіонати світу й Європи, континентальні та регіональні першості, кубкові й товариські матчі, спортивні фестивалі, конгреси та конференції з проблем спорту, благодійні матчі, амбасадорські програми, освітні й інклюзивні ініціативи [76].

Промовистою є ідея французької школи (напр., П. Арно): спорт - це більше, ніж дозвілля; атлети виступають «народними дипломатами» та носіями культурного коду країни. У практиці багатьох держав (включно з Канадою) спортсмени офіційно розглядаються як суб'єкти публічної дипломатії, поряд із митцями, науковцями чи студентами, що вказує на інституційне визнання цієї ролі [78].

Ключові аспекти впливу спортивної дипломатії охоплюють:

1. Зміцнення міжнародних відносин. Великі події створюють платформи довіри для дво- та багатостороннього діалогу, дають можливість підтвердити готовність до співпраці навіть між політично дистанційованими державами. Класичні кейси «спорту як мосту» (настільний теніс, крикет тощо) часто слугували пусковими механізмами для політичних нормалізацій, ілюструючи, як «м'які» практики готують підґрунтя для «твердих» рішень.

2. Міжнародне визнання та імідж. Прийом і бездоганна організація турнірів, так само як і успіхи збірних, підсилюють символічний капітал держави. Перемога конкретного атлета майже завжди сприймається як перемога країни, конвертується в емоційну легітимність і підвищує інвестиційну привабливість (ефект репутаційного «вітрила»). У політичній практиці це пояснює, чому держави змагаються за право приймати мегаподії: видимість, що створює спорт, працює довше й ширше, ніж одиничні дипломатичні зустрічі.

3. Миротворчі ініціативи. Спорт як інклюзивна та ціннісна платформа сприяє деконфліктуації, налагодженню контактів і спільних гуманітарних проєктів. Дослідження показують, що за наявності інституційної спроможності спорт здатен виконувати миробудівничу функцію, знижуючи напругу та відновлюючи канали комунікації.

4. Представництво в міжнародних організаціях. Участь держав у роботі МОК, FIFA, UEFA, IPC відкриває можливості для просування позицій, лобіювання норм і стандартів, співучасті в програмах солідарності, інклюзії, безпеки та доброчесності [71].

4. Залучення до глобальних ініціатив. Антидопінгова політика, права людини, гендерна рівність, доступність спорту, соціальна інтеграція - ці напрями формують сучасний порядок денний спортивної дипломатії, де гуманітарні цінності поєднуються з інституційним нормотворенням [53].

Отже, спорт у сучасному світі - це не лише частина культури та міжнародних контактів, а й самостійний напрям дипломатичної діяльності, що працює інструментами «м'якої сили». Міжнародні спортивні події виступають центральними аренами публічної дипломатії: завдяки статусу, масовій увазі та «сплаву» політики з культурою вони формують довіру, видимість і солідарність, які конвертуються у зовнішньополітичні результати.

Спортивна дипломатія у сучасному світі розглядається як один із найважливіших напрямів публічної дипломатії держави. Вона поєднує елементи політики, культури, комунікації та міжнародних відносин, створюючи особливу платформу для міждержавного діалогу поза межами традиційних політичних каналів. Її сутність полягає у використанні спорту як універсальної мови спілкування між народами, а також як інструменту формування позитивного іміджу держави, утвердження її авторитету та просування національних інтересів на міжнародній арені [55].

На думку М. Окладної та І. Щеглакова, спортивна дипломатія - це «сукупність офіційних і неофіційних дій державних і недержавних акторів, спрямованих на реалізацію зовнішньої політики через участь у міжнародних спортивних заходах, організацію змагань і підтримку міждержавних контактів у спортивній сфері» [36, с. 94]. Подібну думку висловлює Ю. Філіппова, зазначаючи, що спорт став глобальним соціокультурним явищем, здатним зміцнювати міжкультурний діалог і підвищувати міжнародний престиж держави [57, с. 155].

У сучасній науці поняття «спортивна дипломатія» трактується як складна багаторівнева система взаємодій, у межах якої спорт виступає каналом комунікації, засобом культурного обміну, політичного представництва та гуманітарного впливу. На думку О. Самойлова, цей вид

дипломатії є «одним з ключових інструментів державної м'якої сили, який забезпечує позиціонування країни через спортивні досягнення, етичні стандарти й підтримку міжнародної солідарності» [45].

Дослідниця С.М. Кулік зазначає, що спортивна дипломатія вирізняється своїм публічним характером, адже базується на комунікації з широкими масами як усередині країни, так і поза її межами. Вона не лише сприяє формуванню позитивного образу держави, а й створює умови для розвитку партнерських відносин із міжнародними організаціями, спортивними федераціями та громадськістю інших держав [24, с. 297].

Серед основних функцій спортивної дипломатії виокремлюють:

1. Комунікативну - забезпечує налагодження зв'язків між державами через участь у спільних спортивних заходах і форумах.
2. Іміджеву - сприяє зміцненню міжнародного престижу та підвищенню довіри до країни.
3. Миротворчу - підтримує ідеї гуманізму, рівності та справедливості, слугуючи інструментом примирення та міжнаціонального діалогу.
4. Інформаційно-просвітницьку - поширює культурні й соціальні цінності через спорт.
5. Економічну - стимулює інвестиційну привабливість держави, розвиває спортивний туризм і міжнародне партнерство.
6. Політичну - сприяє утвердженню національних інтересів у глобальних політичних процесах без прямого застосування тиску чи сили.

Як підкреслює І. Грідіна, ефективність спортивної дипломатії вимірюється не лише кількістю проведених заходів, а передусім тим, наскільки вони сприяють досягненню стратегічних цілей держави - формуванню її позитивного іміджу, зміцненню політичних позицій і підтримці міжнародних коаліцій [11, с. 333-334].

До ключових інструментів спортивної дипломатії належать:

- проведення міжнародних спортивних змагань і форумів, що стають ареною культурного діалогу (Євро-2012, Ліга чемпіонів-2018, благодійний матч *Game4Ukraine*);

- участь національних делегацій у світових і континентальних турнірах, що підкреслює державну присутність у глобальному спортивному просторі;

- використання спортсменів як амбасадорів держави (А. Шевченко, О. Усик, Е. Світоліна), які своїми публічними позиціями підтримують гуманітарний образ України;

- партнерство з міжнародними організаціями - МОК, ЮНЕСКО, UEFA, FIFA - у реалізації спільних програм солідарності, інклюзії та миру;

- цифрова комунікація (соціальні мережі, онлайн-платформи, офіційні заяви), що підсилює публічну складову дипломатії спорту.

Отже, спортивна дипломатія - це не просто допоміжна форма міждержавної взаємодії, а самостійний інститут публічної дипломатії, який у XXI столітті набуває все більшого стратегічного значення. Вона забезпечує комплексний вплив від політичного та гуманітарного до культурного та інформаційного і слугує ефективним засобом реалізації національних інтересів у міжнародному середовищі.

У сучасних дослідженнях спортивної дипломатії все більшого значення набуває не лише її концептуальне визначення, а й можливість емпірично продемонструвати, за рахунок чого та в яких конкретних ситуаціях вона працює (або не працює) як інструмент реалізації національних інтересів. Ефективність спортивної дипломатії доцільно пов'язувати з досягненням чітко операціоналізованих результатів у чотирьох взаємопов'язаних вимірах: санкційно-інституційному (реальні рішення міжнародних організацій щодо агресора), дипломатично-політичному (закріплення потрібних формулювань у заявах, резолюціях, контрактах), комунікативно-символічному (зміна міжнародного дискурсу й образу держави) та ресурсно-мобілізаційному (фінансова, організаційна і союзницька підтримка, залучена завдяки спортивним ініціативам) [11; 24; 57].

Показовим є кейс санкцій проти російського й білоруського спорту після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Завдяки консолідованій позиції українських державних інституцій, НОК, федерацій окремих видів спорту та публічній позиції провідних спортсменів вдалося домогтися фактичного відсторонення збірних РФ та РБ від змагань під егідою більшості світових федерацій та позбавлення їх права проводити масштабні турніри. У санкційно-інституційному вимірі це означало реалізацію ключової мети України – зменшення символічної присутності держави-агресора у глобальному спортивному просторі. Водночас, дипломатично-політичний вимір проявився у численних заявах урядів, парламентів і міжнародних організацій, де спортивні санкції прямо пов’язувалися з засудженням агресії та підтримкою територіальної цілісності України. Комунікативно-символічний ефект полягав у тому, що за рахунок рішень спортивних органів наратив «спорт поза політикою» дедалі частіше замінювався на формулу про відповідальність спорту перед жертвами війни.

Другий показовий кейс – благодійний матч Game4Ukraine та ширший комплекс ініціатив, реалізованих у співпраці між платформою UNITED24, українськими та іноземними зірками футболу. У цьому випадку спорт став каналом ресурсно-мобілізаційного впливу (залучення коштів на відбудову освітньої інфраструктури України, розвиток гуманітарних програм) і водночас – потужним комунікативним інструментом. Участь впізнаваних спортсменів у статусі амбасадорів державних ініціатив, інтеграція української символіки, меседжів про спротив і солідарність у формат розважально-спортивної події засвідчують, як «м’які» інструменти спорту трансформуються в системну практику публічної дипломатії. З погляду запропонованих критеріїв, ефективність у цьому кейсі вимірюється одночасно обсягом залучених ресурсів, охопленням аудиторій і зміною домінантних інтерпретацій війни у міжнародному медіапросторі.

Водночас повною мірою спортивна дипломатія як аналітична категорія розкривається лише тоді, коли до поля зору потрапляють не лише успішні, а й

провальні або суперечливі кейси. У цьому контексті показовою є історія з рішеннями Міжнародної федерації дзюдо (IJF) щодо допуску російських і білоруських спортсменів до міжнародних змагань. Після початкового відсторонення атлетів РФ/РБ, у 2022 р. IJF дозволила їм виступати в нейтральному статусі, що спричинило бойкот турнірів з боку збірної України та жорстку реакцію національної федерації. Подальше повне відновлення росіян у правах, включно з допуском до змагань під власним прапором, продемонструвало межі впливу української спортивної дипломатії на федерації, орієнтовані на логіку «спорту як мосту за всяку ціну». За запропонованими критеріями це приклад низької ефективності: санкційно-інституційний результат відсутній, дипломатично-політичні аргументи України фактично проігноровані, а комунікативно-символічний ефект виявився амбівалентним – одночасно посиливши видимість української позиції, але не змінивши рішення федерації. Уключення таких кейсів дозволяє уникнути схематичного уявлення про спортивну дипломатію як завжди «успішний» інструмент та наголосити на конфігурації сил між різними центрами впливу в глобальному спорті.

Особливо важливим для даного дослідження є простеження того, як діяльність окремих спортсменів інституціоналізується та перетворюється з індивідуальної громадянської позиції на елемент офіційної публічної дипломатії. У випадку України після 2014 р., а особливо після 2022 р., можна виділити кілька послідовних етапів такої трансформації. Спершу спортсмен чи тренер фіксує публічну позицію щодо війни, агресії, санкцій (через заяви в медіа, соціальні мережі, участь в акціях солідарності). Далі ця активність отримує підтримку з боку державних інституцій – укладаються формальні або неформальні угоди з МЗС, Офісом Президента, Міністерством молоді та спорту, спортсменові надається статус амбасадора національної або міжнародної ініціативи (наприклад, платформи UNITED24), він включається до офіційних делегацій на міжнародні заходи, використовує свій авторитет для просування позиції України на форумах, зустрічах, благодійних матчах.

Наступний крок – інституціоналізація на рівні документів і структур: спортивна дипломатія та роль спортсменів як «народних дипломатів» фіксуються у стратегіях публічної дипломатії, програмах міжнародного співробітництва, положеннях про діяльність НОК, профільних департаментів міністерств [24; 36; 45; 55; 60].

Форми інституціоналізації спортивної дипломатії можуть бути різними. По-перше, це нормативно-правове закріплення спортивного виміру зовнішньої політики – включення спорту до стратегій публічної дипломатії, концепцій гуманітарної політики, окремих законодавчих та підзаконних актів щодо санкцій у спортивній сфері, участі у міжнародних організаціях, підтримки спортсменів-амбасадорів. По-друге, організаційно-структурний вимір: створення або посилення спеціалізованих підрозділів у МЗС, Міністерстві молоді та спорту, НОК, відповідальних за міжнародні спортивні комунікації та координацію позицій з федераціями, лігами, клубами. По-третє, програмно-проектний вимір, який охоплює довгострокові програми спортивних обмінів, амбасадорські проекти за участю спортсменів, регулярні форуми й конференції («сила спортивної дипломатії», тематичні панелі на міжнародних самітах), інтегровані в офіційну дипломатичну діяльність. Нарешті, важливим є вимір кадрово-експертний: системна взаємодія між спортсменами, дипломатами, аналітичними центрами та університетами, що забезпечує вироблення спільної мови й критеріїв оцінки результативності.

Таким чином, висновок про те, що спортивна дипломатія є ефективним засобом реалізації національних інтересів, у роботі ґрунтується не на абстрактних уявленнях про «позитивний імідж», а на аналізі конкретних кейсів, у яких спорт сприяв (або, навпаки, не сприяв) досягненню санкційно-інституційних, дипломатичних, комунікативно-символічних та ресурсно-мобілізаційних цілей держави. Саме поєднання теоретичних підходів до розуміння спортивної дипломатії, її функцій та інструментів із кейс-стаді та чітко окресленими критеріями ефективності дозволяє розглядати спортивну дипломатію не як суто описову метафору, а як інституційно оформлений

напрям публічної дипломатії, вбудований у ширшу стратегію зовнішньополітичної діяльності України в умовах війни.

2.2. Спортивна дипломатія як інструмент «м'якої сили» держави»

У науковій літературі поняття «soft power» трактується по-різному. Дж. Най розуміє м'яку силу як здатність держави досягати бажаних результатів через привабливість своєї культури, політичних цінностей та зовнішньої політики, а не шляхом примусу чи матеріальних стимулів. Інші дослідники акцентують, відповідно, на інституційних механізмах реалізації м'якої сили, на комунікативному вимірі або на перетині soft power з публічною дипломатією.

У цьому дослідженні soft power розглядається як сукупність нематеріальних ресурсів привабливості (культура, цінності, зовнішньополітичні наративи та практики), які дають державі змогу впливати на уподобання, переконання й поведінку зовнішніх аудиторій без прямого примусу. Саме в цьому значенні м'яка сила виступає концептуальною рамкою для аналізу спортивної дипломатії України.

Категорія «м'якої сили» позначає потенціал держави досягати зовнішньополітичних цілей не примусом чи економічним тиском, а привабливістю цінностей, культури та практик взаємодії. У цьому контексті спорт виступає одним із найефективніших «провідників» м'якої сили, адже поєднує глобальну видимість з емоційною переконливістю та універсальною зрозумілістю символів і ритуалів (перемоги, прапор, гімн, церемоніал) [15, с. 153–156]. Саме тому спортивну дипломатію дедалі частіше розглядають як самостійний інститут публічної дипломатії, покликаний підсилювати довіру, формувати коаліції солідарності та «довгу» репутаційну підтримку держави [24, с. 7–10; 40, с. 240–243].

До ключових інструментів належать:

- міжнародні старти (Олімпіади, чемпіонати, континентальні форуми) - «арени» для презентації цінностей держави, її культурного коду й управлінської спроможності;

- амбасадорські практики спортсменів (публічні заяви, благодійні матчі, участь у міжнародних кампаніях) - персоніфікований канал довіри, що «олюднює» державні наративи;

- нормативна взаємодія з міжнародними федераціями (позиції, звернення, коаліції) - інституційний шлях впливу на стандарти «допуску/відсторонення», нейтралітету, доброчесності;

- цифрові та медіакомунікації (офіційні сайти, соціальні мережі, партнерства з глобальними медіа), через які держава поширює узгоджені повідомлення, верифікує факти, розбудовує підтримку [29; 33; 65];

- гуманітарні та освітні ініціативи у спорті (антидопінг, інклюзія, гендерна рівність, підтримка молоді та ветеранів спорту) - довгострокові проєкти, що пришивають до іміджу держави *ціннісну стійкість* [53; 71].

Поняття «м'якої сили» (soft power) у сучасній міжнародній теорії означає здатність держави впливати на інші країни не за допомогою примусу чи тиску, а через привабливість власної культури, ідеології, політичної системи та зовнішньої комунікації [57]. Інакше кажучи, м'яка сила - це ресурс довіри, що дозволяє досягати стратегічних цілей шляхом переконання, а не через військові чи економічні інструменти.

Серед усіх форм культурного впливу спорт посідає особливе місце, адже має унікальну здатність об'єднувати народи незалежно від мови, релігії чи політичних розбіжностей. Саме тому спортивна дипломатія розглядається як найпотужніший мирний інструмент м'якої сили, який держава може використовувати для зміцнення міжнародних позицій, налагодження партнерських відносин та зняття напруженості у міждержавному діалозі [53].

Як зазначає Ю. Філіппова, спорт перетворився на «механізм культурного переконання», що здатен м'яко формувати громадську думку і створювати привабливий імідж країни через її спортсменів, команди, спортивні бренди та

великі події [57, с. 156]. Позитивні спортивні асоціації - перемоги, воля до боротьби, чесність, солідарність - автоматично переносяться на державу, яку вони представляють.

Проведення масштабних міжнародних турнірів - Олімпійських ігор, чемпіонатів світу, континентальних першостей є ефективним способом реалізації м'якої сили. Ці події залучають мільйони глядачів у всьому світі, створюючи простір для культурного діалогу, емоційного єднання і формування довготривалих позитивних асоціацій щодо держави-організатора.

Такі заходи не лише демонструють організаційні можливості та економічну потужність країни, а й стають платформою для поширення її культурних традицій, звичаїв і національних цінностей [70]. Держава, що приймає Олімпіаду чи Чемпіонат світу, має нагоду презентувати свою історію, мистецтво, архітектуру, технології, екологічні інновації - усе те, що створює комплексне уявлення про її ідентичність.

Не менш важливою є символічна роль спортивних успіхів. Високі досягнення на міжнародній арені сприймаються як свідчення сили, дисципліни та стабільності держави. Перемога на змаганнях формує відчуття гордості у громадян і водночас підвищує міжнародну довіру до країни, що їх делегувала [60, с. 166-167].

Класичним прикладом реалізації м'якої сили через спорт є Олімпійські ігри, які завдяки глобальній увазі, емоційній залученості аудиторій і потужній медійній присутності стають одним із найефективніших дипломатичних майданчиків у світі [71]. Прийняття Олімпіади чи Чемпіонату світу в країні суттєво підвищує її інвестиційну привабливість і культурну впізнаваність, а позитивний імідж зберігається роками після завершення події.

Зокрема, під час Олімпійських ігор у Токіо 2020 року Японія використала спортивну подію не лише для демонстрації своїх атлетичних досягнень, але й для презентації національних технологічних інновацій, культури гостинності (*омотенаші*) та екологічних практик. Цей приклад яскраво ілюструє, як спорт може працювати як дипломатичний інструмент

м'якої сили, створюючи асоціації з прогресом, модернізацією та людяністю [17].

У ширшому контексті спортивна дипломатія сприяє зміцненню соціальної згуртованості, культурного діалогу та миротворчих ініціатив. Вона стимулює позитивні емоції, спільні переживання і співчуття, які виходять за межі політичних поділів. Спортивні події здатні тимчасово нейтралізувати міждержавні суперечності, перетворюючи стадіон або арену на простір рівності та взаємоповаги.

Як наголошує Н. Хома, у кризових умовах спорт «виконує миробудівничу функцію, допомагаючи долати бар'єри і зміцнювати міжнародну солідарність» [60, с. 168]. Саме тому спорт дедалі частіше розглядається не лише як змагання за медалі, а як форма гуманітарної дипломатії, що просуває цінності миру, справедливості та рівності.

По суті, м'яка сила спорту полягає у здатності формувати позитивний імідж держави, розширювати її міжнародну впізнаваність і впливати на глобальну громадську думку без застосування примусових засобів. Спортивна дипломатія виступає потужним інструментом зовнішньополітичної стратегії, який поєднує культурну репрезентацію, миротворчі ініціативи та емоційний вплив на міжнародну аудиторію [57; 53; 70].

У сучасних міжнародних відносинах спортивні досягнення дедалі частіше розглядаються як інструмент підвищення престижу та репутаційного капіталу держави. Вони дозволяють країні заявити про себе як про лідера у певних галузях, демонструючи водночас прихильність до універсальних цінностей миру, рівності, толерантності та справедливості [53; 57].

Завдяки своїм перемогам і організації масштабних змагань держава може не лише посилити політичну суб'єктність, а й сформувати позитивний міжнародний імідж. Так, Німеччина, приймаючи чемпіонат світу з футболу 2006 року, продемонструвала здатність оновленої країни виступати як відповідальний, відкритий і миролюбний учасник міжнародної системи. Цей

турнір став символом «нової Німеччини» - єдиної, демократичної та європейсько орієнтованої [54].

Проведення великих спортивних подій, таких як Олімпійські ігри або чемпіонати світу, є важливою частиною стратегії просування м'якої сили держави. Через них країни демонструють організаційні можливості, культурну самобутність та економічний потенціал, зміцнюючи дипломатичні зв'язки з партнерами. Прикладом є Олімпійські ігри в Пекіні 2008 року, які стали своєрідним «дипломатичним дебютом» Китаю як нового глобального гравця. Подія дозволила КНР не лише заявити про економічний прорив, а й сформувати образ країни, що поєднує традиції з модернізацією, та водночас зміцнити свій вплив у міжнародних організаціях [16].

Особливо яскравим прикладом миротворчого потенціалу спорту став спільний виступ спортсменів Північної та Південної Кореї під єдиним прапором під час Олімпійських ігор у Пхьончхані 2018 року. Цей жест став потужним символом прагнення до діалогу та можливості співіснування навіть між країнами, що перебувають у тривалій політичній напрузі [19].

Міжнародні змагання - це не лише боротьба за медалі, але й потужний канал культурного обміну. Під час чемпіонату світу з футболу в Бразилії 2014 року держава використала турнір для популяризації національної культури: бразильської музики, кухні, мистецтва та традицій. У результаті мільйони уболівальників з різних континентів сприйняли Бразилію як країну радості, відкритості та гостинності, що суттєво посилило її туристичну привабливість [21].

Аналогічну роль відіграють національні команди та клуби, які під час міжнародних турне стають неформальними амбасадорами держави. Вони презентують не лише спортивні вміння, а й культурні особливості, що сприяє розширенню гуманітарного діалогу між країнами [34].

Міжнародний олімпійський комітет (МОК) активно підтримує спортивні програми, спрямовані на розвиток молоді та співпрацю між державами через спільні змагання. Однією з таких ініціатив є програма ООН «Спорт заради

розвитку», яка сприяє відновленню миру у післяконфліктних регіонах та підвищує соціальну згуртованість у країнах, що переживають економічні чи гуманітарні кризи [52; 62].

Важливу роль у цьому процесі відіграють також футбольні академії та освітні центри, засновані провідними клубами Європи. Вони використовують спорт як засіб соціалізації молоді, профілактики насильства та підтримки інтеграції у багатокультурних суспільствах [46].

Організація великих спортивних заходів стає дієвим інструментом економічної дипломатії, що сприяє залученню інвестицій, розвитку інфраструктури та зростанню туризму. Наприклад, Катар, приймаючи чемпіонат світу з футболу 2022 року, використав подію як глобальну платформу для просування своїх економічних і політичних інтересів, підкресливши водночас відкритість і модернізаційний потенціал регіону [22].

Разом з тим, спорт може слугувати і інструментом політичного тиску. У XX столітті найгучнішими прикладами стали бойкоти Олімпійських ігор: у 1976 році низка країн відмовилася брати участь у Іграх у Монреалі на знак протесту проти расової політики Південної Африки, а в 1980 році США та їхні союзники бойкотували Московську Олімпіаду через радянське вторгнення в Афганістан [5]. Подібні прецеденти демонструють, що спорт, попри свій гуманістичний характер, може бути інструментом публічної дипломатії та морального протесту, здатним привернути увагу світової спільноти до порушень міжнародного права чи прав людини.

Використання спорту для просування національного іміджу та зовнішньополітичних меседжів є усталеною практикою в сучасному світі. Одним із найвиразніших прикладів є Китай, який цілеспрямовано інтегрував спортивну дипломатію у власну стратегію м'якої сили. Проведення Олімпійських ігор 2008 року в Пекіні стало для держави не лише грандіозним спортивним святом, а й потужним символом економічного прориву та політичного самоствердження. Саме через цю подію Китай презентував

світові свою здатність поєднувати технологічний прогрес із культурною спадщиною, водночас демонструючи модернізаційний потенціал [16; 61].

Подальше закріплення спортивної дипломатії як інструменту зовнішньої політики відбулося в межах ініціативи «Один пояс, один шлях», у межах якої Китай фінансує будівництво спортивної інфраструктури в країнах Азії, Африки та Близького Сходу. Такі проєкти стали частиною глобальної стратегії м'якої сили, спрямованої на формування довгострокових партнерств і зміцнення позитивного іміджу КНР через спорт [61; 70].

На африканському континенті спорт також став каналом міжнародної взаємодії та дипломатії розвитку. Країни, як-от Нігерія, Гана, Сенегал, активно використовують футбол як засіб зміцнення відносин із Європейським Союзом і США, створюючи спільні академії, тренувальні бази й молодіжні програми. Спортивна діяльність у цьому контексті перетворюється на механізм культурного діалогу, економічного партнерства та іміджевого зростання [46; 70].

Взаємозв'язок спорту та політики має глибокі історичні корені. Ще в епоху античності спорт виконував миротворчу функцію. Давньогрецькі Олімпійські ігри, започатковані у 776 році до н.е., стали не лише символом фізичного вдосконалення, а й інструментом примирення між ворогуючими політичними спільнотами. На час проведення змагань традиційно встановлювалося «священне перемир'я» (*ekecheiria*), під час якого припинялися будь-які бойові дії між полісами [61, с. 113-114]. У такий спосіб спорт перетворювався на умовний простір миру, де суперництво набувало цивілізованої, символічної форми - не через силу зброї, а через чесне змагання [63, с. 121–122].

Отже, ще античні греки інтуїтивно сформували модель, яка згодом стала попередницею сучасної спортивної дипломатії: перемога в змаганнях трактувалася не лише як індивідуальне досягнення, а як свідчення сили, гармонії й культурного розвитку держави.

Ідея використання спорту як засобу управління суспільними настроями виникла ще в часи Стародавнього Риму. Імператори, усвідомлюючи емоційний потенціал видовищ, активно використовували спортивні змагання для підтримання лояльності населення та легітимації влади. Формула «хліба і видовищ» (*panem et circenses*) стала політичним девізом імперії, де гладіаторські бої та колізейні ігри виступали формою соціального контролю та відволікання мас від політичних проблем [24]. Таким чином, спорт уперше став не лише об'єктом культурного життя, а й інструментом державної політики, який поєднував елементи розваги, ідеології та пропаганди.

Після занепаду античної цивілізації спорт втратив свою гуманістичну сутність і перетворився на елемент військової підготовки. У період Середньовіччя фізичні вправи набули форми лицарських турнірів, які мали не лише демонструвати силу й мужність, а й виховувати лояльність до монарха. Таким чином, спорт на тривалий час став інструментом політичної мобілізації, зберігаючи при цьому статус елітарного заняття [61, с. 113-114].

Значне переосмислення ролі спорту відбулося після буржуазних революцій XVII–XIX століть, коли суспільства Європи перейшли до нових соціально-економічних моделей. Поширення ідей гуманізму та освіти привело до формування концепції фізичного виховання як елемента гармонійного розвитку особистості. Філософи та педагоги - Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Г. Фіт і Й. Гутс-Мутс підкреслювали важливість фізичного вдосконалення як складової морального й громадянського виховання [61].

Руссо, зокрема, вважав, що фізичне виховання має починатися змалку і сприяти формуванню в дитини стійкості, сили волі та здатності до співпраці. Його ідеї вплинули на становлення системи буржуазного спорту, орієнтованого не на військові, а на освітні та культурні цінності [61]. Таким чином, саме у Новий час спорт почав сприйматися як соціальний інститут і засіб комунікації, який сприяє взаєморозумінню між народами та зміцненню суспільних зв'язків.

Під впливом провідних європейських педагогів епохи Просвітництва наприкінці XVIII – на початку XIX ст. фізичне виховання поступово закріплюється в шкільних програмах як рівноправна складова загальної освіти. Ідея гармонійного поєднання розумового й тілового розвитку породжує новий тип навчальних закладів - філантропіни, де систематичні рухові практики слугують формуванню «гідних синів батьківщини», здатних поєднати громадянську доброчесність з особистою дисципліною [36].

У XVIII–XIX ст. у низці країн континентальної Європи (Німеччина, Швеція, Франція) виникають гімнастичні та ігрові системи, що віддзеркалюють потреби часу: масові армії епохи Наполеона вимагали добре підготовлених резервів, а отже, й навчання конкретним руховим навичкам, узгодженим із тодішньою тактикою бою, чіткому виконанню команд, витривалості й строевій злагоді [36; 61]. Паралельно зростання національної свідомості робить спорт інструментом інтеграції спільнот, кристалізуючи поняття «патріотизму» й радикальніші його варіанти (зразка французького «шовінізму») [17].

Водночас в Англії формується інша логіка фізичного виховання - змагальна. Пріоритет надається результату та грі, а не геометричній точності рухів: дух суперництва, свобода дії, емоції й азарт входять до педагогічного інструментарію. Сам термін *sport* (від *disport* - «розвага, перепочинок») закріплюється за змагально-ігровою практикою. Ректор коледжу в Регбі Томас Арнольд інтегрує крикет і футбол у навчальну програму, стверджуючи, що через рух, командну взаємодію та емоційне переживання гри можна цілеспрямовано виховувати дисциплінованість, організованість і характер молоді [36]. Англійський досвід швидко стає предметом вивчення на континенті: серед тих, кого він надихнув, - П'єр де Кубертен, для якого подорож до Англії, а згодом до Олімпії в Греції стала інтелектуальним переломом [36].

Кубертен чітко бачив амбівалентність спорту: його здатність викликати «найшляхетніші й найнижчі почуття» залежить від рамок і цілей

використання. Саме тому він запропонував відродити Олімпійські ігри як інструмент миру, взаєморозуміння та всебічного виховання молоді і водночас як майданчик регулярної зустрічі народів на основі правил чесної гри (*fair play*) [36; 70].

У 1892 р. у Сорбонні Кубертен публічно артикулює проєкт відродження Олімпіад, а Парижський конгрес 1894 року ухвалює рішення про створення Міжнародного олімпійського комітету. Уже 6 квітня 1896 р. Афіни відкривають Ігри сучасності, відтак спорт остаточно виходить у простір великих міжнародних подій, що акумулюють увагу політиків, науковців, митців і масової публіки [36].

Попри елітарність олімпійського подіуму, кубертенівська логіка поступово веде до ідеї масової доступності спорту. У XX ст. відбувається розмежування між професійним і аматорським спортом; останній швидко поширюється в освітніх інституціях, робітничих і корпоративних середовищах, клубах за інтересами та повсякденних практиках дозвілля [36].

У 1960-х цю еволюцію інституціоналізує Рада Європи, ухвалюючи програмну концепцію «Спорт для всіх» (1966). Мета - забезпечити людям усіх вікових груп умови для підтримання фізичного й психічного здоров'я, соціальної інтеграції та якості життя; відтак спортивна активність стає нормою сучасного урбанізованого суспільства, а не привілеєм обраних [36; 70].

Подальша історія показує, наскільки спорт чутливий до політичних зламів. Перша і Друга світові війни, а далі - «холодна війна» раз по раз підважували гуманістичний ідеал, перетворюючи спорт то на мобілізаційний ресурс, то на символічну зброю у змаганні систем. Усе ж таки довгостроковий тренд веде до публічної та спортивної дипломатії, де події високого рівня використовують для комунікації цінностей, зняття напруги й просування м'якої сили держав [57; 70; 24].

Показові приклади Пекін-2008 як заявка Китаю на статус глобального гравця; Катар-2022, де мегаподія стала мультиплікатором інфраструктурних

інвестицій і міжнародної впізнаваності; а також практика прийому чемпіонатів і кубкових фіналів як інструмента іміджевої політики [16; 22; 70].

Із просвітницьких шкільних реформ, гімнастичних систем і англійської шкільної гри виростає сучасний олімпізм, який поєднав етос чесної гри, інтернаціоналізм і масову включеність. Від античної *ekecheiria* до багаторівневої екосистеми МОК, міжнародних федерацій і національних НОКів спорт пройшов шлях від ритуалу до стратегії, ставши ключовим носієм м'якої сили й каналом публічної дипломатії у ХХІ столітті [36; 70; 57]. Це прямо підводить до подальшого аналізу того, як Україна у 2022–2025 рр. використовує спортивну дипломатію для формування коаліцій солідарності, нормативного тиску та репутаційної стійкості.

Серцевиною м'якої сили є стратегічний наратив - послідовне, емоційно та нормативно переконливе пояснення «хто ми» і «чому наші дії справедливі» [15]. У спортивній дипломатії цей наратив має транслюватися узгоджено: від міністерств і НОК до федерацій, спортсменів і медіа [59]. Для оцінювання ефективності доречно застосовувати *змішані індикатори*:

- нормативні результати (ухвалені рішення МОК/FIFA/UEFA, рекомендації, статус нейтралітету, санкції) [43; 31];
- репутаційні зрушення (тональність і охоплення провідних медіа, підтримка з боку спонсорів і партнерів) [10; 26; 71];
- інституційна спроможність (координація Мінмолодьспорту, НОК, федерацій; сталість комунікації; наявність програм солідарності) [47; 57; 33].

Своєрідним «ядром» м'якої сили в сучасних міжнародних відносинах є стратегічний наратив – послідовне, емоційно та нормативно переконливе пояснення того, «хто ми», «що ми захищаємо» і «чому наші дії справедливі» [15]. У спортивній дипломатії цей наратив має бути узгоджено трансльований на всіх рівнях – від міністерств і НОК до федерацій, спортсменів, клубів і медіа [59]. Саме через спортивні події, публічну поведінку атлетів, офіційні заяви й символічні жести формується рамка сприйняття війни, агресії, справедливості й відповідальності.

Для оцінювання ефективності спортивної дипломатії доречно застосовувати змішані індикатори, що поєднують «жорсткі» й «м'які» результати:

- нормативні зміни (ухвалені рішення МОК, FIFA, UEFA, IPC та інших федерацій; статус нейтралітету; санкції, відсторонення, зміна регламентів допуску) [43; 44; 87–89];

- репутаційні зрушення (тональність і охоплення матеріалів у провідних медіа, реакції спонсорів, партнерів та міжнародних організацій, підтримка з боку політичних еліт) [10; 26; 47; 71];

- інституційну спроможність (наявність і сталість координаційних механізмів між Мінмолодьспортом, МЗС, НОК, федераціями; спеціальні програми солідарності, санкційні ініціативи, форуми з питань спортивної дипломатії) [29; 31; 55; 57];

- ресурсно-мобілізаційні результати (обсяги залучених благодійних коштів, кількість і масштаби міжнародних спортивно-гуманітарних ініціатив, що прямо підтримують державу у воєнний час) [33; 69; 70].

У такому ракурсі кейси санкцій проти російського й білоруського спорту після 2022 р. можна розглядати як приклад відносно високої ефективності спортивної дипломатії України й союзників. Відсторонення збірних РФ/РБ від більшості турнірів під егідою FIFA та UEFA, перенесення або скасування змагань на території держави-агресора, позбавлення її права на проведення мегаподій свідчать про досягнення ключового нормативного результату – обмеження символічної присутності агресора в глобальному спортивному просторі [41; 47]. Паралельно було сформовано стійкий репутаційний наратив, у якому агресія РФ прямо пов'язується з порушенням базових принципів олімпійського й футбольного руху (мир, рівність, недискримінація), а спортивні санкції подаються як логічне продовження політичних і економічних обмежень.

Інший тип кейсів демонструє межі впливу спортивної дипломатії. Показовою є ситуація з рішеннями Міжнародної федерації дзюдо, яка після

початкових обмежень знову допустила російських спортсменів до змагань – попри публічні звернення України й ризики використання турнірів у пропагандистських цілях. У цьому випадку нормативний результат для України виявився мінімальним: федерація зберегла курс на «інклюзивний нейтралітет», тоді як українська збірна змушена була вдаватися до бойкоту як крайнього засобу протесту [14; 52]. Комунікативно-символічний ефект також виявився амбівалентним: з одного боку, українська позиція отримала медійну видимість, з іншого – рішення IJF засвідчило, що апеляція до м'якої сили й моральних аргументів не завжди здатна змінити баланс інтересів усередині спортивної інституції.

Окремого пояснення потребує теза президента МОК Т. Баха про те, що «спорт не може і не повинен бути аполітичним, але має залишатися політично нейтральним» [68]. На рівні нормативних документів ця логіка закріплена в Олімпійській хартії: спорт оголошується автономною сферою, яка поважає права людини, але не стає «продовженням політики іншими засобами» [85]. Водночас сама процедура «нейтрального статусу» (виступ без прапора, гімну, національної символіки) має очевидні зовнішньополітичні наслідки: допуск чи недопуск спортсменів з держави-агресора формує сигнал про те, чи вважає міжнародна спільнота цю державу легітимним учасником «сім'ї націй», чи, навпаки, ізолює її внаслідок порушення міжнародного права [52; 60].

Кореляція політичної нейтральності спорту із зовнішньополітичними процесами має щонайменше три виміри. По-перше, інституційний: рішення МОК, FIFA, UEFA та інших федерацій щодо статусу спортсменів з певної країни фактично доповнюють або підважують режим міжнародних санкцій. Формальна риторика нейтралітету (допуск без прапора) на практиці може сприйматися як пом'якшення політичного тиску, тоді як повне відсторонення наближає спортивні механізми до логіки колективної безпеки [41; 43; 44].

По-друге, комунікативний: будь-яке посилення на «нейтралітет» стає елементом боротьби за інтерпретацію війни. Українська дипломатія наполягає

на ціннісно-зумовленому нейтралітеті, згідно з яким спорт не може абстрагуватися від грубих порушень прав людини, геноциду чи агресії; натомість російська пропаганда використовує гасло «спорт поза політикою» як щит для легітимації присутності своїх атлетів на міжнародній арені [47; 49]. По-третє, внутрішньополітичний: політика нейтралітету в спорті впливає на легітимність державних рішень у очах власного суспільства. В умовах повномасштабної війни компроміси зі спортивними структурами (наприклад, участь у змаганнях разом із представниками держави-агресора) можуть сприйматися як моральна поступка, що знижує довіру до уряду й федерацій [30; 64; 66].

У цьому сенсі спортивна дипломатія України після 2022 р. фактично пропонує альтернативне тлумачення нейтралітету: не «симетрична дистанційованість від усіх», а ціннісно вмотивоване відмежування від агресора, яке спирається на міжнародне право, Стратегію публічної дипломатії МЗС України та рішення Верховної Ради щодо неприпустимості участі російських і білоруських спортсменів у спільних змаганнях [40; 66; 84]. Таким чином, де-факто відбувається політизація принципу нейтралітету на користь захисту жертви агресії – і це стає одним із центральних сюжетів глобальної дискусії про роль спорту у війні.

Під кутом м'якої сили важливо враховувати й ризики, пов'язані зі спортивною дипломатією. Один із них – sportswashing, тобто використання мегаподій для репутаційного «відбілювання» авторитарних чи агресивних режимів. Приклади Олімпіади в Сочі-2014, чемпіонату світу з футболу в Росії 2018 року, а також спроб Кремля запустити альтернативні «Ігри дружби» після запровадження санкцій демонструють, як спорт може бути інтегрований у стратегічні комунікації держави-агресора як інструмент приховування чи виправдання порушень міжнародного права [38; 43; 47]. Для України ці кейси є «зворотною стороною» спортивної дипломатії: вони показують, що без чітких критеріїв доброчесності й прозорості спортивні інституції ризикують стати аренами чужої пропаганди, а не майданчиками солідарності.

Другий ризик пов'язаний із розривом між декларованим нейтралітетом і реальною практикою федерацій, де на рішення можуть впливати спонсори, політичні лобі чи комерційні інтереси. Суперечливі рішення окремих федерацій щодо допуску російських і білоруських спортсменів, попри воєнні злочини РФ, підривають довіру до ідеї «спорту як простору справедливості» й змушують держави та громадянське суспільство шукати альтернативні канали тиску – від парламентських резолюцій до медійних кампаній бойкоту [10; 26; 41; 49].

Третій ризик – втома аудиторій і поляризація. Тривале використання спортивних подій для артикуляції політичних меседжів без оновлення форматів і аргументації може призвести до зниження сприйнятливості публіки та поглиблення розколів (наприклад, між тими, хто підтримує повне відсторонення росіян, і тими, хто захищає «чистих» спортсменів) [28, с. 135–138; 60]. У відповідь на це спортивна дипломатія потребує постійного переосмислення комунікаційних стратегій, творчих форматів солідарності (як-от благодійні матчі, амбасадорські програми, освітні кампанії) та аналітичного супроводу.

Отже, спортивна дипломатія як вимір м'якої сили не є ані однозначно «позитивним», ані гарантовано ефективним інструментом. Її результативність залежить від здатності держави інтегрувати спортивні практики у цілісну зовнішньополітичну стратегію, вибудувати узгоджений стратегічний наратив, чітко визначити критерії ефективності й одночасно врахувати ризики *sportswashing*, подвійних стандартів і політизації «нейтралітету». Саме в цьому контексті подальший аналіз українських кейсів 2022–2025 рр. дозволить показати, наскільки спорт реально впливає на архітектуру міжнародної солідарності, санкційні режими та репутаційну стійкість держави, що воює.

Попри переваги, спортивна дипломатія має і межі. Небезпека *sportswashing* (репутаційного «відбілювання») авторитарними режимами вимагає жорсткішої доброчесності правил і прозорості федерацій [24, с. 295–

296; 71]. Приклади Олімпіади в Сочі-2014, чемпіонату світу з футболу-2018 у Росії чи спроб провести «Ігри дружби» після запровадження санкцій показують, як мегаподії можуть використовуватися для маскування агресивної зовнішньої політики за фасадом «гостинності», «традицій» і «миру через спорт» [38; 47]. Для України це не абстрактний сюжет, а пряма загроза: кожен крок до часткової реабілітації російського спорту (допуск «нейтральних» атлетів, повернення турнірів на територію РФ) послаблює санкційний тиск і розмиває наратив про відповідальність агресора.

Другий ризик пов'язаний із розривом між заявленим нейтралітетом та реальними практиками спортивних організацій. Формула «спорт поза політикою» часто використовується як ширма для рішень, що приймаються під впливом спонсорів, політичних лобі чи комерційних інтересів. Суперечливі кроки окремих федерацій – від допуску російських і білоруських спортсменів до змагань до ігнорування звернень української сторони – підривають довіру до інститутів, які декларують відданість правам людини та принципам fair play [24, с. 295–296]. У цьому контексті спортивна дипломатія України змушена працювати не лише з нормативною базою, а й з легітимністю самих рішень міжнародних структур, апелюючи до послідовності, доброчесності й недопустимості подвійних стандартів [41; 43; 44].

Третій блок обмежень стосується аудиторій: втома, поляризація та інформаційне перенасичення знижують ефективність комунікації навіть тоді, коли меседжі формально коректні та аргументовані. Частина глобальної публіки прагне «повернення до нормальності» і сприймає постійні нагадування про війну як «політизацію спорту», тоді як інша частина вимагає радикальніших санкцій щодо держав-агресорів. За таких умов традиційні формати заяв і закликів втрачають переконливість без постійного оновлення сюжетів, візуальних рішень і людських історій, які «приземлюють» абстрактні принципи до конкретних доль спортсменів, тренерів, волонтерів [28, с. 135–138; 60].

Саме тому українська стратегія спортивної дипломатії в умовах війни має поєднувати принаймні три елементи:

- *нормативну послідовність* (опора на міжнародне право, рішення Верховної Ради, Стратегію публічної дипломатії МЗС, офіційні документи МОК, FIFA, UEFA, IPC) [40; 84–89];

- *фактичну доказовість* (системне документування підтримки війни російськими спортсменами, клубами, федераціями; підготовка аналітичних добірок для міжнародних партнерів) [29; 66];

- *людські історії* українських спортсменів, які воюють, волонтерять, втрачають домівки, але залишаються носіями олімпійських цінностей [16; 33; 69; 70].

У цій конфігурації м'яка сила перестає бути лише абстрактною категорією і набуває форми стійкої комбінації норм, фактів і емоційних наративів, здатної витримувати як спроби *sportswashing*, так і тиск «втоми» глобальних аудиторій [53].

Отже, спортивна дипломатія функціонує як мультиплікатор м'якої сили: вона переводить цінності та справи держави у відчутний репутаційний ефект, який підтримує політичні цілі без застосування примусу.

РОЗДІЛ 3. СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ

3.1. Концептуальні засади спортивної дипломатії України

Відправною точкою для аналізу концептуальних засад спортивної дипломатії України є Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки, ухвалена наказом МЗС 24 березня 2021 р. У цьому документі публічна дипломатія розглядається як інструмент зміцнення національної стійкості, протидії гібридним загрозам, дезінформації та фейкам, а також як один із ключових способів формування позитивного міжнародного іміджу України та просування її інтересів за кордоном. Стратегія визначає цілі, пріоритети та основні напрями публічної дипломатії (культурний, освітній, експертний, цифровий тощо), закладаючи рамку для залучення різних гуманітарних ресурсів держави до досягнення зовнішньополітичних цілей.

Зміст Стратегії прямо апелює до концепції «м'якої сили» (soft power), оскільки публічна дипломатія трактується як спосіб конвертації культурної привабливості, цінностей, наративів та успішних практик України у вплив на сприйняття та поведінку зовнішніх аудиторій без застосування примусу. У цьому контексті спортивна дипломатія постає як специфічний напрям публічної дипломатії, що використовує спорт, спортивні події та фігури спортсменів як носіїв позитивного образу держави, канал комунікації з іноземними суспільствами та додаткове джерело легітимації зовнішньополітичних позицій України. На це вказують як положення самої Стратегії, так і сучасні наукові інтерпретації публічної дипломатії України, де спорт дедалі частіше розглядається серед її ключових інструментів.

У сучасних умовах глобальних викликів та міжнародної конкуренції спорт, відповідно, дедалі частіше інтерпретується не лише як сфера фізичного виховання чи рекреації, а як потужний інструмент зовнішньої політики та публічної дипломатії держави. Формування національної стратегії спортивної дипломатії України логічно вписується у ширшу рамку публічної дипломатії

та м'якої сили, стаючи важливим напрямом інтеграції у світовий гуманітарний простір, засобом утвердження позитивного міжнародного іміджу, зміцнення партнерських відносин і просування національних інтересів на глобальному рівні [33; 53]. Саме в цьому значенні спортивна дипломатія в подальшому дослідженні розглядається як практичний вимір реалізації м'якої сили України у спортивній сфері.

Концептуальні засади спортивної дипломатії України визначаються системою нормативно-правових документів, стратегічних програм, а також міжнародних ініціатив, у яких держава бере участь. До ключових документів, що регламентують державну політику у сфері спорту та міжнародного співробітництва, належать Закон України «Про фізичну культуру і спорт», Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2025 року, а також Положення про Міністерство молоді та спорту України [91].

У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (у чинній редакції) визначено, що спорт є важливою складовою гуманітарної політики держави, засобом зміцнення авторитету України у світі та розвитку міжнародного співробітництва у сфері фізичної культури. Документ підкреслює значення участі українських спортсменів у міжнародних змаганнях як форми реалізації принципів «м'якої сили» та міждержавного партнерства (ст. 1, 3, 44, 46) [91]

Згідно з положеннями статті 46 цього Закону до пріоритетних напрямів діяльності держави належать підтримка олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського рухів, участь у програмах міжнародних організацій, зокрема МОК, ЮНЕСКО, УЄФА та Ради Європи, а також розвиток міжнародного співробітництва у сфері спорту [91, ст. 46].

Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089, конкретизує цілі державної політики у сфері спорту, серед яких визначено «підвищення міжнародного авторитету України через успіхи

спортсменів та зміцнення її позитивного іміджу». У розділах, присвячених міжнародному співробітництву, окреслюється інтеграція спортивної дипломатії в більш широку систему публічної дипломатії та необхідність координації дій державних органів із національними федераціями та іншими суб'єктами [92].

Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2025 року деталізує інструменти реалізації зазначених пріоритетів, зокрема підтримку участі національних збірних у міжнародних змаганнях, реалізацію міжнародних проєктів та розвиток спортивної інфраструктури, необхідної для прийому міжнародних заходів [93].

Ключову роль у реалізації державної політики у сфері спортивної дипломатії відіграє Міністерство молоді та спорту України, яке, відповідно до Положення про Міністерство, організовує міжнародне співробітництво, координує участь українських делегацій у міжнародних спортивних заходах, а також забезпечує представлення інтересів України в міжнародних спортивних організаціях [Положення про Мінмолодьспорт]

Важливим елементом державної стратегії є також Національний олімпійський комітет України (НОК), діяльність якого тісно пов'язана з реалізацією принципів олімпізму, міжнародного партнерства та просування українського спорту у світі. НОК виступає не лише координатором участі спортсменів в Олімпійських іграх, а й активним суб'єктом публічної дипломатії. Зокрема, його офіційні ресурси регулярно висвітлюють міжнародні ініціативи, спрямовані на підвищення спортивної репутації України, розвиток контактів із зарубіжними федераціями, а також підтримку гуманітарних ініціатив під час війни [19; 33].

У 2024 році Міністерство молоді та спорту України спільно з Національним олімпійським комітетом України організувало Міжнародний форум «Сила спортивної дипломатії». Форум став практичним майданчиком для обговорення того, як спорт може використовуватися як інструмент зовнішньої та публічної дипломатії під час війни, а також для напрацювання

рекомендацій щодо взаємодії державних органів, спортивних федерацій, спортсменів і дипломатичної служби у міжнародній комунікації. Ці акценти зафіксовано у публічних матеріалах Міністерства молоді та спорту та партнерських організацій за підсумками заходу.

У підсумкових комунікаціях форуму наголошувалося, що спортивна дипломатія розглядається не лише як інструмент просування національного бренду, а і як елемент стратегії культурної та інформаційної безпеки держави, покликаний протидіяти ворожим наративам і посилювати міжнародну суб'єктність України через історії успіху її спортсменів на глобальній арені.

Концептуальні основи спортивної дипломатії України в останні роки вибудовуються у руслі рекомендацій Міжнародного олімпійського комітету та UNESCO щодо використання спорту як чинника миру, інклюзії та сталого розвитку. В Олімпійській хартії МОК підкреслюється роль спорту як засобу сприяння гармонійному розвитку людини, взаєморозумінню між народами й повазі до прав людини, що задає рамку для гуманітарного виміру спортивної політики держав. У Міжнародній хартії фізичного виховання, фізичної активності та спорту UNESCO (2015 р.) наголошено, що спорт є правом кожної людини та важливим інструментом соціальної інтеграції, міжкультурного діалогу й попередження конфліктів [90]. Порівняння цих підходів із українськими стратегічними документами (стратегіями розвитку спорту, публічної дипломатії, інформаційної безпеки) показує загальну логіку зближення: спорт дедалі більше трактують як «м'який» інструмент впливу, який поєднує культурний, освітній і зовнішньополітичний виміри.

На глобальному рівні концепція спортивної дипломатії України корелює з рішеннями Генеральної Асамблеї ООН. Зокрема, у резолюції A/RES/73/24 «Sport as an enabler of sustainable development» (2018 р.) спорт прямо визначено засобом досягнення Цілей сталого розвитку, платформою для міжкультурного діалогу, інклюзії та постконфліктного відновлення. Україна декларує прихильність до положень цієї резолюції, що відображається в оновлених стратегіях розвитку фізичної культури і спорту, молодіжної політики та

публічної дипломатії, де спорт фігурує як окремий напрям гуманітарної присутності України у світі.

Україна як держава-член Ради Європи зобов'язалася виконувати положення Європейської хартії спорту, ухваленої у формі Рекомендації Комітету міністрів R(92)13 і оновленої у вигляді Переглянутої Європейської хартії спорту (CM/Rec(2021)5). У цих документах закріплено гуманістичну і демократичну модель спорту, де ключовими є доступність для всіх, повага до прав людини, боротьба з дискримінацією та використання спортивних подій як інструменту міждержавного партнерства й соціальної згуртованості. Рада Європи також просуває концепцію «Sport for All» як рамку для політики, в якій спорт відіграє роль у побудові інклюзивних спільнот та зміцненні довіри між країнами. Українські стратегічні документи у сфері спорту й олімпійського руху прямо апелюють до цих принципів, інтегруючи їх у свої цілі та індикатори.

Нормативне закріплення спортивної дипломатії в Україні відбувається в ширшому контексті гуманітарної та безпекової політики. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII визначає національну безпеку як захищеність суверенітету, територіальної цілісності, демократичного ладу й інших життєво важливих інтересів, а гуманітарну сферу – одним із ключових вимірів безпекової політики, що включає культурний та інформаційний компоненти[101]. Хоча спорт прямо не виділяється як окрема підсфера, у дослідженнях гуманітарної безпеки наголошується, що культурна, освітня та інформаційна політика держави, включно зі спортивною, є важливим ресурсом стійкості суспільства та міжнародної суб'єктності України.

Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 р. № 2778-VI закріплює культуру як простір формування національної ідентичності та інструмент міжнародного співробітництва, підкреслюючи важливість міжкультурного діалогу, участі України у світових культурних процесах і розвитку культурної дипломатії[100]. У наукових інтерпретаціях цей підхід доповнюється тезою

про те, що спорт, будучи частиною культурної сфери, може виконувати функції «м'якої сили», через які держава комунікує свої цінності, історію та політичну позицію іноземним аудиторіям.

Указ Президента України від 30.12.2020 р. № 556/2020 «Про Стратегію публічної дипломатії України на 2021–2025 роки» окремо фіксує спорт серед інструментів публічної дипломатії поряд із культурою, освітою, наукою та цифровими комунікаціями. Стратегія передбачає використання міжнародних спортивних подій, виступів українських збірних і відомих спортсменів як каналів формування позитивного іміджу України та розбудови міжлюдських контактів.

Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки, затверджена Указом Президента України від 27.09.2021 р. № 487/2021, визначає спорт і волонтерські практики у спорті як важливі інструменти соціальної інтеграції, локальної самоорганізації та міжнародного партнерства громадських організацій[103]. Це створює додатковий інституційний рівень для спортивної дипломатії «знизу», коли спортсменів, клуби, фан-спільноти та НУО залучають до транснаціональних гуманітарних і солідарнісних проєктів.

Стратегія інформаційної безпеки України, схвалена Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021, розглядає гуманітарний та спортивний простір як один із каналів формування позитивних наративів про Україну, а також як майданчик протидії дезінформації та ворожій пропаганді. У цьому контексті інформаційні кампанії навколо виступів українських спортсменів, проведення міжнародних турнірів в Україні або участь у глобальних ініціативах (наприклад, бойкотах чи солідарнісних акціях) інтерпретуються як складова комунікаційної безпеки держави.

Окремий блок концептуальних засад пов'язаний з олімпійським рухом. Проєкт «Стратегії розвитку олімпійського руху в Україні на період до 2028 року», ухвалений Генеральною асамблеєю НОК України, формулює місію Комітету як розвиток, просування й захист олімпійського руху та прямо

пов'язує міжнародну активність суб'єктів олімпійського руху з утвердженням цілісного іміджу України у світовому спортивному просторі. Серед стратегічних цілей документа – «активна міжнародна політика суб'єктів олімпійського руху», що передбачає участь у міжнародних форумах, реалізацію спільних проєктів із закордонними партнерами та представлення України як спортивної держави, орієнтованої на європейські стандарти управління спортом.

У підсумку, аналіз офіційних документів та програм дозволяє говорити про поступове оформлення спортивної дипломатії як системного напрямку державної гуманітарної політики. Її ключові орієнтири можна узагальнити так:

1. інтеграція спорту в архітектуру зовнішньої та публічної політики України (через Стратегію публічної дипломатії, стратегії інформаційної та національної безпеки);
2. використання спортивних досягнень і подій як каналів міжнародної комунікації та інструмента формування позитивного іміджу держави;
3. підтримка спортсменів і спортивних організацій як неформальних «амбасадорів» України в міждержавних контактах;
4. консолідація ресурсів державних інституцій, громадянського суспільства, НОК, спортивних федерацій та медіа для реалізації спільних гуманітарних і комунікаційних проєктів.

За такої конфігурації спорт дедалі більше виконує функцію «м'якої сили» України: він підсилює міжнародну впізнаваність країни, сприяє формуванню солідарності з демократичними державами та інтеграції України до європейського політичного й гуманітарного простору.

3.2. Ізоляція спортивної складової діяльності росії на міжнародній арені

Після початку повномасштабної агресії РФ проти України міжнародна спортивна екосистема зіткнулася з базовою дилемою: як поєднати

універсалістську етику олімпізму та принцип «аполітичності» спорту з необхідністю реагувати на грубе порушення міжнародного права, масові злочини проти цивільного населення та загрозу безпеці спортсменів і глядачів. У відповідь сформувався багаторівневий «режим обмежень» щодо російських (і білоруських) спортсменів, федерацій і організаторів змагань, який коливається між двома полюсами: максимальною ізоляцією та допуском у форматі так званої контрольованої нейтральності.

Під контрольованою нейтральністю у межах цього дослідження розуміється режим обмеженого доступу спортсменів із держав-агресорів до міжнародних змагань за одночасного виконання трьох умов: (1) виступ виключно під нейтральним прапором без національної символіки; (2) персональний скринінг на предмет причетності до військових/силових структур і публічної підтримки агресії; (3) можливість ревізії або скасування допуску у разі порушення встановлених критеріїв. Інакше кажучи, йдеться не про «чисту» аполітичність, а про політично та етично зумовлений режим часткової інклюзії, який має мінімізувати репутаційні вигоди РФ і одночасно дотримуватися принципу індивідуальної відповідальності.

Логіка цього режиму виходить із трьох завдань:

1. обмежити можливість використання спорту як інструмента пропаганди агресора;
2. зберегти цілісність глобальної спортивної системи та календаря змагань;
3. продемонструвати, що порушення базових норм міжнародного права має наслідки навіть у «символічній» сфері спорту.

Перші рішення щодо ізоляції РФ були ухвалені в лютому–березні 2022 року: МОК, низка міжнародних федерацій та організаторів мегаподій рекомендували або прямо запровадили відсторонення російських та білоруських спортсменів і команд, а також позбавлення РФ права приймати міжнародні турніри. Ці кроки спиралися на положення Олімпійської хартії про безпеку учасників, недопущення дискримінації та повагу до принципів миру й прав людини, які в умовах агресії були грубо порушені.

Важливою віхою став 11-й Олімпійський саміт (9.12.2022 р.), який звернувся до МОК із проханням напрацювати підходи до можливої участі російських/білоруських спортсменів виключно в індивідуальному статусі за умови нейтральності. Після чотиримісячних консультацій Виконавчий комітет МОК у заяві від 28.03.2023 року окреслив: питання допуску до Олімпійських ігор 2024/2026 рр. буде вирішено окремо, навіть якщо міжнародні федерації визнають таких атлетів кваліфікованими; натомість у «звичайних» стартах під егідою МФ можливе застосування нейтрального статусу за наявності чітких критеріїв (відсутність контрактів із силовими структурами, публічної підтримки війни тощо) [95].

Ці рішення створюють квазі-правову рамку, в якій:

- МОК формулює «стелю» обмежень і рекомендацій;
- міжнародні федерації конкретизують правила допуску/відсторонення;
- приймаючі держави, керуючись національним законодавством і зовнішньополітичною позицією, можуть додатково посилювати режим (аж до повної заборони в'їзду делегацій РФ/РБ).

З українського боку до цієї рамки були додані національні документи: постанови Верховної Ради щодо необхідності ізоляції російського спорту, урядові вказівки для делегацій (наприклад, щодо недопустимості спільної участі зі спортсменами РФ/РБ під будь-яким статусом), а також офіційні звернення Мінмолодьспорту та НОК України до МОК, федерацій і приймаючих країн із вимогами санкційного режиму.

МОК у цій конфігурації виступає водночас нормотворцем, арбітром і об'єктом політичного тиску. З одного боку, саме його заяви задають рамку для федерацій: від «рекомендованого відсторонення» у 2022 році до формули «індивідуальних нейтральних спортсменів» у 2023–2024 роках. З іншого боку, МОК постійно балансує між вимогами держав-союзників України, внутрішнім опором частини олімпійської спільноти, а також інформаційним тиском РФ, яка намагається представити санкції як «дискримінацію за паспортом».

Ключові міжнародні федерації (World Athletics, IHF, LEN, FIE та ін.) формують «середній рівень» санкційної архітектури. Їхні рішення про продовження відсторонення збірних РФ/РБ, скасування турнірів у Мінську чи відмову від участі у спільних стартах із росіянами фактично визначають, наскільки реальним є доступ РФ до глобального календаря. На цьому рівні особливо помітним є феномен «морального вузла»: позиція самих спортсменів і національних федерацій демократичних країн (бойкоти стартів, відмови виходити на доріжку/поміст поруч із росіянами) часто стає вирішальним фактором перегляду рішень МФ.

Третій рівень – держави-організатори мегаподій (Європейські ігри, чемпіонати світу), які, спираючись на свої суверенні повноваження, можуть ввести «надбудову» над рекомендаціями МОК. Кейс III Європейських ігор у Кракові (2023), де було прийнято політичне рішення не допускати жодних спортсменів із РФ/РБ, демонструє, що хост може фактично заблокувати будь-які спроби «пом'якшення» режиму за рахунок внутрішнього законодавства та зовнішньополітичних пріоритетів.

Фактична ізоляція російської спортивної складової реалізується через кілька груп механізмів:

1. Заборона участі в турнірах під будь-яким статусом. Ряд федерацій (зимові види спорту, волейбол, біатлон, окремі дисципліни легкої атлетики) зберегли повний бан російських і білоруських спортсменів, мотивуючи це безпековими, етичними й репутаційними ризиками.
2. Умовний допуск у режимі контрольованої нейтральності. Частина МФ (наприклад, ковзанярський спорт, окремі єдиноборства) погодилися на присутність «індивідуальних нейтралів» за умови персонального скринінгу. Важливо, що частина російських атлетів відкрито відмовилися від такого формату як «принизливого», чим де-факто посилили ізоляційний ефект, відмовляючись від участі за відсутності прямої заборони.

3. Позбавлення РФ статусу організатора. У 2022–2024 роках Росія втратила право на проведення чемпіонатів світу з волейболу, дзюдо, хокею, плавання; фінал Ліги чемпіонів UEFA був перенесений зі Санкт-Петербурга; від неї відмовилися провідні спонсори, що завдало відчутних фінансових і репутаційних втрат.
 4. Розрив спонсорських контрактів і брендингових зв'язків. Вихід міжнародних компаній зі спільних проєктів із російськими клубами та федераціями, відмова використовувати російські арени та спортивні бренди послаблюють «економіку престижу» російського спорту та девальвують статус «російського чемпіона».
 5. Морально-політичний тиск з боку спортсменів і національних команд інших держав. Бойкоти стартів, відмова виходити проти росіян, публічні відкриті листи федераціям створюють ситуацію, коли навіть формально допустимий «нейтралітет» стає практично токсичним.
 5. Російські спроби протистояння ізоляції та реакція України
- У відповідь на ізоляцію РФ розгорнула багатовекторну політику протидії, яка включає:
- Створення «альтернативних» турнірів (Ігри СНД, «Ігри дружби», Ігри БРІКС), покликаних імітувати міжнародну включеність і компенсувати втрату традиційних майданчиків. Однак низький рівень спортивної конкуренції, участь переважно юніорських або другорядних складів інших країн та відсутність уваги провідних глобальних медіа різко зменшують символічну вагу цих змагань. Для більшості держав-партнерів участь у таких проєктах є радше формальним жестом, а не актом солідарності.
 - Оскарження санкційних рішень у спортивних арбітражах та використання юридичної риторики «дискримінації за паспортом». Проте прецеденти допінгових справ і наявність документованих доказів державного контролю над спортом в РФ істотно знижують переконливість цих претензій.
 - Інформаційно-пропагандистські кампанії проти МОК, федерацій та організаторів турнірів. Вони включають поширення фейків про «заборону

російської культури», використання дипфейків і конспірологічних наративів напередодні великих стартів, спроби представити рішення про відсторонення як політичну змову проти РФ. У такий спосіб Кремль прагне конвертувати власну агресію в образ «жертви несправедливості», переносячи притаманну йому лінію поведінки з політичного поля в спортивне.

Реакція України на ці спроби комплексна:

– Нормативна та дипломатична відповідь. Українська сторона послідовно наголошує, що «нейтральність» російських спортсменів у ситуації триваючої агресії є фікцією, а допуск до стартів – легітимізацією пропагандистських меседжів РФ. Через НОК, Мінмолодьспорт, МЗС та парламент Україна постійно комунікує цю позицію до МОК, МФ та урядів партнерів, ініціює спільні заяви й резолюції.

– Експертно-аналітична робота. Українські урядові й неурядові структури готують аналітичні матеріали про використання спорту як інструмента російської «м'якої сили» та пропаганди, документують випадки публічної підтримки війни з боку спортсменів і федерацій, систематизують факти воєнних злочинів проти спортивної інфраструктури й спільноти. Це дозволяє перетворювати моральні аргументи на доказову базу.

– Публічна дипломатія через самих спортсменів. Українські атлети у своїх заявах, зверненнях і жестах (відмови потискати руки, виходи в символічних стрічках, інтерв'ю провідним медіа) демонструють, що присутність росіян на аренах є не «нормою», а проблемою. Таким чином формується контрнратив, який розвінчує образ «аполітичного» російського спортсмена.

Репутаційний вимір ізоляції є не менш важливим, ніж формальні заборони. Для РФ він проявляється в кількох площинах:

1. Довгострокове зниження видимості в легітимному глобальному спорті. Втрата права на проведення чемпіонатів світу, відсторонення збірних від провідних турнірів, відмова топ-команд змагатися поруч із

росіянами конвертуються у зменшення позитивних інформаційних приводів, пов'язаних із російським спортом.

2. Девальвація бренду «російського чемпіона». Перемоги в альтернативних турнірах, організованих без участі провідних збірних, не сприймаються як еквівалентні олімпійським чи чемпіонатам світу й дедалі більше нагадують «внутрішній чемпіонат», перенесений на міжнародну вивіску.
3. Підрив довіри до російських інституцій. Зв'язок спорту з військовими структурами, допінгові скандали, публічна підтримка агресії частиною спортсменів і функціонерів формують образ системи, що принципово конфліктує з етичними й правовими стандартами світового спорту.
4. Посилення вразливості до контрнарративів. Кожен новий акт агресії чи воєнний злочин автоматично «прикріплюється» до образу держави, яка намагається одночасно виступати «жертвою дискримінації» в спорті. Цей дисонанс підриває ефективність російських інформаційних операцій.

Ефективність стратегії ізоляції не є абсолютною: децентралізована природа міжнародного спорту, різні економічні інтереси федерацій і неоднорідність політичних позицій держав створюють «вікна можливостей» для часткового повернення РФ на окремі майданчики. Водночас, якщо оцінювати її за трьома групами критеріїв, можна зробити низку висновків.

1. Нормативні результати. Збереження і навіть посилення відсторонення в частині видів спорту, закріплення в документах МОК та МФ критеріїв «нейтрального спортсмена», перенесення турнірів із території РФ свідчать, що базовий санкційний режим продовжує діяти.
2. Репутаційні ефекти. Накопичення рішень про позбавлення права хостингу, розрив спонсорських контрактів, зниження інтересу медіа до російських ініціатив означає, що РФ фактично втрачає можливість використовувати спорт як канал позитивної м'якої сили. Замість цього він стає полем, де проявляється її токсичність.

3. Інституційна трансформація глобального спорту. Дискусії про відповідальність держав-агресорів, права людини, захист від ІПСО, прозорість управління федераціями та ризики sportswashing поступово змінюють саму етику спортивної дипломатії. Українська позиція відіграє в цьому процесі непропорційно велику роль, «змушуючи» МОК та МФ переглядати усталене розуміння аполітичності спорту.

Отже, ізоляція спортивної складової діяльності росії постає не як одноразовий акт, а як тривалий процес, у якому перехресшуються правові, політичні, моральні та інформаційні виміри. Її результатом стає не лише скорочення присутності РФ у міжнародному спортивному календарі, а й формування нових стандартів відповідальності в глобальному спорті. Для України це відкриває можливість посилювати власну спортивну дипломатію як інструмент санкційної, гуманітарної та репутаційної політики, за умови системної адвокації, координації з партнерами та чутливого ставлення до меж і ризиків «контрольованої нейтральності».

3.3. Українські спортсмени як амбасадори держави в світі

У сучасному міжнародному середовищі спорт виступає не лише сферою фізичної активності чи змагань, а й потужним інструментом формування позитивного іміджу держави, просування її культурних і гуманітарних цінностей, а також утвердження національної ідентичності. Українські спортсмени у цьому контексті виконують функцію неофіційних дипломатів, репрезентуючи країну на світовій арені через власні досягнення, громадянську позицію, участь у гуманітарних ініціативах та публічних комунікаціях [53; 57].

Важливість спортсменів як амбасадорів держави зумовлена їх високим символічним капіталом - медалями, титулами, рекордами, участю у глобальних спортивних клубах і змаганнях, а також їхньою впізнаваністю серед широкої міжнародної аудиторії. Саме ці чинники надають спортсменам потенціал перетворювати спортивний успіх у м'яку силу держави, яка сприяє

зміцненню довіри до України, розширенню кола її союзників та формуванню стійких позитивних асоціацій з національним брендом [24; 5–7].

Насамперед слід зазначити репутаційно-іміджеву функцію українських спортсменів, що виявляється у створенні позитивного міжнародного образу країни через спортивні здобутки. Кожна перемога на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу чи Європи має не лише спортивну, а й дипломатичну цінність, оскільки символізує конкурентоспроможність нації, її стійкість і здатність досягати успіху навіть в умовах випробувань [58]. По суті, спортивні результати перетворюються на показник соціальної єдності, національної гідності та ціннісного потенціалу суспільства.

Наступною є комунікативно-дипломатична функція, яка передбачає використання спортсменами свого авторитету та медійної присутності для трансляції стратегічних меседжів України на світову аудиторію. У контексті війни та глобальної інформаційної боротьби українські атлети виконують роль своєрідних «голосів держави», здатних передавати світові правду про події в країні мовою спорту - зрозумілою незалежно від культурних і політичних бар'єрів [24; 57].

Крім того, важливою є гуманітарно-мобілізаційна функція, яка полягає у залученні спортсменів до соціальних і благодійних ініціатив. Через участь у міжнародних благодійних матчах, форумах і зборах коштів вони демонструють глобальній спільноті приклад солідарності, людяності та активної громадянської позиції. Така діяльність сприяє розширенню гуманітарної підтримки України, посиленню зв'язків з діаспорою та активізації бізнес- і волонтерських структур [69; 29; 65].

Не менш значущою є культурно-інтеграційна функція, завдяки якій спортсмени стають посередниками між культурами. Їхня участь у клубних чемпіонатах, міжнародних форумах і медійних проєктах сприяє поширенню українських традицій, мови, національної символіки та культурного коду. Цей щоденний процес комунікації через спорт, навіть поза великими змаганнями,

формує довготривалий ефект довіри до українського суспільства й держави [19; 33].

Розгортання амбасадорського потенціалу українських спортсменів відбувається через декілька ключових механізмів. Перший із них медіа-видимість. Офіційні ресурси Національного олімпійського комітету України та Міністерства молоді й спорту, а також персональні соціальні мережі атлетів стали інструментами публічної дипломатії, які забезпечують постійне інформування світової спільноти про позицію України, зокрема щодо санкцій проти російських і білоруських спортсменів, підтримки армії та гуманітарних ініціатив [29; 33; 47].

Другий механізм - інституційна координація, що забезпечує узгодженість дій спортсменів із державними органами та міжнародними структурами. Взаємодія між українськими федераціями, НОК, Мінмолодьспортом і міжнародними організаціями (МОК, UEFA, FIFA) дозволяє консолідувати комунікацію, уникати розбіжностей і зміцнювати легітимність позиції України в очах світових інституцій [43; 31; 47].

Третім механізмом виступає подієва дипломатія (event diplomacy), що реалізується через участь українських спортсменів у великих міжнародних турнірах, форумах і благодійних заходах. Ці події забезпечують формування позитивного інформаційного поля, підтримку інтересу до України та створюють простір для фандрейзингових і комунікаційних ініціатив, які мають конкретний вимір - збір коштів, підписання угод, формування партнерських мереж [69; 57].

Водночас амбасадорський статус українських спортсменів розгортається не у «порожньому» просторі, а в полі складних регулятивних практик міжнародних федерацій, НОКів та організаторів змагань. Формально більшість інституцій апелюють до принципу політичної нейтральності спорту, обмежуючи можливості для публічних заяв, використання символів чи акцій протесту під час офіційних стартів. На практиці ж ставлення до спортсменів-амбасадорів є диференційованим: там, де їхні дії збігаються з домінантним

гуманітарним наративом (захист прав людини, засудження агресії, підтримка постраждалих), вони часто отримують публічну підтримку, символічні жести солідарності від федерацій і партнерів, а інколи й окремі рішення про посилення санкційних режимів чи запровадження додаткових гарантій безпеки [31; 43; 71].

На рівні процедур це проявляється у формальних заявах МОК, МПК, FIFA, UEFA та профільних федерацій, які враховують позицію спортсменів у дискусіях щодо допуску/недопуску представників держав-агресорів, статусу «нейтральних» атлетів, вимог до символіки й риторики на аренах і поза ними. Разом із тим існують і кейси амбівалентного або навіть репресивного реагування, коли публічні жести солідарності з Україною (відмова від рукостискання, демонстративні написи на екіпіруванні, заяви на пресконференціях) трактуються як порушення правил нейтральності й стають підставою для дисциплінарних процедур, попереджень чи тимчасового відсторонення [24; 28]. Таким чином, простір для політичних і моральних висловлювань спортсменів-амбасадорів є водночас ресурсом впливу й полем ризиків, де кожен жест оцінюється крізь призму статутів, спонсорських інтересів та внутрішніх балансів федерацій.

Для української спортивної дипломатії це означає необхідність тонкого балансування між нормативними рамками «політичної нейтральності» та моральною вимогою називати агресію й порушення прав людини своїми іменами. Реакція міжнародної спільноти на заяви українських спортсменів є своєрідним маркером ефективності їхнього амбасадорства: підтримка, позитивна медійна тональність, включення українського порядку денного до офіційних документів і рішень свідчать про успішну конвертацію символічного капіталу в політичний; натомість дисциплінарні обмеження чи спроби «заглушити» ці голоси показують межі готовності інституцій до переосмислення власної політики нейтралітету [53; 57; 70]. Саме в цьому напруженні між декларованою аполітичністю спорту й реальними практиками

позиціонування війни, агресії та солідарності й розгортається щоденна робота українських спортсменів як амбасадорів держави.

Особливу роль у спортивній дипломатії відіграють відомі українські атлети, які поєднують спортивні досягнення з активною громадянською позицією. Зокрема, Андрій Шевченко став одним із ключових міжнародних облич України у спортивному середовищі, ініціювавши проєкт GAME4UKRAINE, який об'єднав десятки зірок спорту, культури та політики задля збору коштів на відбудову країни [69]. Його публічні звернення, інтерв'ю та участь у міжнародних форумах підсилюють імідж України як держави, що бореться не лише на полі бою, а й у гуманітарному вимірі.

Іншим яскравим прикладом є Еліна Світоліна, яка через свою професійну діяльність і публічні коментарі в міжнародних ЗМІ (зокрема *Atlantic Council*, *BBC*, *CNN*) послідовно підкреслює цінності свободи, гідності й солідарності українського народу [81]. Її виступи на турнірах під українським прапором стали символом опору та водночас м'якої сили, спрямованої на формування довіри до держави серед глобальної спільноти.

Серед інших амбасадорів варто згадати Олександра Зінченка, який активно використовує свій авторитет у футбольному світі для комунікації української позиції, а також публічно виступає з ініціативами підтримки дітей і ветеранів спорту [46].

Крім індивідуальної діяльності, важливим інституційним кроком стала координація позицій НОК і Мінмолодьспорту на міжнародних майданчиках. Зокрема, під час Міжнародного форуму «Сила спортивної дипломатії» (2024) було представлено аналітичні матеріали та офіційні звернення, спрямовані на захист українських інтересів у міжнародних спортивних федераціях, що сприяло посиленню санкційного режиму проти росії та Білорусі [43; 57; 65].

По суї, діяльність українських спортсменів на міжнародній арені має багатовимірний ефект від формування позитивного іміджу держави до консолідації українського суспільства. Їхні перемоги, виступи та громадянська позиція стають каталізатором довіри, надії та єдності в умовах

війни. Спортивна дипломатія в українському вимірі поєднує емоційний потенціал спорту з раціональною стратегією зовнішньої політики, спрямованою на зміцнення міжнародних союзів і підвищення суб'єктності держави на глобальній арені [53; 57; 70].

Україна має глибокі спортивні традиції, які стали невід'ємною частиною національної ідентичності та культурної спадщини. Її спортсмени неодноразово досягали видатних результатів на міжнародних аренах, що утвердило країну у статусі конкурентоспроможної спортивної нації та зміцнило її репутацію в очах світової спільноти [19; 58]. Успіхи українських атлетів формують символічний капітал держави, підсилюючи її м'яку силу, а також демонструють стійкість, наполегливість і прагнення до перемоги - риси, які стають частиною загальнонаціонального іміджу [53; 57].

Починаючи з перших років незалежності, українські спортсмени послідовно заявляли про себе на світових змаганнях, насамперед на Олімпійських іграх, які є центральною ареною спортивної дипломатії. Імена таких постатей, як Сергій Бубка - багаторазовий чемпіон світу зі стрибків із жердиною, який встановив низку світових рекордів, стали не лише символом спортивного тріумфу, а й прикладом громадянського послання про силу української школи легкої атлетики. Його досягнення, як і перемоги Лілії Подкопаєвої, котра здобула «золото» в багатоборстві на Олімпійських іграх 1996 року в Атланті, стали важливою частиною колективної пам'яті, уособлюючи талант і професіоналізм української спортивної системи [58; 19].

Внесок Валерія Лобановського у розвиток футболу також має стратегічне значення для формування національного іміджу. Його тренерська діяльність у київському «Динамо», перемоги у європейських кубках та впровадження інноваційних методик зробили його ім'я відомим далеко за межами України. Через спортивні здобутки цього покоління формувалося переконання, що Україна здатна бути інтелектуальним і технологічним лідером у спорті, що має пряму кореляцію з її культурним престижем [70].

Вагомим внеском у міжнародну репутацію України стали досягнення у професійному боксі. Історія братів Віталія та Володимира Кличків, які домінували у світовому боксі понад десятиліття, стала прикладом спортивного лідерства, поєднаного з високими моральними стандартами та освітнім рівнем. Їхні перемоги не лише підняли престиж України, а й створили позитивний образ держави як країни, що виховує сильних, інтелектуально зрілих та відповідальних громадян [46; 69]. Також прикладом спортивного амбасадорства нового покоління став Олександр Усик, який здобув звання абсолютного чемпіона світу у важкій вазі, демонструючи поєднання професіоналізму, патріотизму та релігійно-гуманістичних цінностей. Його публічна позиція та культурна поведінка на міжнародній арені перетворили кожен поєдинок на дипломатичний акт, що сприяв формуванню довіри до України [57; 69].

Футбол залишається однією з найвпливовіших сфер спортивної дипломатії. Вихід збірної України до чвертьфіналу чемпіонату світу 2006 року став не лише спортивним досягненням, а й важливим символом єдності нації в період становлення державності. Особливої ваги для міжнародного іміджу країни набули здобутки Андрія Шевченка, володаря «Золотого м'яча» 2004 року. Його спортивна та громадська діяльність, участь у благодійних проєктах і позиція на підтримку українських захисників перетворили його на глобального амбасадора української культури, що поєднує спортивну етику з гуманістичною місією [69].

Значним є внесок українських атлетів у легку атлетику та водні види спорту. Такі спортсмени, як Юлія Левченко, неодноразово представляли Україну на чемпіонатах світу та Європи, виборюючи медалі та зміцнюючи імідж країни як держави, що інвестує у молоді таланти. Аналогічно Дарина Зевіна, багаторазова чемпіонка України з плавання, довела, що українські спортсмени здатні досягати найвищого рівня навіть у видах, які потребують системної підтримки інфраструктури та підготовки [33; 24].

Окремої уваги заслуговує боротьба як традиційно сильний вид спорту в Україні. Перемоги Жана Беленюка, олімпійського чемпіона Токіо 2020 року, стали прикладом поєднання спортивного професіоналізму з громадянською активністю. Його участь у публічному житті країни, представництво спорту у Верховній Раді України та символічна постать темношкірого українця, що здобув олімпійське «золото», посилили міжнародну видимість України як держави, відкритої, мультикультурної та демократичної [69; 57].

Значну роль у спортивній дипломатії відіграє і жіночий теніс. Еліна Світоліна, багаторазова переможниця турнірів серії WTA, не лише утвердила свій статус у світовому спорті, а й стала символом стійкості та гідності українського народу. Її повернення на корт після початку війни, інтерв'ю в провідних міжнародних медіа (*BBC*, *CNN*, *Atlantic Council*) та активна благодійна діяльність сприяли розширенню гуманітарного простору українського іміджу [81; 46].

Українська шахова школа традиційно асоціюється з інтелектуальною силою держави. Руслан Пономарьов, який став наймолодшим чемпіоном світу у 2002 році, та Анна Музичук, дворазова чемпіонка світу, стали прикладами поєднання високої інтелектуальної культури й громадянської свідомості. Їхні перемоги закріпили за Україною статус країни, де інтелектуальний спорт розглядається як складова національної ідентичності [58; 19].

Важливими для утвердження іміджу держави залишаються також здобутки у веслуванні, біатлоні, художній гімнастиці та параолімпійському русі. Інна Осипенко-Радомська, олімпійська чемпіонка з веслування на каное, неодноразово демонструвала приклад наполегливості й професійної культури, формуючи міжнародне визнання українського спорту. Її виступи, як і результати численних українських параолімпійців, утверджують у світовій свідомості образ країни, яка підтримує інклюзію, рівність можливостей та гідність кожної особистості [70; 57].

У сукупності всі ці досягнення відображають не лише спортивний потенціал, але й національний характер українців, для яких спортивна

боротьба є метафорою боротьби за свободу, незалежність і гідність. Кожна перемога на міжнародній арені трансформується у форму символічного капіталу, що підсилює зовнішньополітичну суб'єктність України. Саме тому спорт став одним із найефективніших каналів реалізації м'якої сили держави через емоції, приклад, колективну гордість і ціннісну комунікацію з міжнародною спільнотою [53; 57; 70].

Важливим чинником підвищення міжнародної підтримки України є діяльність українських спортсменів, які виступають своєрідними амбасадорами держави на світовій арені. Їхні досягнення, громадянська позиція та участь у благодійних ініціативах не лише формують позитивний імідж країни, а й зміцнюють довіру до України як до гідного партнера у світовому співтоваристві. Узагальнені приклади представлено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Українські спортсмени як амбасадори держави у світі

Ім'я спортсмена / команди	Вид спорту	Основні досягнення (2022–2025 рр.)	Форми міжнародної публічної активності / амбасадорства	Значення для іміджу України
Олександр Усик	Бокс	Абсолютний чемпіон світу у важкій вазі (WBA, WBO, IBF, IBO), 2023–2024	Активна громадянська позиція; благодійні збори для ЗСУ; виступи на міжнародних форумах	Символ мужності, незламності та духовної сили українців
Еліна Світоліна	Теніс	Півфіналістка Вімблдону 2023; лауреатка премії WTA Comeback	Засновниця фонду допомоги дітям війни; посол UNICEF	Гуманістичний образ України, орієнтація на підтримку дітей
Ярослава Магучіх	Легка атлетика	Чемпіонка світу 2023, 2024;	Публічні заяви проти війни; учасниця	Символ молодії України -

		рекордсмен ка Європи	міжнародних ініціатив “Athletes for Peace”	сильної, вільної, цілеспрямова ної
Андрій Шевченко	Футбол	Президент УАФ; посол проектів UNICEF та ЄС	Організація благодійних матчів, промоція України у ЗМІ	Посилення міжнародног о авторитету українського спорту
Паралімпійс ька збірна України	Параспорт	2 місце на Паралімпіа ді 2022 (Пекін)	Представлення інклюзії, волонтерство у реабілітаційних центрах	Формування гуманістично го іміджу держави
Оксана Ботурчук	Параатлети ка	Чемпіонка світу 2023; володарка ордена Княгині Ольги	Участь у форумах інклюзії; соціальні ініціативи для дітей з інвалідністю	Просування цінностей рівності та людяності
Дар'я Білодід	Дзюдо	Чемпіонка Європи 2024; призерка Grand Slam	Представлення України на міжнародних подіях; амбасадор спорту для молоді	Втілення жіночої сили та стійкості українців
Михайло Романчук	Плавання	Призер чемпіонату світу 2023, 2024	Участь у благодійних стартах; популяризація спорту серед молоді	Символ витривалості та чистоти у спорті
Дмитро Підручний	Біатлон	Чемпіон світу, призер етапів Кубку світу	Волонтер, військовослужбов ець; підтримка ветеранів	Приклад поєднання спорту й громадянсько ї відданості
Надія Белкіна	Біатлон	Призерка чемпіонати в Європи 2023	Участь у програмі “Sport for Peace”; підтримка українських дітей	Підсилення жіночого лідерства в українському спорті

Збірна України з футболу	Футбол	Вихід на Євро-2024; активна міжнародна підтримка	Акції солідарності #PlayforUkraine; благодійні матчі	Єднання європейської спортивної спільноти довкола України
Команда “Шахтар” (Донецьк)	Футбол	Серія благодійних турів “Match for Peace” у 2023–2024 рр.	Збір коштів для допомоги дітям і ЗСУ; амбасадори миру	Формування позитивного бренду України через спорт
Інна Осипенко-Радомська	Веслування	Олімпійська чемпіонка, активістка у сфері спорту ветеранів	Організація спортивних таборів для дітей переселенців	Підтримка соціальної інтеграції постраждалих груп
Руслан Малиновський	Футбол	Гравець національної збірної; учасник благодійних матчів у Європі	Публічні заяви про війну; участь у волонтерських проєктах	Формування патріотичного іміджу українських спортсменів
Ольга Харлан	Фехтування	Чемпіонка Європи 2023; призерка світових турнірів	Відкрита позиція проти допуску росіян до стартів	Уособлення гідності та принциповості українського спорту

Джерело: узагальнено автором на основі відкритих даних НОК України, МОК, IPC, WTA, WBA, FIG, World Rowing, UEFA, а також офіційних сайтів спортсменів і ЗМІ (2022–2025 рр.).

Українські атлети послідовно виконують роль неофіційних дипломатів, трансформуючи індивідуальні перемоги та публічні позиції у довгостроковий репутаційний ресурс держави. Їхні здобутки на провідних міжнародних аренах зміцнюють довіру до України, підсилюють «м'яку силу» та забезпечують сталу видимість на глобальній інформаційній мапі. Через медійну присутність,

благодійні ініціативи та участь у подієвій дипломатії спортсмени конвертують символічний капітал у практичні результати від фандрейзингу до формування коаліцій солідарності з Україною.

Водночас амбасадорський статус українських спортсменів розгортається не у «порожньому» просторі, а в полі складних регулятивних практик міжнародних федерацій, НОКів та організаторів змагань. Формально більшість інституцій апелюють до принципу політичної нейтральності спорту, обмежуючи можливості для публічних заяв, використання символів чи акцій протесту під час офіційних стартів. На практиці ж ставлення до спортсменів-амбасадорів є диференційованим: там, де їхні дії збігаються з домінантним гуманітарним наративом (захист прав людини, засудження агресії, підтримка постраждалих), вони часто отримують публічну підтримку, символічні жести солідарності від федерацій і партнерів, а інколи й окремі рішення про посилення санкційних режимів чи запровадження додаткових гарантій безпеки [31; 43; 71].

На рівні процедур це проявляється у формальних заявах МОК, МПК, FIFA, UEFA та профільних федерацій, які враховують позицію спортсменів у дискусіях щодо допуску/недопуску представників держав-агресорів, статусу «нейтральних» атлетів, вимог до символіки й риторики на аренах і поза ними. Разом із тим існують і кейси амбівалентного або навіть репресивного реагування, коли публічні жести солідарності з Україною (відмова від рукостискання, демонстративні написи на екіпіруванні, заяви на пресконференціях) трактуються як порушення правил нейтральності й стають підставою для дисциплінарних процедур, попереджень чи тимчасового відсторонення [24; 28]. Таким чином, простір для політичних і моральних висловлювань спортсменів-амбасадорів є водночас ресурсом впливу й полем ризиків, де кожен жест оцінюється крізь призму статутів, спонсорських інтересів та внутрішніх балансів федерацій.

Для української спортивної дипломатії це означає необхідність тонкого балансування між нормативними рамками «політичної нейтральності» та

моральною вимогою називати агресію й порушення прав людини своїми іменами. Реакція міжнародної спільноти на заяви українських спортсменів є своєрідним маркером ефективності їхнього амбасадорства: підтримка, позитивна медійна тональність, включення українського порядку денного до офіційних документів і рішень свідчать про успішну конвертацію символічного капіталу в політичний; натомість дисциплінарні обмеження чи спроби «заглушити» ці голоси показують межі готовності інституцій до переосмислення власної політики нейтралітету [53; 57; 70]. Саме в цьому напруженні між декларованою аполітичністю спорту й реальними практиками позиціонування війни, агресії та солідарності й розгортається щоденна робота українських спортсменів як амбасадорів держави.

Інституційна координація з НОК і Мінмолодьспортом підвищує легітимність позиції держави в міжнародних федераціях та допомагає узгоджено комунікувати санкційні й нормативні підходи. Водночас амбасадорський потенціал потребує системної підтримки: методичних стандартів публічної комунікації, прозорих метрик впливу й інвестицій у таланти та інфраструктуру. Загалом, синергія спортивних досягнень, громадянської активності та державної комунікації формує цілісний образ України як відповідального, конкурентоспроможного та ціннісно орієнтованого актора міжнародних відносин.

3.4. Місце та роль України у міжнародних спортивних організаціях

Участь України у міжнародному спортивному русі є важливим чинником утвердження держави на глобальній арені, інтеграції в європейський правовий простір та зміцнення її “м’якої сили”. Спортивна дипломатія виступає інструментом формування позитивного іміджу, просування цінностей миру, здорового способу життя та поваги до прав людини. В умовах воєнної агресії роль спортивної дипломатії набуває

політичного виміру, адже дозволяє поєднати гуманітарні, інформаційні та зовнішньополітичні завдання держави.

Україна є членом більшості ключових інституцій світового спортивного управління - Міжнародного олімпійського комітету (МОК), Міжнародного паралімпійського комітету (МПК), Ради Європи з питань спорту, ЮНЕСКО, Всесвітнього антидопінгового агентства (WADA), Європейської асоціації олімпійських комітетів (EOC) та низки галузевих федерацій - World Athletics, UWW, FIFA, UEFA, FINA, FIG, FIBA, World Rowing тощо [57].

Відповідно до статті 6 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (ред. 2022 р.) держава визнає необхідність дотримання міжнародних норм і принципів спортивної діяльності, що створює передумови для ефективної інтеграції в систему міжнародного спортивного права [91]. –

З 1993 року Національний олімпійський комітет України є повноправним членом МОК, а його представники входять до складу комісій з етики, розвитку молодіжного спорту, олімпійської освіти. Україна бере участь у реалізації Стратегічної концепції МОК «Olympic Agenda 2020 + 5», спрямованої на підвищення сталості, гендерної рівності та діджиталізації спорту. На паралімпійському напрямі держава посідає провідні позиції - українські спортсмени стабільно входять до трійки лідерів Паралімпіад, формуючи гуманістичний імідж країни, орієнтованої на інклюзію.

Активною залишається співпраця з Радою Європи та її структурами. Україна є стороною Європейської спортивної хартії (оновлення 2021 р.), а також бере участь у програмах “Healthy Lifestyle for All”, “Sport for Democracy” і “Sport without Violence”, що спрямовані на популяризацію етичного спорту та захист прав спортсменів [67].

Вагоме значення має і співпраця з ЮНЕСКО в межах Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті (2005 р.), що стало основою створення Національного антидопінгового центру (NADC) та лабораторії допінг-контролю, акредитованої WADA. Українські експерти залучені до

розроблення Всесвітнього антидопінгового кодексу (2021 р.) та координують регіональні освітні програми з доброчесності у спорті

Україна активно використовує своє членство у міжнародних федераціях як платформу для відстоювання політичних і гуманітарних позицій. Після 2022 року спортивна дипломатія стала частиною зовнішньополітичної стратегії - НОК, Мінмолодьспорт і МЗС ініціювали численні звернення до МОК, FIFA, UEFA та ЕОС з вимогою усунути російських і білоруських спортсменів від міжнародних змагань. Координована позиція України, підтримана понад 35 урядами світу, сприяла запровадженню режиму санкцій і формуванню етичного стандарту «спортивної відповідальності» [19]

Паралельно держава бере участь у ініціативах сталого розвитку: приєднання до Хартії ООН “Sport for Climate Action” зобов’язало Україну скорочувати вуглецевий слід спортивних подій, розвивати “зелену” інфраструктуру та підвищувати енергоефективність об’єктів. У 2023 р. Кабінет Міністрів затвердив «Концепцію розвитку спорту до 2032 року», що передбачає активізацію міжнародного співробітництва, участь у програмах Erasmus+ Sport і European Solidarity Corps, а також створення механізмів постійної координації з міжнародними спортивними партнерами.

Важливим напрямом є зміцнення кадрового потенціалу. Українські фахівці дедалі частіше входять до технічних і етичних комісій міжнародних організацій, зокрема World Athletics, UWW, FIDE та World Rowing. Це підвищує рівень представництва та дозволяє впливати на ухвалення стратегічних рішень щодо квотування, правил участі спортсменів, етичних норм і гендерної рівності.

Поступово формується нове покоління спортивних дипломатів - управлінців, тренерів, юристів і комунікаторів, які володіють іноземними мовами, знають міжнародні стандарти менеджменту та беруть участь у програмах підготовки ЄС, зокрема Erasmus+ Sport і European Solidarity Corps. У співпраці з Європейською комісією та Радою Європи реалізуються проекти з навчання молодих спортивних лідерів, підготовки експертів у сфері

спортивного права, управління змаганнями та запровадження принципів належного врядування (good governance) у національних федераціях.

З метою наочного представлення участі України у ключових міжнародних спортивних інституціях та визначення специфіки співпраці з кожною з них узагальнені дані наведено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

**Участь України у міжнародних спортивних організаціях та
ключові напрями співпраці**

№	Організація	Рік вступу	Рівень участі / Представництво	Основні напрями співпраці
1	Міжнародний олімпійський комітет (МОК)	1993	Членство НОК України; участь у комісіях з етики та розвитку спорту	Олімпійський рух, спорт молоді, доброчесність
2	Міжнародний паролімпійський комітет (МПК)	1992	Активне представництво; високі спортивні досягнення	Інклюзія, соціальна інтеграція
3	Всесвітнє антидопінгове агентство (WADA)	2004	Національний антидопінговий центр, участь у регіональних програмах	Антидопінгова політика, освіта
4	ЮНЕСКО (Конвенція про боротьбу з допінгом у спорті)	2005	Підписант конвенції, регулярні звіти	Моніторинг чистоти спорту
5	Європейська рада спорту / Рада Європи	1995	Участь у програмах «Sport for Democracy»	Масовий спорт, права людини
6	UEFA / FIFA	1992	Членство ФФУ, постійна участь у програмах розвитку	Розвиток футболу, прозорість, освіта
7	World Athletics, FIG, UWW, FINA, FIBA	1990–2000 рр.	Українські делегати у технічних комісіях	Підготовка тренерів, гендерна рівність
8	Sport for Climate Action Framework (ООН)	2022	Підписант ініціативи	Екологічна відповідальність спорту

Джерело: створено за [21; 34; 57]

Значним досягненням останніх років є активізація співпраці між Міністерством молоді та спорту, НОК, МЗС і громадськими організаціями у сфері публічної дипломатії. В межах програм «Спорт і дипломатія» та «Athletes for Peace» започатковано діяльність спортсменів-послів, які представляють Україну на міжнародних форумах, просуваючи меседжі про солідарність і підтримку постраждалих від війни громад.

Разом із тим, наявні певні виклики: нерівномірне фінансування міжнародної діяльності, недостатній рівень міжвідомчої координації, а також відсутність системного моніторингу ефективності участі України у спортивних ініціативах. Для подолання цих проблем у 2024 р. Мінмолодьспорт розпочало створення «Національної платформи спортивної дипломатії», покликаної об'єднати державні органи, федерації та спортсменів-послів для просування українських інтересів за кордоном.

Отже, роль України у міжнародних спортивних організаціях постійно зростає. Співпраця з МОК, ЮНЕСКО, WADA та Радою Європи не лише підвищує авторитет держави, але й сприяє модернізації внутрішньої спортивної системи від упровадження антидопінгових стандартів до розбудови інфраструктури інклюзивного спорту. Активна позиція України у протидії російській пропаганді, участь у кліматичних та освітніх ініціативах свідчать про трансформацію нашої держави з пасивного учасника у впливового суб'єкта глобальної спортивної дипломатії.

РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

4.1. Вплив спортивної дипломатії на міжнародну підтримку України

Спортивна дипломатія в умовах повномасштабної війни перетворилася для України на важливий канал мобілізації зовнішньої солідарності – від нормативних рішень міжнародних інституцій і урядів до корпоративної підтримки, гуманітарної допомоги та формування репутаційного капіталу. У її основі лежить логіка «м'якої сили» (soft power), що спирається на привабливість цінностей, культурних практик і переконливу публічну комунікацію, а не на примус чи матеріальні важелі [57; 60]. Теоретики спортивної дипломатії (Murray, Trunkos & Heere, Parrish тощо) наголошують, що через спорт держави можуть комунікувати власну ідентичність, цінності та політичні меседжі в менш конфронтаційний спосіб, хоча оцінити ефективність таких практик завжди складно й методологічно проблемно [57; 83].

У випадку України спорт стає одним з каналів, через який формулюється етична рамка конфлікту (агресія vs. право й справедливість), доводиться несумісність воєнних злочинів із принципами олімпізму та вибудовується коаліція акторів – держав, федерацій, клубів, брендів і громадських ініціатив, – готових виявляти підтримку в політичному, санкційному, фінансовому та гуманітарному вимірах [71; 46]. Важливо, що тут спортова дипломатія не замінює «класичну» – вона радше підсилює її, забезпечуючи додаткову публічну видимість та емоційну легітимацію зовнішньополітичних позицій України.

Першим виміром впливу спортивної дипломатії України стало формування й інституціоналізація «режиму обмежень» щодо спортсменів і організацій держав-агресорів. Уже 28 лютого 2022 р. МОК закликав міжнародні федерації скасувати або перенести змагання на території Росії та

Білорусі й не допускати їхні національні команди до участі у змаганнях; допустимою визнавалася лише індивідуальна участь під нейтральним прапором і без національної символіки [43]. Надалі ця лінія була конкретизована рекомендаціями щодо статусу «індивідуальних нейтральних атлетів», перевірки їхніх зв'язків із силовими структурами та публічних висловлювань на підтримку агресії [43; 71].

Ключові рішення МОК стали точкою координації для великої кількості міжнародних федерацій. За оцінками дослідників спортивних санкцій, упродовж 2022 р. принаймні 30–40 міжнародних федерацій олімпійських видів спорту запровадили різні форми заборон або відсторонень – від повного недопуску збірних РФ/РБ до трансферу турнірів з їхніх територій [71; 84]. Це призвело до різкого скорочення спортивної присутності Росії на престижних турнірах (хокей, футбол, легка атлетика, плавання, зимові види спорту), а отже – і до зменшення каналів «спортпропаганди».

Україна відіграла активну роль у легітимації та посиленні цього режиму, використовуючи як класичні дипломатичні, так і галузеві механізми. Верховна Рада ухвалила постанову № 4314-IX, у якій закликала уряди демократичних держав, МОК, МПК та міжнародні федерації не допускати представників країн-агресорів до змагань і розширювати санкції проти їхніх спортивних організацій [39]. Профільне міністерство та НОК України ухвалювали відомчі акти, де визначалися критерії участі українських спортсменів у змаганнях, де присутні спортсмени з РФ/РБ, а також формулювалися політичні позиції щодо неприйнятності «нейтралітету», що прикриває фактичну участь структури-агресора [29; 65].

Внутрішня регуляторна лінія також еволюціонувала: спочатку Україна запровадила повну заборону участі власних спортсменів у турнірах з росіянами/білорусами, а згодом допустила виступи лише там, де спортсмени держав-агресорів заявлені як «нейтральні» без прапора, гімну та інших ідентифікаційних маркерів [29]. Це відображає спробу поєднати дві цілі: зберегти жорстку політику ізоляції РФ/РБ та водночас не позбавити

українських атлетів можливості кваліфікуватися на головні старты (зокрема Олімпійські та Паралімпійські ігри).

Показовими є й рішення інших інституцій глобального спорту. Наприклад, Міжнародний паралімпійський комітет у 2025 р. підтвердив, що російські та білоруські атлети не зможуть потрапити на зимові Паралімпійські ігри 2026 р. у Мілані-Кортіні – навіть у нейтральному статусі – через те, що низка профільних федерацій (зокрема FIS, IBU, World Curling) зберігають їхнє відсторонення [84]. Це рішення опосередковано відображає ефект кумулятивного тиску коаліції держав та національних олімпійських комітетів, у якій українська позиція є однією з ключових.

Політичний та корпоративний вектори підтримки

Другий важливий канал впливу – робота в зоні перетину політики та бізнесу. У 2023 р. уряд Великої Британії звернувся до провідних глобальних спонсорів Олімпійського руху (Coca-Cola, Intel, Samsung, Visa) із закликом публічно підтримати недопуск російських і білоруських спортсменів до Ігор, наголошуючи на неприпустимості використання спорту агресором для пропаганди [10; 26]. Хоча такі звернення не завжди ведуть до негайних договірних змін, вони підвищують «ціну репутації» для компаній, які продовжують працювати з російськими ринками й акторами.

Кількісний вимір цього процесу простежується через перерозподіл спонсорських потоків: окремі бренди відмовилися від контрактів з російськими клубами чи лігами (припинення угод Formula 1 щодо російського етапу, розрив контракту Haas F1 з «Уралкалієм» тощо) [71; 84]. Для України ці прецеденти важливі не лише як «покарання» держави-агресора, а й як індикатор того, що моральні аргументи про несумісність агресії та олімпійських цінностей можуть матеріалізуватися в конкретних корпоративних рішеннях.

Українська спортивна дипломатія працює тут радше як каталізатор: МЗС, Мінмолодьспорту і НОК, апелюючи до партнерських урядів та компаній, надають фактичний матеріал (докази воєнних злочинів, приклади

мілітаризації спорту в РФ, використання спортсменів як «обличчя» армії), який потім використовують політики й топ-менеджери у власних рішеннях [29; 57].

Третій компонент – публічна адвокація та контрпропаганда. Українські спортсмени, федерації, НОК і Мінмолодьспорту системно комунікують етичні межі «нейтралітету», наголошуючи, що участь під нейтральним прапором спортсменів, які публічно підтримують агресію чи пов'язані з силовими структурами РФ, фактично легітимізує державу-агресора [29; 65].

На наднаціональному рівні цей дискурс підсилюється аналітичними дослідженнями та журналістськими розслідуваннями про російські інформаційно-психологічні операції в спорті: використання дипфейків, фабрикацій, маніпулятивних наративів щодо «дискримінації росіян у спорті», спроби дискредитувати МОК та національні олімпійські комітети, які підтримують санкції [48; 18]. У низці кейсів медіа фіксують «ефект відскоку»: надмірно агресивні й очевидно сфабриковані інформаційні атаки Москви спричиняють зворотну реакцію – консолідацію кола союзників і посилення нормативних рішень проти РФ [77; 82].

При цьому варто зважати й на обмеження: частина міжнародних гравців (зокрема деякі федерації й НОК з Глобального Півдня) сприймають надмірну політизацію спорту як проблему й апелюють до принципу «нейтральності» МОК. У науковій літературі також лунають застереження, що санкційні режими в спорті можуть мати вибірковий характер і не завжди застосовуються однаково до різних конфліктів, що створює ризик подвійних стандартів [83; 84]. Це означає, що українська спортивна дипломатія діє у складному, далеко не однорідному міжнародному середовищі.

Четвертий напрям – гуманітарна мобілізація та залучення ресурсів на відбудову й підтримку постраждалих. Спортивні події з високою медійною вагою дають змогу перетворити увагу аудиторії на конкретні результати. Так, благодійний матч GAME4UKRAINE, що відбувся у серпні 2023 р. у Лондоні за участі зірок футболу, мав на меті збір коштів на відбудову української

інфраструктури освіти й охорони здоров'я; за даними організаторів, лише перший етап кампанії дозволив акумулювати близько 1,7 млн дол. США для проєктів відбудови шкіл і лікарень [69].

Аналогічну функцію виконували й «клубні» ініціативи. У 2022 р. київське «Динамо» провело серію товариських матчів під брендом Match for Peace, а донецький «Шахтар» – Global Tour for Peace. Сукупно ці тури дозволили зібрати десятки мільйонів гривень на гуманітарні потреби й підтримку ЗСУ, а також забезпечили постійну присутність українського питання в європейському медіапросторі [75; 80].

У цих кейсах зв'язок між спортивною дипломатією та міжнародною підтримкою можна частково верифікувати кількісно: через обсяги зібраних коштів, кількість партнерських організацій, охоплення телетрансляцій і цифрових кампаній. Водночас причинно-наслідковий вплив на політичні рішення урядів (наприклад, зміну позиції конкретних лідерів щодо підтримки України) залишається, по суті, невимірюваним: ми можемо фіксувати кореляції (зростання уваги, позитивні зміни в риторичі, зміцнення санкційних коаліцій), але не довести, що саме матч чи чемпіонський бій стали вирішальним фактором для того чи іншого політичного кроку [83].

У цьому контексті приклади типу «чемпіонський пояс Олександра Усика як чинник зміни позиції Трампа» мають радше ілюстративний, ніж аналітичний характер: вони показують потенціал індивідуальної «моральної харизми» атлета та здатність спорту потрапляти в новинні цикли, але не дають строгого емпіричного підтвердження зміни зовнішньополітичних рішень.

Для розуміння структури впливу важливо чітко розмежувати акторів української спортивної дипломатії та їхні функції.

1. Держава (МЗС, Офіс Президента, Верховна Рада, Мінмолодьспорту) – формулює політичну рамку (вимога повної ізоляції агресора в спорті), ініціює міждержавні заяви та коаліції, ухвалює парламентські постанови (як-от № 4314-IX) і санкційні рішення, веде діалог із МОК, МПК та урядами партнерів [39; 29].

2. Національний олімпійський комітет та національні федерації – є «посередниками» між державою та міжнародними спортивними структурами. Вони готують звернення до міжнародних федерацій, збирають факти порушень (проведення зборів у окупованому Криму, участь військовослужбовців у турнірах), лобіюють санкційні рішення. Показовим є звернення Всеукраїнської федерації стрільби з лука до World Archery із вимогою посилити санкції проти РФ, виключити В. Єшеєва з Виконавчої ради та заборонити участь спортсменів, пов'язаних із армією або публічною підтримкою агресії [71].
3. Спортсмени як індивідуальні носії «м'якої сили» – через інтерв'ю, дописи у соцмережах, участь у благодійних акціях і публічних подіях транслюють міжнародній аудиторії «людський вимір» війни, демонструють поєднання спортивного успіху з чіткою ціннісною позицією. Їхній вплив особливо значущий для аудиторій, далеких від політики, які сприймають спортсменів як «надійних» моральних агентів [81; 24].
4. Клуби та ліги – надають інфраструктуру й брендинг для фандрейзингових заходів (благодійні матчі, спеціальні тури, продаж символіки), організовують кампанії солідарності (виконання гімну України, банери, капітанські пов'язки тощо) [75; 80].
5. Міжнародні організації (МОК, МПК, міжнародні федерації) – виступають «регуляторними воротарями», від рішень яких залежить доступ атлетів до змагань і статус держав у спортивній екосистемі. Під впливом війни й адвокації зацікавлених держав вони активізували раніше «латентні» процедури: перевірку зв'язків атлетів із силовими структурами, оцінку публічних висловлювань, деталізацію критеріїв нейтрального статусу [43; 71].
6. Гуманітарні організації й НУО – разом із НОК та спортивними школами реалізують програми психологічної й соціальної підтримки для тренерів, дітей і молоді. Прикладом є спільні тренінги Національного

олімпійського комітету України та Товариства Червоного Хреста за програмами «Перша психологічна допомога» та «Спортивний тренер+», у яких у 2025 р. взяли участь сотні представників спортивних шкіл і федерацій [69]. Ці ініціативи демонструють, як міжнародні партнерства (в т.ч. за підтримки Олімпійської солідарності МОК) трансформуються в конкретні проєкти підтримки людського капіталу українського спорту.

Таке розмежування дає змогу побачити, що «українська спортивна дипломатія» – це не монолітний суб'єкт, а мережа взаємодії державних структур, спортивних інституцій, окремих атлетів, клубів та гуманітарних організацій, які працюють на спільну мету через різні канали й інструменти.

Попри значні досягнення, спортивна дипломатія України не позбавлена обмежень. По-перше, децентралізований характер управління світовим спортом зумовлює високу нерівномірність практик: частина федерацій послідовно дотримується жорстких санкцій, інші – шукають компромісних рішень і повертають російських атлетів у нейтральному статусі. Це створює «вікна можливостей» для Росії зберігати присутність у деяких дисциплінах і медіапросторах [71; 84].

По-друге, «нейтралітет» може використовуватися російською стороною тактично – як інструмент збереження каналів впливу за відсутності прапора чи гімну. Протидія цьому можлива лише через поєднання правових, комунікаційних і подієвих механізмів: позиції урядів-господарів змагань, жорсткі критерії нейтрального статусу, прозорі процедури перевірки зв'язків із силовими структурами, а також публічний тиск експертних спільнот та громадськості [39; 31; 10].

По-третє, на рівні методології залишається відкритим питання вимірюваності впливу спортивної дипломатії. Література з public diplomacy наголошує, що ефекти «м'якої сили» проявляються через довгострокові зрушення у сприйнятті, довірі та неформальних мережах, а не через один-єдиний політичний акт [83]. ijcert.org У цьому сенсі ми можемо достатньо впевнено верифікувати такі результати, як:

- скорочення участі та медійної видимості РФ у частині престижних спортивних подій;
- зростання кількості міждержавних заяв, що відтворюють українські аргументи;
- обсяги коштів, зібраних на підтримку України спортивними подіями та ініціативами.

Втім, безпосередню кореляцію між конкретною спортивною подією і, скажімо, голосуванням у парламенті чи рішенням уряду щодо військової допомоги зафіксувати практично неможливо: спорт тут функціонує як елемент ширшого «екосистемного» впливу, який включає медіа, громадську думку, діяльність діаспори, класичну дипломатію та економічні фактори.

Узагальнюючи, спортивна дипломатія продемонструвала здатність конвертувати моральну правоту України у низку практичних результатів: посилення санкційних режимів у спорті, рішення міжнародних організацій про недопуск спортсменів держав-агресорів, зростання кількості міждержавних заяв солідарності, перерозподіл спонсорських потоків, значні обсяги гуманітарної та фандрейзингової підтримки. Її сила полягає у поєднанні трьох вимірів:

- етичного аргументу (апеляція до базових цінностей олімпізму й міжнародного права);
- публічної видимості (масовий медійний ефект спорту, здатність формувати емоційний порядок денний);
- інституційної роботи з нормами й процедурами глобального спорту (санкції, критерії нейтрального статусу, регуляторні рішення МОК, МПК і федерацій).

Саме ця тріада забезпечує стійкість міжнародної підтримки України сьогодні й створює додаткові ресурси для післявоєнної відбудови, навіть попри суперечності, ризики політизації та неможливість «ідеального» вимірювання впливу кожного окремого спортивно-дипломатичного кроку [

4.2. Залучення «інвестицій» в спорт для відбудови України

Розвиток спортивної дипломатії в Україні нині тісно пов'язаний із залученням іноземних інвестицій та міжнародної допомоги, спрямованих на відновлення інфраструктури, підтримку спортсменів і просування гуманітарних цінностей. Після початку повномасштабної агресії Росії спорт став не лише складовою «культурного фронту», а й сферою, здатною акумулювати фінансові ресурси для відбудови держави, зміцнення соціальної згуртованості та репрезентації України у світі як активного, надійного партнера [Мінмолодьспорт, 2023; Олішевська, 2023].

Одним із ключових напрямів є формування партнерських зв'язків між Україною та державами-союзниками. У 2024–2025 роках Міністерство молоді та спорту України послідовно розширювало співпрацю зі Сполученими Штатами Америки. На офіційних зустрічах міністра Матвія Бідного з американською делегацією, до складу якої входили ініціатор створення Alliance for the Support of Ukrainian Sport in the USA Майкл Трубчик, генерал Девід Болдвін (колишній командувач Національної гвардії штату Каліфорнія) та координатор ініціативи «Ukrainian Week in Washington DC» Павло Унгурян, обговорювалися питання залучення приватних і державних інвестицій у розвиток українського спорту, зокрема адаптивного [Мінмолодьспорт, 2025]. Окремий акцент було зроблено на створенні реабілітаційних програм для ветеранів, мережі інклюзивних клубів і розбудові системи адаптивного спорту з використанням американського досвіду роботи з ветеранами як референтної моделі для України [КМУ, 2025].

Американська сторона, зі свого боку, презентувала ініціативи з розширення фінансування жіночого футболу, дитячо-юнацьких програм і підготовки тренерських кадрів, а також запропонувала формат цільових грантів для українських спортсменів, які продовжують тренуватися та виступати в умовах війни. За результатами переговорів сторони домовилися про розвиток публічно-приватного партнерства, організацію тематичних

спортивних форумів у США та залучення бізнесу до фінансування українських проєктів відновлення [Мінмолодьспорт, 2025]. Як підкреслює заступниця міністра з питань євроінтеграції Вікторія Рясна, подібні формати створюють не лише додаткові інвестиційні можливості, а й підвищують рівень довіри до України як до передбачуваного партнера, що послідовно діє в умовах війни.

Важливим кроком у залученні ресурсів до спортивної галузі стало долучення України до інвестиційної програми Ukraine Investment Facility (UIF), яка є складовою трирівневої архітектури Ukraine Facility на 2024–2027 роки. Ukraine Facility — це пакет підтримки ЄС обсягом 50 млрд євро, який включає макрофінансову допомогу (Pillar I), інвестиційний компонент (Pillar II – Ukraine Investment Framework) та технічну допомогу й підтримку наближення до *acquis* ЄС (Pillar III) [108].

Pillar II – Ukraine Investment Framework (UIF) має бюджет близько 9,3–9,5 млрд євро й працює через систему гарантій та «змішаного» фінансування: поєднання кредитів, грантів, гарантій, страхових і капітальних інструментів, спрямованих на підтримку як державних, так і приватних інвесторів [107]. Частиною цього інструменту є так звана Ukraine Guarantee, яка покриває ризики за операціями для суверенних, субсуверенних, некомерційних і приватних позичальників. Принаймні 20 % загального інвестиційного обсягу (Pillar I + Pillar II) має спрямовуватися на «зелені» проєкти, а не менш як 15 % гарантій передбачено для підтримки МСП; близько 25 % гарантійного портфеля реалізує Група ЄІБ для операцій із суверенними та субсуверенними контрагентами [106].

У цьому контексті спорт потрапляє до сфери дії UIF не як ізольований сектор, а як частина соціальної та муніципальної інфраструктури. Проєкти реконструкції стадіонів, спортивних шкіл, багатофункціональних спорткомплексів, центрів реабілітації ветеранів та молоді можуть кваліфікуватися як інвестиції в соціальну інфраструктуру громад, особливо якщо поєднують «зелені» технології (енергоефективні будівлі, відновлювана

енергетика, системи рекуперації, повторне використання води) [110]. Як показує досвід програм Ukraine Early Recovery Programme та Ukraine Recovery Programme, які реалізуються ЄІБ спільно з урядом України та ПРООН, інвестиції в соціальну інфраструктуру вже включають відновлення шкіл, садків, лікарень та інших громадських об'єктів; спортивні споруди дедалі частіше інтегруються в такі комплексні проєкти як складова місцевих центрів розвитку громади .

Саме логіка «змішаного фінансування» UIF є специфічним механізмом, який може бути використаний для спорту:

- ЄІБ, ЄБРР та інші МФО отримують від ЄС портфель гарантій, що дозволяє їм кредитувати муніципалітети, державні установи або приватних інвесторів на прийнятніших умовах (довші строки, нижча ставка, менші вимоги до застави);
- гранти ЄС і державні кошти України можуть покривати частину капітальних видатків або витрат на підготовку проєктів (проектно-кошторисна документація, технічні дослідження, енергоаудит);
- муніципалітет або профільне міністерство виступає замовником або співзамовником комплексного проєкту (наприклад, «мультифункціональний освітньо-спортивний центр з енергоефективною модернізацією будівлі»), у якому спортивна складова поєднується з освітою, реабілітацією та громадською функцією [109].

Участь представників Міністерства молоді та спорту України у координаційному засіданні UIF 16 жовтня 2024 року дала можливість інтегрувати спортивну інфраструктуру до переліку потенційних напрямів фінансування в рамках ширших муніципальних і регіональних проєктів реконструкції. На рівні стратегічного планування це означає, що майбутні спортивні об'єкти розглядаються як елемент відбудови соціального капіталу, місцевої економіки та громадської стійкості, а не як «додаток» до інших інвестицій [108].

Підтримка України з боку міжнародних партнерів охоплює широкий спектр інструментів — від кредитів і грантів на відновлення інфраструктури до створення мережі соціально-реабілітаційних та інклюзивних центрів. Через Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) реалізуються програми відновлення муніципальної та соціальної інфраструктури у постраждалих регіонах: Харківській, Чернігівській, Миколаївській, Київській та інших областях. Проєкти передбачають реконструкцію шкіл, дитсадків, лікарень, об'єктів житлового фонду, а також прилеглих спортивних майданчиків та фізкультурно-оздоровчих просторів [3]. Фактично, спортивні об'єкти інтегруються в ширші пакети відбудови, що підвищує їхню інвестиційну привабливість та ймовірність підтримки з боку ЄІБ і ЄС.

Принципово важливо, що сучасні інвестиційні програми прив'язані до стандартів сталого розвитку. «Концепція розвитку фізичної культури і спорту до 2032 року», схвалена Кабінетом Міністрів України, прямо орієнтує нові та реконструйовані спортивні об'єкти на використання енергоефективних матеріалів, систем теплоізоляції, сонячних панелей, сучасних систем водопостачання та водовідведення [КМУ, 2023]. Це, з одного боку, відповідає вимогам ЄС щодо «зеленого» переходу (у т.ч. квотам на «green investments» у рамках Ukraine Facility), а з іншого — знижує довгострокові експлуатаційні витрати, формуючи засади «економіки сталого спорту».

У цьому ж руслі розвиваються програми співпраці з Німеччиною в межах Ініціативи енергетично ефективних муніципалітетів (GIZ), де спорт розглядається як невід'ємна частина громадської інфраструктури. Пілотні проєкти реконструкції спортивно-оздоровчих комплексів у Чернівецькій та Полтавській областях із використанням технологій пасивного опалення й рекуперації енергії дають модельні рішення, які можуть бути масштабовані на інші регіони [115].

Італійська програма «Sport per la Rinascita dell'Ucraina», започаткована Міністерством спорту Італії у співпраці з CONI, організаціями

Sport e Salute та *Fondazione Olimpica per i Giovani*, фокусується на створенні тренувальних баз для дітей і підлітків у деокупованих районах, проведенні міжнародних таборів психологічної реабілітації юних спортсменів та організації обмінів між українськими й італійськими клубами. Ці проєкти поєднують гуманітарний, освітній і іміджевий виміри спортивної дипломатії.

Окрему роль у відбудові інфраструктури та формуванні позитивного іміджу України відіграють корпоративні партнери. Світові бренди Nike, Adidas, Decathlon, Under Armour та інші реалізують програми корпоративної соціальної відповідальності, спрямовані на підтримку дитячих і молодіжних секцій, забезпечення екіпіруванням, грантову підтримку молодих тренерів та локальних ініціатив у громадах [CSR-звіти компаній, 2023–2024]. Такі ініціативи мають подвійний ефект: вони, з одного боку, забезпечують матеріальну базу для продовження тренувального процесу, а з іншого — демонструють солідарність глобального бізнесу з Україною, посилюючи її репутацію як країни, що відроджується й інвестує у майбутнє покоління.

Для узагальнення напрямів міжнародної взаємодії, форм підтримки та очікуваних результатів доцільно використати таблицю 4.2, у якій систематизовано основних партнерів України та їхній внесок у розвиток спортивної дипломатії й відбудову галузі.

Таблиця 4.2

Міжнародні партнери та напрями інвестицій у спорт України

Країна Організація /	Форма підтримки	Основні напрями реалізації проєктів	Очікувані результати ефекти /
США	Приватно-державне партнерство, гранти, гуманітарна допомога	Підтримка розвитку адаптивного спорту, реабілітаційних центрів для ветеранів, розвиток жіночого футболу; програми навчання	Розширення міжнародної адвокації України через спорт; підвищення рівня інклюзії та гендерної рівності у спортивному середовищі

		тренерів і лідерів громад	
Європейський інвестиційний банк (ЄІБ)	Кредитування під державні гарантії	Відновлення спортивних шкіл, стадіонів і басейнів у деокупованих регіонах; запровадження енергоефективних технологій	Модернізація інфраструктури; зниження енергоспоживання; створення нових робочих місць
Німеччина (GIZ)	Технічна допомога, цільові гранти	Реконструкція муніципальних спортивних комплексів; впровадження енергозберігаючих технологій; розвиток громадських спортивних просторів	Формування моделі «зелених» спортивних об'єктів; підвищення екологічної свідомості громад
Італія (Ministero dello Sport, CONI)	Благодійні програми, спонсорство	Програма <i>Sport per la Rinascita dell'Ucraina</i> — створення дитячих тренувальних баз, міжнародні табори реабілітації	Психологічна підтримка дітей і молоді; міжнародна популяризація українського спорту
Європейська Комісія (Ukraine Facility / UIF)	Інвестиційна програма ЄС	Мобілізація змішаних інвестицій для повоєнної реконструкції; координація міждержавних донорів	Створення ефективної системи управління проектами; розширення партнерської мережі
ООН (Sport for Climate Action, UNDP)	Гранти, консультативна підтримка	Впровадження екологічних стандартів у спорті; навчальні програми з «зелених практик»	Зменшення вуглецевого сліду спортивних подій; міжнародна інтеграція у глобальні екологічні ініціативи

Міжнародні корпорації (Nike, Adidas, Decathlon, Under Armour)	Корпоративна соціальна відповідальність (CSR), спонсорські програми	Підтримка дитячих секцій, забезпечення спорядженням, гранти для молодих тренерів	Розвиток масового спорту; соціальна інтеграція молоді; посилення іміджу України у світових медіа
Благодійні фонди (Laureus Sport for Good, SportAid Foundation)	Фінансування гуманітарних програм	Реабілітація дітей і підлітків, які постраждали від війни, через спорт	Психологічне відновлення молоді; формування позитивного гуманітарного іміджу України

Джерело: систематизовано автором на основі матеріалів Міністерства молоді та спорту України, Європейської комісії, GIZ, ЄІБ, ООН та офіційних публікацій партнерських організацій (2023–2025 рр.).

Водночас благодійні фонди, зокрема Laureus Sport for Good та SportAid Foundation, реалізують комплексні програми психологічної та фізичної реабілітації дітей і підлітків, що постраждали від війни. Через спортивну діяльність і групові тренінги такі проєкти сприяють не лише відновленню психоемоційного стану молоді, а й розвитку комунікативних навичок, соціальній інтеграції та формуванню позитивного образу України у світі як держави, що підтримує гуманістичні цінності та турбується про майбутнє покоління.

Інвестиції у спортивну галузь мають і стратегічний вимір. За даними Міністерства молоді та спорту України (2024), частка іноземних коштів у реалізації державних і регіональних програм розвитку інфраструктури зросла з 8 % у 2021 році до понад 20 % у 2024 році. Така динаміка свідчить про зростання довіри донорських структур і приватних інвесторів до українських інституцій та про ефективність механізмів контролю використання міжнародної допомоги. Залучення іноземних інвестицій у спортивну сферу розглядається як важливий елемент комплексної політики післявоєнної відбудови, оскільки воно створює нові робочі місця, активізує розвиток

туризму, покращує якість життя у громадах та сприяє соціальній консолідації суспільства.

Залучення інвестицій у спортивну галузь має і стратегічне значення. Заданими Мінмолодьспорту, частка іноземних коштів у реалізації програм розвитку інфраструктури зросла з 8 % у 2021 році до понад 20 % у 2024 році, що свідчить про підвищення довіри донорів до українських інституцій. Крім того, інвестиції в спорт розглядаються як елемент ширшої політики відбудови, адже розвиток спортивної інфраструктури сприяє створенню робочих місць, активізації туризму й покращенню якості життя у громадах.

У перспективі 2025–2030 років пріоритетами для України мають стати:

- створення Національного фонду спортивної реконструкції, який координуватиме залучення міжнародних грантів і кредитів;
- впровадження податкових стимулів для бізнесу, що інвестує у спорт і реабілітаційні програми;
- розширення партнерства з міжнародними фінансовими організаціями (Світовим банком, ЄБРР, ЕІВ) та фондами ООН;
- участь у глобальних ініціативах *Sport for Peace* та *Sport for Climate Action* як інструментів публічної дипломатії.

Узагальнити результати участі міжнародних партнерів у відбудові спортивної інфраструктури та соціальних програм можна на основі даних, наведених у таблиці 4.2, де відображено форми фінансування, напрями реалізації проєктів і очікувані результати співпраці.

Таким чином, інвестиції у спорт перетворюються на форму «м'якої сили» та економічної стійкості України. Вони забезпечують не лише фізичне відновлення спортивної інфраструктури, а й створюють потужний імідж країни, що відроджується, формує партнерства та демонструє спроможність поєднувати гуманітарну, соціальну й економічну складові у процесі відбудови.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що спортивна дипломатія України сформувалася як самостійний і водночас інтегрований напрям зовнішньої політики, який поєднує культурний, гуманітарний та політичний виміри. Теоретико-методологічний аналіз показав, що вона функціонує в логіці «м'якої сили», але не зводиться лише до символічних жестів або іміджевих акцій. Спортивна дипломатія працює як складний інституційний механізм, що опирається на міжнародно-правові норми, стандарти діяльності МОК, ЮНЕСКО, Ради Європи, а також на практики публічної дипломатії, кризових комунікацій і гуманітарного менеджменту. Важливим результатом є усвідомлення того, що спортивна дипломатія не просто «відображає» зовнішньополітичний курс держави, а здатна впливати на нього, створюючи додаткові канали легітимації наративів, мобілізації підтримки та ресурсів.

Дослідження теоретико-методологічних засад дозволило виокремити спортивну дипломатію як інтегративний феномен, який поєднує функції культурної, публічної, гуманітарної та політичної дипломатії. Встановлено, що її специфіка полягає у триєдності: по-перше, в опорі на універсальні цінності спорту (чесна гра, рівність, інклюзія); по-друге, у здатності конвертувати емоційний капітал спортивних досягнень у довіру до держави; по-третє, у гнучкості інструментів – від участі в багатосторонніх програмах до персоніфікованих виступів спортсменів-амбасадорів. Показано, що функції спортивної дипломатії – іміджева, репутаційна, комунікативна, гуманітарна, інтеграційна – реалізуються не ізольовано, а у взаємопідсилюючих зв'язках. Саме завдяки цим зв'язкам спорт стає платформою, де перетинаються зовнішньополітичні, безпекові, соціальні та економічні пріоритети України.

У процесі дослідження окреслено основні етапи становлення спортивної дипломатії України та логіку її інституційного оформлення. Від початкового етапу 1990-х років, коли ключовим завданням було міжнародне визнання та

інтеграція до олімпійського й європейського спортивного простору, Україна поступово перейшла до формату більш суб'єктної участі у виробленні правил гри. Період до 2014 року характеризувався переважно участю в міжнародних змаганнях і заходах, проведенням окремих іміджевих подій, але ще не мав стійко артикульованої стратегії спортивної дипломатії. Після 2014 року, на тлі анексії Криму та війни на Донбасі, спорт почав використовуватися як інструмент фіксації позиції України щодо порушення міжнародного права та делегітимації агресора у міжнародних спортивних інституціях. Кульмінацією цього процесу стало повномасштабне вторгнення 2022 року, яке перевело українську спортивну дипломатію з режиму «участі» в режим «нормативного лідерства», коли Україна не тільки адаптується до рішень МОК чи федерацій, а й активно ініціює санкційні режими, зміни правил, переосмислення поняття «нейтралітету» у спорті.

Трансформація спортивної дипломатії України під впливом повномасштабного вторгнення РФ проявилася щонайменше у трьох взаємопов'язаних вимірах. По-перше, спорт став одним із інструментів міжнародної адвокації, що дозволяє через мову етики, справедливості та олімпійських цінностей пояснити природу конфлікту та потребу в санкціях проти держави-агресора. По-друге, Україна перейшла до ролі «нормативного підприємця», послідовно наполягаючи на змінах у регуляторних практиках (посилення критеріїв «нейтрального» статусу, перевірка зв'язків спортсменів із силовими структурами, недопуск до змагань за публічну підтримку агресії). По-третє, спортивна дипломатія стала каналом конвертації моральної підтримки у практичні рішення – від міждержавних заяв і резолюцій до перерозподілу спонсорських потоків, відсторонення збірних РФ/РБ і перенесення змагань. Водночас виявлено й обмеження: нерівномірність санкційних практик між видами спорту, різні підходи регіональних акторів, ризик «втоми» міжнародної аудиторії та інструменталізації «нейтралітету» з боку Росії.

Аналіз ключових ініціатив, заходів і міжнародних кампаній України у сфері спортивної дипломатії дозволив перейти від опису до оцінки їх ефектів. Благодійні матчі й тури на кшталт «Match for Peace», «Game4Ukraine», Global Tour for Peace створили прецеденти, коли спорт безпосередньо генерує ресурси для відбудови та підтримки постраждалих від війни, а також утримує українське питання у медійному порядку денному поза піками військових ескалацій. Участь України в програмах ЮНЕСКО, Ради Європи й ООН у сфері «Sport for Development and Peace», ініціативах з протидії насильству, розвитку інклюзивного спорту та промоції здорового способу життя показала, що спортивна дипломатія працює як інструмент «вбудовування» України в глобальні гуманітарні та ціннісні порядки. Особливу роль відіграють спортсмени-амбасадори: їхні особисті історії, публічні виступи, благодійні проекти та символічні жести (від виступів під прапором до колективних звернень) транслиують на міжнародну аудиторію образ України як держави, що бореться, але водночас здатна до солідарності, емпатії та партнерства.

Разом з тим ініціативи у сфері спортивної дипломатії продемонстрували здатність виходити за межі суто комунікативного виміру й ставати чинником економічної та соціальної відбудови. Залучення іноземних інвестицій, участь у механізмах на кшталт Ukraine Facility / Ukraine Investment Framework, співпраця з ЄІБ, GIZ, національними урядами (США, Німеччина, Італія) та приватними донорами показали, що спорт може інтегруватися в комплексні інфраструктурні проекти. Відбудова стадіонів, спортивних шкіл, реабілітаційних центрів, створення інклюзивних просторів і використання «зелених технологій» у спортивному будівництві свідчать про перехід від логіки «разових акцій» до довгострокової стратегії, де спорт слугує драйвером місцевого розвитку, соціальної згуртованості та підвищення якості життя громад.

Окреслені перспективи розвитку спортивної дипломатії України в післявоєнний період і в контексті євроінтеграційних процесів дозволяють говорити про неї як про одну з ключових платформ посилення міжнародної

суб'єктності держави. Йдеться не лише про потребу інституційної консолідації – створення Національної платформи спортивної дипломатії, посилення координації між МЗС, Мінмолодьспортом, НОК, федераціями та громадянським суспільством, – а й про змістовне переосмислення пріоритетів. До таких пріоритетів належать екологізація спорту та інтеграція в європейські «зелені» політики, цифровізація управління та аналітики у спортивній сфері, розвиток інклюзивних і гендерно чутливих форматів, а також системна робота з підготовки кадрів, здатних працювати на перетині спорту, дипломатії, комунікацій і проєктного менеджменту.

У підсумку спортивна дипломатія України постає як багатовимірний інструмент, що поєднує представницьку, гуманітарну та ідентифікаційну функції й водночас дедалі тісніше вбудовується в стратегію повоєнної відбудови та європейської інтеграції. Її ефективність визначатиметься не тільки кількістю проведених акцій або прийнятих резолюцій, а й здатністю забезпечити стійкі коаліції підтримки, перетворити символічний капітал спорту на конкретні рішення – політичні, фінансові, інституційні – та зберегти за Україною статус актора, який послідовно відстоює цінності миру, солідарності, партнерства й людської гідності у глобальному спортивному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про деякі питання проведення всеукраїнських спортивних заходів в умовах воєнного стану: Наказ Міністерства молоді та спорту України від 28.05.2022 № 1587 [Про деякі питання проведення всеукраїнських спортивних заходів в умовах воєнного стану]: Наказ Мінмолодь спорту України. України від 28 травня 2022 р. № 1587]. URL: <https://mms.gov.ua/npasearch?&num=1587>
2. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57 і від 3 березня 2022 р. № 194: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2022 № 615 [Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57 та від 3 березня 2022 р. № 194: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 травня 2022 р. № 615]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2022>
3. Про затвердження «Доктрини інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 25.02.2017 № 47/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
4. Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України. Постанова Кабінету Міністрів України № 220 від 2 липня 2024 р.. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF#Text>.
5. Офіційне інтернет-представництво Президента України <https://www.president.gov.ua/news/yaksho-rosijski...>
6. Андрій Шевченко та група 1+1 media запускають кампанію з закликом бойкотувати російських спортсменів. URL: https://www.youtube.com/watch?v=bKBhWf_qetk
7. Асоціація спортивних журналістів України (АСЖУ). Офіційний сайт.. <https://uspa.com.ua/>.
8. Безславний кінець. Нейтральні росіяни завершили виступи на Олімпіаді-2024: скільки медалей. URL:

<https://www.rbc.ua/rus/news/bezslavniykinets-neytralni-rosiyani-zavershili-1723206577.html#:~:text=>

9. Більченко, А., Окладна, М., Рижкова, Ю. Спортивна дипломатія як сучасний засіб вирішення міжнародних проблем / *Право та інновації*, (4 (36), 2023. С. 42–49.. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-4\(36\)-6](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-4(36)-6).

10. Британія закликала спонсорів Олімпіади підтримати бойкот росіян/ Листи із таким закликом отримали Coca-Cola, Intel, Samsung та Visa. CHAS NEWS. 11 березня 2023. URL: <https://chas.news/news/britaniya-zaklikala-sponsorivolimpiadi-pidtrimati-boikot-rosiyan>

11. Грідіна І., Куц Д. Спортивна дипломатія України: поразки і перемоги. Історичні і політологічні дослідження. 2013. №4 (54). С. 332-341

12. Гутцайт В. Наша позиція була і залишається незмінною – російських і білоруських спортсменів не повинно бути на міжнародних змаганнях». Міністерство молоді та спорту України. 26 січня 2023. URL: <https://mms.gov.ua/news/vadym-huttsait-nasha-pozytsiia-bula-i-zalyshaietsia-nezminnoiu-rosiiskikh-i-biloruskykh-sportsmeniv-ne-povynno-buty-namizhnarodnykh-zmahanniakh>

13. Голова Міжнародного паралімпійського комітету закликав. URL: https://lb.ua/sport/2022/03/04/50_8046_golova_mizhnarodnogo.html

14. Гончарова А. Україна закликала Міжнародну федерацію стрільби з лука посилити санкції проти Росії. Суспільне. Спорт. 16 січня 2025. <https://suspilne.media/sport/926539-ukraina-zaklikala-miznarodnu-federaciustrilbi-z-luka-posiliti-sankcii-proti-rosii/>

15. Дубов Д. «Стратегічний наратив»: до проблеми реалізації сутнісної складової стратегічних комунікацій в Україні». Аналітична записка. URL:https://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/16126.1.

16. Завацька Л., Ільків О., Завацька К., Коваль В, Сніжко Ю. Діяльність українських спортсменів під час російської агресії / *Фізичне*

виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. № 3(63), 2023, С. 3–11

17. Зеленський написав листи до міжнародних федерацій через намір МОК допустити російських спортсменів до змагань. URL: <https://hromadske.ua/posts/zelenskij-napisav-listi-do-mizhnarodnihfederacij-cherez-namir-mok-dopustiti-rosijskihsportsmeniv-do-zmagan>

18. Зінченко С. Як російська пропаганда використовує спорт, щоб поширювати антиукраїнські наративи. Детектор Медіа. 16 Червня 2023.. URL: <https://disinfo.detector.media/post/yak-rosiiska-propahanda-vykorystovuie-sportshchob-poshyriuvaty-antyukrainski-naratyvy>

19. Історія НОК України. Національний олімпійський комітет України (НОК України). Офіційний вебпортал. URL: <https://noc-ukr.org/about/history/>.

20. Коваленко М. Спортивна дипломатія України як протидія російському впливу в умовах російсько-української війни. Травневі студії: історія, міжнародні відносини: збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених «Травневі студії 2024: історія, археологія та міжнародні відносини в умовах війни». Вип. 9 / за заг. ред. Ю. Т. Темірова. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. С. 24-26

21. Корабльова Я.С. Дипломатія в олімпійському русі: квал. робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» за освітньою програмою «Олімпійський спорт і освіта». Київ, 2023. 67 с

22. Комерціалізація духу. Листи до приятелів. URL: <https://lysty.net.ua/komertsializatsiya-dukhu/>

23. Кудлай, І. В. Інструменти спортивної дипломатії з різних точок зору / І. В. Кудлай, Т. В. Мікуліна // Україна у сучас. між. просторі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 16-17 черв. 2023 р. Одеса, 2023. С. 139- 142.

24. Кулік С.М. Спорт і дипломатія – у пошуках спільного.. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/11223/1/Kulyk%20S.%20%D0%9C..pdf>.
25. Лебідь Н. М. Наративи війни в українських ЗМІ в умовах повномасштабного вторгнення росії. Прикладні соціально-комунікаційні технології. 2022. Т. 33 (72). № 5. Ч. 2. С. 295–300. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/part_2 (in Ukrainian).
26. Леваднюк С. Уряд Великої Британії закликав спонсорів Олімпіади чинити тиск на МОК з метою недопуску росіян. Суспільне спорт. 11 березня 2023. URL: <https://suspilne.media/sport/410829-urad-velikoi-britanii-zaklikavspontoriv-olimpiadi-ciniti-tisk-na-mok-z-metou-nedopusku-rosian>
27. Легкоатлетка Ганна Рижикова: росіяни не поважають. URL: <https://kp.ua/ua/sport/a663717-lehkoatletka-hanna-rizhikova-rosijani-ne-povazhajut-olimpijski-printsipi-ta-porushujut-jikh>
28. Меженська О. В. Російсько-українська війна – війна дипломатії / *Актуальні проблеми політики*. 2024. Вип. 73. С. 134-141
29. Міністерство молоді та спорту України. Офіційний вебпортал.. URL: <https://mms.gov.ua/russian-and-belarusian-athletes-who-support-the-war-inukraine>
30. Мінспорту й НОК закликають відсторонити спортсменів із РФ і Білорусі від Олімпіади за підтримку війни. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-minsportu-nok-sportsmeny-z-rf-ibilorusi-olimpiada/32902719.html>
31. Міністр молоді та спорту України обговорив співпрацю з американськими партнерами / Міністерство молоді та спорту України, опубліковано 17 січня 2025 року о 16:55. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ministr-molodi-ta-sportu-ukrainy-obhovoryv-spivpratsiu-z-amerykansky-m-partneramy>
32. МОК не запросив Росію та Білорусь на Олімпійські ігри-2024: що це означає. URL: <https://tsn.ua/prosport/mok-ne-zaprosiv-rosiyu-ta-bilorus-naolimpiyski-igri-2024-scho-ce-oznachaye-2378215.html#:~:text>

33. На благодійному вечорі Світоліної зібрали 170 ... Sport.ua. URL: <https://sport.ua/uk/news/606098-na-blagotvoritelnom>
34. Національний олімпійський комітет України (НОК України). Офіційний вебпортал.. URL: <https://noc-ukr.org/>.
35. Носальська І. МОК тягне росіян та білорусів у великий спорт: можливий бойкот. Корреспондент.net, 30 березня 2023. <https://ua.korrespondent.net/articles/4576653-mok-tiahne-rosiian-ta-bilorusiv-uvelykyi-sport-mozhlyvyi-boikot>
36. Окладна М. Г., Щеглаков І.Е. Роль спортивної дипломатії у визнанні новостворених держав. Право та інновації. 2020. № 4 (32). С. 92-98. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/abb62718-82d9-4474-83c0-7962c76feb79/content>.
37. Олімпійська слава України : (до 30-річчя Незалежності України) : довідник / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. : С. Карасевич, М. Карасевич. Умань : Візаві, 2022
38. Олімпіада по-російськи. Зовнішня політика іншими засобами – СЕРА. URL: https://ipress.ua/articles/olimpiada_porosiysky_zovnishnya_polityka_inshymy_zasobamy__cera_359315.html
39. Осадча Я. Міжнародна асоціація боксу скасувала заборону для спортсменів рф і білорусі брати участь у змаганнях. Українська правда. 05.10.2022. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/10/5/250711/>
40. Постанова Верховної Ради України № 4314-IX. Про Звернення Верховної Ради України до глав держав, парламентів та урядів демократичних держав світу, Міжнародного олімпійського комітету, Міжнародного паралімпійського комітету, Міжнародної асоціації Всесвітніх ігор та міжнародних спортивних федерацій щодо недопущення російських та білоруських спортсменів до міжнародних спортивних змагань та посилення санкцій проти спортивних організацій російської федерації та республіки 66 білорусь. Голос України. 20 березня 2025. URL: <https://www.golos.com.ua/article/382948>

41. Приходько В., Долбишева Н., Каковкіна О., Бурдаєв К. , Бондаренко І. Спортивна дипломатія України і демократичного світу у період російської навали / *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2025. № 1. С. 240-252
42. Про усунення росіян з ЧС з легкої атлетики – Магучіх. І Sport. URL: <https://isport.ua/ua/other/athletics/6688347>
43. Путін скасував проведення «Ігор дружби», які Росія анонсувала після спортивних санкцій. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-putinskasuvannia-ihry-druzhby/33223869.html>
44. Рекомендації МОК щодо участі у міжнародних змаганнях спортсменів з російським або білоруським паспортом. URL: <https://noc-ukr.org/news/23404>
45. Розвиток спорту в Івано-Франківську у час війни. Galka.if.ua. URL: <https://galka.if.ua/vlasne-zdorov-ia-ta-nahaduvannia-vsim-pro-ukrainu-iak-u-frankivsku-rozvyvaietsia-sport-u-chas-viyny-foto/> 1
46. Саладуха О. Одиниці росіян виступили проти війни». URL: <https://ua.tribuna.com/uk/athletics/1000000036645-olga-saladuxa-edinicy-rossiyan-vystupili-protiv-vojny-a/>
47. Спорт як інструмент російської агресії. Як реагує світ? Ukraïner. 17 червня 2023. URL: <https://www.ukrainer.net/sportinstrument-rosii/>
48. Структура Міністерства молоді та спорту України. Міністерство молоді та спорту України. Офіційний вебпортал.. URL: <https://mms.gov.ua/ministerstvo/struktura>.
49. Теплов Д. Вплив російської пропаганди на дипломатію в спорті в умовах підготовки Олімпійських ігор-2024. Фонд Демократичні ініціативи ім. І. Кучеріва. 3 липня 2024. URL: <https://dif.org.ua/article/vpliv-rosiyskoi-propagandi-nadiplomatiyu-v-sporti-v-umovakh-pidgotovki-olimpiyskikh-igor-2024>.
50. Трубецької Д. Спортивна дипломатія. В Україні вже давно ведуться дискусії щодо бойкоту Олімпіади. Але беручи участь у Парижі, країна може досягти набагато більшого. IPG. 25.07.2024

51. Теплов Д. Вплив російської пропаганди на дипломатію в спорті в умовах підготовки Олімпійських ігор-2024. 03.07.2024. URL: <https://dif.org.ua/article/vpliv-rosiyskoi-propagandi-na-diplomatiyu-v-sporti-v-umovakh-pidgotovki-olimpiyskikh-igor-2024>
52. Україна обурена словами віце-президента МОК щодо повернення росіян у міжнародний спорт. URL: <https://champion.com.ua/ukr/others/ukrajina-oburena-slovami-viceprezidenta-mok-propovernennya-rosiji-u-mizhnarodniy-sport-1012418/>
53. У МОК припустили, що росіяни та білоруси могли б виступати, але під нейтральними прапорами. В ОП розкритикували. URL: <https://hromadske.ua/posts/u-mok-pripustili-sho-rosiyanita-bilorusi-mogli-b-vistupati-ale-pid-nejtralnimi-praporami-v-op-rozkritikuvali> \У ПАРЕ обговорили участь спортсменів із РФ в Олімпіаді-2024. URL: <https://www.dw.com/uk/sport-i-cinnosti-u-pare-obgovorili-ucastsportsmeniv-iz-rf-v-olimpiadi2024/a-65433524>
54. Україна на Олімпійських іграх: історія перемог наших спортсменів. 20 июля 2021. РБК. Україна.
55. У Києві відбувся Міжнародний форум «Сила спортивної дипломатії». Міністерство молоді та спорту України. 03 грудня 2024 року.. URL: <https://mms.gov.ua/news/u-kyievi-vidbuvsia-mizhnarodnyi-forum-sylasporyvnoi-dyplomatii>.
56. Усик: Дуже пишаюся, що я – українець. URL: <https://sportarena.com/uk/boxing/usik-duzhe-pishayusya-shho-ya-ukrayinets-nas-ne>
57. Філіппова Ю.В. Спортивна дипломатія: сутнісне значення, виклики і перспективи для України / Науковий журнал «Політикус». Випуск 3. 2020. С. 153-158
58. Холоднова А. МОК розкритикував рішення уряду України про бойкот спільних із росіянами і білорусами змагань. Бабель. 02 квітня 2023. <https://babel.ua/news/92303-mok-rozkritikovav-rishennya-uryadu-ukrajini-proboykot-spilnih-z-rosiyanami-i-bilorusami-zmagan>

59. Холоднова А. Уряд відповів МОК: Українські спортсмени бойкотуватимуть спільні з росіянами і білорусами змагання. Бабель. 31 березня 2023

60. Хома Н. Оцінка інституційної спроможності спорту щодо реалізації миробудівничої функції в умовах збройних конфліктів / *Історикополітичні проблеми сучасного світу*, 2024. (49), 165–173. <https://doi.org/10.31861/mhpi2024.49.165-173>

61. Цурканова І. Комплексний політичний аналіз вторгнення Росії в Україну. Наукові праці Міжре-гіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління, 2022. Т. 1(61). С. 113–120. URL: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1\(61\)-18](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1(61)-18) (in Ukrainian).

62. Чеховська М., Рагнев А. Стратегічний наратив у системі стратегічних комунікацій. Право і суспільство. 2018. № 5. Ч. 2. С. 32–37. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/5_2018/ (in Ukrainian).

63. Чокля О., Фальковський А. Особливості міжнародного регулювання у сфері фізичної культури і спорту / *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. Політичні науки та публічне управління Випуск (71), 2023. С. 121-126

64. Чому українці вимагають повного усунення російських спортсменів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3481671-comuukrainci-vimagaut-povnogo-usunenna-rosijskihsportsmeniv.html>

65. Шуляк А., Кулік С. Стадіонна дипломатія» Китайської Народної Республіки в контексті її геополітичних інтересів. *Регіональні студії*, №1(15), 2023, с. 124–158.

66. Як росія використовує спорт у війні та як цьому протидіє Мінмолодьспорт? Міністерство молоді та спорту України. 21 березня 2024.. <https://mms.gov.ua/news/yak-rosiia-vykorystovuie-sport-u-viini-ta-iak-tsomuprotydiie-minmolodsport>.

67. Як український журналіст допоміг не допустити російських та білоруських спортсменів до Олімпіади у Парижі. URL: <https://foreignukraines>.

com/2024/08/06/how-a-ukrainian-journalisthelped-prevent-russian-and-belarusian-athletesfrom-entering-the-olympics-in-paris/

68. Ярмоленко О. Очільник МОК Томас Бах підтримав повернення спортсменів із Білорусі та росії на Олімпіаду під нейтральним прапором. Бабель. 28 березня 2023. <https://babel.ua/news/92110-ochilnik-mok-tomas-bahpidtrimav-povernennya-sportsmeniv-iz-bilorusi-ta-rosiji-na-olimpiadu-pidneytralnim-praporom>

69. Grassroots Sport Diplomacy / ISCA channel. YouTube. URL: <http://surl.li/tpxkk> 26

70. GAME4UKRAINE. United24. URL: <https://u24.gov.ua/uk/game4ukraine>

71. Merkel U. Sport as a foreign policy and diplomatic tool. Routledge Handbook of Sport and Politics / edit. A. Bairner, J. Kelly, J. Woo Lee, Abingdon. 2016. 12 p. URL: https://www.academia.edu/103608213/Sport_as_a_foreign_policy_and_diplomatic_tool

72. Colucci M. Sport and diplomacy in the aftermath of the Russia Ukraine war : a Sports Law and Policy Centre & LawInSport joint survey / ed. by Michele Colucci / Centre for Sports Law and Policy. Edited by Lawinsport – 2022. URL: https://library.olympics.com/Default/doc/SYRACUSE/2874887/sport-and-diplomacy-in-the-aftermath-of-the-russia-ukraine-war-a-sports-law-and-policy-centre-lawins?_lg=en-GB

73. Macias, A. (2022) WNBA star Brittney Griner sentenced to nine years in prison by a Russian court. Available from: <https://www.cnbc.com/2022/08/04/russian-court-finds-wnba-star-brittney-griner-guilty-on-drug-charges.html> [27 August, 2023]

74. Mast, S. (2022) Athletes show their support for Ukraine. Available from: <https://share.america.gov/athletes-show-support-ukraine-photo-gallery/> [28 August, 2023].

75. Murphy, M. and Davies, A. 2022. Ukraine War: Russia gas supply cuts 'blackmail', says EU. Available from: <https://www.bbc.com/news/world-europe-61240499>.
76. Ottawa Senators to play Ukrainian national anthem before home games Available from: <https://www.thedailygoalhorn.com/ottawa-senators-to-play-ukrainian-national-anthem/>.
77. Seddon, M. and Massoudi, A. Hughes, L. and Cook, Ch. (2022) Poison, planes and Putin: Abramovich's race to save a fortune and stop the war. Available from: <https://www.ft.com/content/d80a42c1-bd1f-48e1-8dcf-f01ebdb304fb>
78. Sports world stands with Ukraine. Available from: <https://www.usatoday.com/picture-gallery/sports/2022/03/07/ukraine-russia-news-sports-world-photos/9410902002/>
79. Stunson, M. (2022) Watch stirring performance of Ukrainian national anthem at NHL game. Available from: <https://www.miamiherald.com/news/nation-world/national/article259002313.html>
80. UK government approves sale of Chelsea by sanctioned Abramovich. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/25/uk-government-approves-sale-of-chelsea-by-sanctioned-abramovich>
81. European clubs provided aid to Ukraine. Available from: https://shakhtar.com/en/news/2022/april/28_news/28_fc-shakhtar_efdn_legia-warszawa/
82. Ukrainian tennis star Elina Svitolina on sports diplomacy during war. July 27, 2023. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/ukrainian-tennis-star-elina-svitolina-the-sports-world-must-get-behind-ukraines-cause>
83. The Fallout of Russia's Invasion in the Wide World of Sports: The Guardian / An Interview with Sean Ingle, journalist at The Guardian This Feature appears in Vol. 75, No. 2, "War in Ukraine: The World Responds". URL:

<https://jia.sipa.columbia.edu/content/fallout-russias-invasion-wide-world-sports-feature-the-guardian>

84. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки : офіц. документ / Міністерство закордонних справ України. – Київ, 2021. – 27 с. – URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf>

[Міністерство закордонних справ України+1](#)

85. Olympic charter: in force as from 23 July 2024 / International Olympic Committee. – Lausanne: IOC, 2024. – 1 електрон. ресурс. – Режим доступу: <https://library.olympics.com/Default/doc/SYRACUSE/3416151/olympic-charter-in-force-as-from-23-july-2024-international-olympic-committee>
[library.olympics.com+1](#)

86. International Paralympic Committee. IPC Handbook: Constitution : effective 13 July 2023. – Bonn: International Paralympic Committee, 2023. – 1 електрон. ресурс. – Режим доступу: https://www.paralympic.org/sites/default/files/2024-04/FINAL_IPC%20Constitution%20%28ENGLISH%20VERSION%29_16.11.22_Apr24.pdf [paralympic.org](#)

87. FIFA Statutes: 2024 edition / Fédération Internationale de Football Association. – Zurich: FIFA, 2024. – 1 електрон. ресурс. – Режим доступу: <https://digitalhub.fifa.com/m/16d1f7349fa19ade/original/FIFA-Statutes-2024.pdf>
[digitalhub.fifa.com+1](#)

88. UEFA Statutes: edition 2024 / Union of European Football Associations. – Nyon: UEFA, 2024. – 1 електрон. ресурс. – Режим доступу: https://documents.uefa.com/v/u/07zyuoc_69TV_sHbFYvA2w
[documents.uefa.com](#)

89. UEFA Disciplinary Regulations: edition 2024 / Union of European Football Associations. – Nyon: UEFA, 2024. – 1 електрон. ресурс. – Режим

доступу: <https://documents.uefa.com/v/u/Technical-Regulations/UEFA-Disciplinary-Regulations-Edition-2024-Online> documents.uefa.com+1

90. International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport / UNESCO. – Paris: UNESCO, 2015. – 1 електрон. ресурс. – Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235409>

91. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3808-12> (дата звернення: 10.12.2025). [Закон України](#)

92. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року : Постанова Кабінету Міністрів України; Стратегія від 04.11.2020 № 1089 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1089-2020-%D0%BF> (дата звернення: 10.12.2025). [Закон України](#)

93. Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту до 2025 року Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2025 року : Постанова Кабінету Міністрів України; Програма, Паспорт, Заходи від 01.03.2017 № 115 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/115-2017-%D0%BF> (дата звернення: 10.12.2025). [Закон України](#)

94. Положення про Міністерство молоді та спорту України Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України : Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 02.07.2014 № 220 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/220-2014-%D0%BF> (дата звернення: 10.12.2025)

95. Міжнародний олімпійський комітет. Рекомендації щодо участі спортсменів з російським або білоруським паспортом у міжнародних

змаганнях : заява Виконавчого комітету МОК від 28.03.2023 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-issues-recommendations-for-international-federations-on-russian-and-belarusian-athletes>

96. **Про фізичну культуру і спорт** : Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3808-XII // Законодавство України : офіц. вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 10.12.2025).

97. **Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2025 року** : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 115 // Законодавство України : офіц. вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF> (дата звернення: 10.12.2025).

98. **Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року** : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089 // Законодавство України : офіц. вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF> (дата звернення: 10.12.2025). [Закон України](#)

99. **Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України** : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 220 // Законодавство України : офіц. вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF> (дата звернення: 10.12.2025). vestnik-pravo.mgu.od.ua

100. **Про культуру** : Закон України від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI // Законодавство України : офіц. вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення: 10.12.2025). [Закон України](#)

101. **Про національну безпеку України** : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII // Законодавство України : офіц. вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 10.12.2025).

[Закон України](#)

102. **Про засади внутрішньої і зовнішньої політики** : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2411-VI // Законодавство України : офіц. вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (дата звернення: 10.12.2025). [ird.gov.ua](#)

103. **Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки** : Указ Президента України від 27 вересня 2021 р. № 487/2021 // Законодавство України : офіц. вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021> (дата звернення: 10.12.2025). [Закон України](#)

104. **Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»** : Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020 // Законодавство України : офіц. вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020> (дата звернення: 10.12.2025).

105. Ukraine Investment Framework – Investments delivering impact for Ukraine’s recovery. – European Commission, Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations, 11.06.2024. – Режим доступу: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu> – (дата звернення: 10.12.2025).

106. Ukraine Investment Framework. – European Commission, Neighbourhood and Enlargement. – Офіційна веб-сторінка, 2024–2025. – Режим доступу: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-investment-framework_en – (дата звернення: 10.12.2025).

107. EU announces new €2.3 billion agreements package at the Ukraine Recovery Conference 2025. – European Commission, 10.07.2025. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu> – (дата звернення: 10.12.2025).

108. European Commission and EIB Group sign €2 billion guarantee under Ukraine Facility to support country's reconstruction and resilience. – European Commission, 06.03.2025. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu> – (дата звернення: 10.12.2025).

109. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 травня 2025 р. № 525-р. – Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/525-2025-p> – (дата звернення: 10.12.2025).

110. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089. – Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1089-2020-p> – (дата звернення: 10.12.2025).

111. Уряд схвалив Концепцію Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2030 року. – Міністерство молоді та спорту України, 30.05.2025. – Режим доступу: <https://mms.gov.ua/news/uriad-skhaliv-kontseptsiu-derzhavnoi-tsilovoi-sotsialnoi-prohramy-rozvytku-fizychnoi-kultury-i-sportu-do-2030-roku> – (дата звернення: 10.12.2025).

112. Міністр молоді та спорту України Матвій Бідний обговорив співпрацю з американськими партнерами щодо підтримки українського спорту. – Міністерство молоді та спорту України, 17.01.2025. – Режим доступу: <https://mms.gov.ua> – (дата звернення: 10.12.2025).

113. Ukraine Recovery Plan. Working Group “Youth and Sport”: Sectoral recovery plan. – Kyiv: Government of Ukraine, 2022. – Електрон. документ. –

Режим доступу: <https://uploads-ssl.webflow.com> (проект Плану відновлення України, розділ «Молодь та спорт») – (дата звернення: 10.12.2025).

114. Актуальні проблеми фінансування розвитку фізичної культури та спорту в Україні / І. В. Однороченко, ін. – Ukrainian Journal of Applied Economics, 2023. – Режим доступу: <https://ujae.org.ua/aktualni-problemy-finansuvannya-rozvytku-fizychnoyi-kultury-ta-sportu-v-ukrayini/> – (дата звернення: 10.12.2025).

115. Laureus Sport for Good. Supporting children and young people affected by the war in Ukraine. – Laureus Foundation, 2022–2024. – Режим доступу: <https://sportforgood.org> – (дата звернення: 10.12.2025).

116. Energy Efficiency in Ukrainian Municipalities. – Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH: programme overview, 2023–2025. – Режим доступу: <https://www.giz.de> – (дата звернення: 10.12.2025).